

RĂSUNETUL CULTURAL

REALIZAT DE SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

An. XIII; Nr. 12 (152)

APARE LUNAR SUB EGIDA UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA - FILIALA CLUJ

Decembrie 2025

Povești de Crăciun

ANTOLOGIE GÂNDITĂ DE
MENUȚ MAXIMINIAN

Bistrițenii, prin antologia „Povești de Crăciun”, gândită de Menuț Maximinian, sfințesc locul cu verbul lor și ne conving mereu că „la început a fost Cuvântul”.

Ioan Aurel Pop

Cultura și banii

În ultimii ani, în lunile apropiate de sfârșitul anului, conturile instituțiilor de cultură, la nivel central sau local, rămân, pe neașteptate, goale. Iar anul acesta, 2025, mai mult și mai grav ca oricând. Deodată se vorbește că nu mai sînt bani pentru finanțarea acțiunilor culturale, fie că acestea sînt înscrise în programe ferme, fie nu, iscate însă de anumite urgențe generate de realități (culturale) emergente. Festivaluri, colocvii – am în vedere mai ales cele literare, dar nu numai – dezbateri tematice, prezentări de carte, publicații periodice, cărți aflate în lucru la edituri, achiziții de carte rămîn fără aer, nu mai pot respira financiar. Sau există, efectiv, anumite sume, dar omul de rînd nu trebuie să știe de un asemenea aspect? Iată, la Bistrița, Colocviile George Coșbuc s-au desfășurat cu bani puțini, Saloanele Liviu Rebreanu, fără bani, cu diverse artificii de execuție din partea organizatorilor, colocviul Starea Prozei nu a mai avut loc, revista Mișcarea literară se descurcă... cum poate, cu multă muncă patriotică... Vor fi intrînd asemenea activități în „interesul personal” al unor persoane, dar acestea, activitățile, sînt de interes public, general, cu rosturi aparte. Nu le mai enumerăm. Pe parcursul anului apar constrîngerii financiare (!...) care epuizează banii ministerului de resort sau ai unor instituții de profil. Am putea bănuia că, la un moment dat, li se interzice să mai utilizeze banii din cont pentru proiectele preconizate. Banii, cîți mai există la un moment dat, sînt retrași din evidențele contabile și direcționați spre alte destinații. Care? Salarii? Pensii? Acțiuni social-economice a căror existență trebuie salvată? Și, în continuare, conturile cu rost cultural nu mai beneficiază de noi alimentări... Care e totuși rostul unor asemenea „manevre” financiare și, mai mult, care e filosofia privind scoaterea banilor din așteptările culturale? Evident că se mai găsesc, uneori, în anumite locuri, decidenți (cu impact financiar) care se descurcă, dar gestul lor nu salvează o situație de criză în sistem. Dar situația nefinanțării sau subfinanțării proiectelor culturale spre sfârșitul anului e dramatică, cu impact nefericit asupra condiției și destinului culturii.

În general, în mod obișnuit, plutește în aer părerea că frumosul, asociat puternic cu ideea de cultură, nu are nevoie de bani, că trăitorii întru frumos nu sînt interesați de cele materiale, că „autorii” de frumos îl „produc”/ creează pe acesta fără pretenții bănești, ca expresie a unei înclinații subiective, personale. Adevăr doar parțial. Frumosul, ca realitate generică, vine în lume prin har, iar artistul, la rigoare, nu se poate „împotrivi” acestui har, și-l asumă și îl slujește în consecință, fără mari negocieri, adesea ca o damnare. Dar noi, în plan administrativ, trebuie oare să folosim, și în același timp, să și ignorăm o asemenea realitate? Și preotul lucrează asupra sufletelor noastre sub imperiul harului (divin), dar asta nu înseamnă că îi negăm acestuia dreptul la hrană și îmbrăcăminte. Într-o lume formată din spațiu, timp, carne, sînge și credință trebuie să fim preocupați și de asigurarea celor necesare acestora în plan material și spiritual.

Statul este un sistem de instituții cu autoritate suverană pe un anumit teritoriu, care creează legi și își exercită puterea. Definit în cheie națională, îmbină identitatea politică cu cea culturală a unei națiuni. Este de asemenea și unica autoritate capabilă să calculeze în mod corespunzător cantitatea de bani care necesită a fi creată și, desigur, utilizată în mod just. Implicarea statului în distribuirea finanțelor disponibile trebuie să țină seama de o sensibilă relație cu libertatea individului de a-și stabili prioritățile și căile de a-și defini și realiza propriul bine. În această relație intră și artistul, pentru care arta (literatura, plastica, muzica...) reprezintă un mod de a fi, dar „a fi” și ca artist, și ca om în lume, cu nevoi „artistice”, dar și domestic-cotidiene. Nu intrăm însă, aici, în filosofia „liberalismului”. Statul „întreține” mai multe domenii de activitate necesare la bunul mers al unei națiuni: educație, sănătate, apărare, justiție, biserică... Între acestea intră, desigur, și „cultura”, care ar putea fi asociată, funcțional?, cu educația. Aceste „domenii” nu produc bani, dar au nevoie de bani pentru a funcționa și a-și dovedi eficiența. Ele dau consistență și justificare dăinuirii unei națiuni. Prin unele activități adiacente pot aduce niște bani în cutia de milă a statului, dar aceștia sînt nesemnificativi. Orice încercare a statului de a scoate bani din domenii care n-au în „statut” o activitate financiară (impozitarea meditațiilor particulare prestate de profesori, anumite servicii medicale care nu implică îndeletniciri private și nu mai știu ce) a devenit iluzorie. Cîndva soldații ajutau statul la muncile agricole, ca și elevii sau personalul din sănătate. Preoții nu au fost duși la muncă patriotică. Mai apar, și azi, voluntari la plantarea de puieti, în beneficiul țării...

În cultură lucrurile sînt puțin mai nuanțate. În esență, e vorba de o activitate privată – a creatorului – care are nevoie de un sprijin bugetar, în prestarea propriu-zisă, dar și în „răspîndirea” celor realizate, cu efect în societate major. „Creatorul”, venit acasă de la serviciu, nu se așază în fotoliu să citească un ziar sau să urmărească tv-ul, ci începe să facă vocalize, să compună un cîntec sau să scrie un roman... Există și cazuri de creatori „profesioniști”, care își petrec viața doar în atelierul de creație, dar cu ce sacrificii? O muncă „nenormată” și necontabilizată de stat. Unii artiști produc, desigur, și bani, dar trebuie ei oare să-și finanțeze din buzunar sălile de expoziție, librăriile în care să facă lansări de carte, colocviile de specialitate, festivalurile, care au în atenție un anumit public? Un public spre care trebuie să vină statul cu inițiativele sale și cu puterea sa de a răspunde așteptărilor unui beneficiar eterogen și adesea foarte sofisticat. Artă nu produce bani, în mod direct, negustorește, dar cîți bani scoate oare statul din „difuzarea” operei lui Eminescu, Creangă sau Caragiale, Brîncuși, Enescu ș. a. m. d.? Din „existența” acestei opere? Acești artiști ies dintr-o „pepinieră”, pe care nu o mai definim, iar statul este chemat să întrețină un climat de încolțire și creștere ale acestor valori, ale unor viitoare valori.

Litera tipărită, în speță, înseamnă întărirea unei identități, sporirea tradiției, asigurarea singelui unei spiritualități, a aerului proaspăt respirat de sensibilitate, diversitate a trăirilor într-o lume care, în mod ciudat, se cufundă în singurătate, iar existența/ manifestarea acestei litere (a artei) se face, deci, și cu ajutorul sprijinului financiar asigurat de un stat care își respectă cetățenii! Scriitorul nu-i atît de vizibil precum, să zicem, un fotbalist sau un parlamentar (ca să facem o trimitere retorică), dar e prezent și insinuat, cum nici nu ne-ar veni să credem, în mersul societății, în a da măsura condiției omului în actualitate.

Gavrilă Țărmure

Bistrița trebuie povestită și repovestită

Toți am fost martorii entuziasmului recuperativ care a marcat mai ales primul deceniu de după 1989 când toată lumea, pe de-o parte, simțea că istoria locală poate fi (și trebuie să fie!) povestită, mărturisită și scrisă, altfel și, pe de altă parte, începea să înțeleagă înțepoșat că istoriile bistrîțene astfel recuparate erau o șansă pentru articularea unei noi, vivace și relevante în prezent, identități citadine hrănite de multiple confluente istorice și culturale.

Eu însumi nefiind născut la Bistrița am ajuns să iubesc acest oraș prin intermediul nenumăratelor „povești bistrîțene” pe care le-am descoperit, împreună cu concetățenii mei, în acei ani ai entuziasmului recuperativ. Pe de altă parte, atunci am simțit cel mai dureros cât de mult istoria recentă a comunismului a ocultat în ochii cetățenilor orașului nostru, mai ales a tinerilor, istoria bogată și adîncă a urbei, istorie care se încăpățănase să supraviețuiască tăcut în trama urbană și în formele arhitecturale ale clădirilor, portalelor, pasajelor, curților interioare, porților și balcoanelor Centrului Istoric, peste care trona, bineînțeles, Catedrala Orașului. Miraculos, Centrul Istoric, „Centrul Vechi”, își păstrase o anumită organicitate nestrămutată (notez aici faptul că fotografiile lui Cornel Ciocan din acest volum sugerează foarte bine acest lucru) și aceasta în pofida expansiunii ce părea de neoprit, în anii comunismului, a Noului Centru Civic.

Bistrița poate fi povestită și repovestită în multe feluri, dar acum manager Centrul Cultural Municipal „George Coșbuc” Bistrița3 2 înțelegem că de aceste „povești” depinde identitatea și viitorul orașului nostru. Istoriile culturale și intelectuale, istoriile sociale și politice, istoriile comunităților etnice și ale patrimoniului arhitectural ale orașului nostru trebuie nu doar recuperate cu mijloace adecvate și „puse în siguranță”, dar trebuie mai apoi integrate creativ în acțiunea colectivă viitoare.

Salut apariția proiectului „Poveștile Bistrîței”, propus de Menuț Maximinian, iată ajuns la volumul III la Editura Chardimes, cu titlul „Povești de Crăciun”, un pas către crearea acelui spațiu interdisciplinar de înțelegere a istoriei și memoriei locale. Menuț Maximinian, editorul volumului, a adus laolaltă autori din Bistrița, dar și invitați din țară, diferiți ca stilistică și background intelectual, fiecare în felul lui și care încearcă să înțeleagă și să recupereze complexitatea activării memoriei personale și colective și practicilor locuirii urbane cu istoriile ei sociale, multietnice, cultural-intelectuale, politice și patrimoniale.

Consider că împreună, textele volumului, creează o imagine polifonică a Sărbătorii Crăciunului, care poate hrăni nu doar impulsuri nostalgice și reverii cețoase despre trecut, dar și un mod realist de a înțelege anticipativ identitatea noastră.

Crăciunul vine ca o lumină blîndă, prin ger, prin viscol și prin amintirile mele din casa cu mulți frați de la Căianu Mare, unde nu eram doar spectatori ai sărbătorii, ci parte integrantă dintr-o poveste: nașterea Celui ce a venit să aducă pace, iubire și mîntuire. Iar noi, împreună cu părinții ne adunam glasurile sub cerul iernii și porneam din poartă-n poartă cu colinda la casele unde pâlpaia lumina sărbătorii.

Am crescut cu colinde. Le-am auzit nu din difuzoare, ci din strigăt curat, duse de vînt peste dealuri. Și le port în mine oriunde mă duc. Pentru că, oriunde aș fi, cînd aud un colind din Țibleș sufletul tresare de bucurie.

Crăciunul la Bistrița are parfumul lui. E un amestec de scorțișoară, lemn vechi, clopot de biserică și pas gânditor. Pe străzile pavate cu istorie, iarna timpul se oprește să aștepte colindul. Bistrița e decor de poveste în care Crăciunul prinde viață: Turnul Bisericii Evanghelice ce luminează precum magii și Steaua, casele vechi cu obloane trase sau sclipiri calde la ferestre, târgul cu bunătăți gata pentru obraji îmbujorați, colindele ce se aud în fundal. Se colindă pe scena pietonalului, pe scena Palatului Culturii, cu bucurie.

Să vă fie Crăciunul cu lumină și cu rost!

Povești de Crăciun, antologie gândită de Menuț Maximinian, Editura Charmides, proiect editorial realizat sub egida Primăriei municipiului Bistrița, volum editat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud în parteneriat cu Centrul Cultural Municipal George Coșbuc Bistrița

Mircea Gelu Buta

Lumina din inima omului

Există în amintirea Sfințelor Sărbători ale Crăciunului o taină pe care nicio strălucire modernă nu o poate întune-ca: taina simplității pline de sacralitate. În anii '60-'70 ai secolului trecut, când iernile păreau mai albe, mai lungi și mai tăcute, sărbătoarea Nașterii Domnului cobora peste casele oamenilor nu ca un spectacol de lumini, ci ca o respirație interioară, ascunsă privirilor indiscrete ale timpului. În acei ani, Crăciunul nu era proclamat pe bulevardele orașelor, ci se trăia în tăcerea odăilor, în colțul unei camere încălzite cu lemne, în mirosul dulce-amar de cozonac abia scos din cuptor.

Tata se pricepea să găsească cel mai mare și mai minunat brad, înalt până în tavan, cu crengi largi, răsfirate, stufoase, ce se întindeau într-un răsfăț nobil până către jumătatea odăii. După ce îl așeza în colțul sufrageriei, ne chema să ne povestească de unde îl luase și prin ce noroc reușise să-l găsească. Când îl priveam pentru prima dată, aproape ni se tăia respirația. Mă simțeam ca și când ar fi pătruns în camera noastră un rege. După ce îl admiram și îl pipăiam pe săturate, împreună cu fratele meu, începeam să-l împodobim cu globuri și podoabe ce-și aveau un loc al lor de mare taină și cinste, în niște cutii anume compartimentate și căptușite cu hârtie mătăsoasă. Sferile luminoase, fragile ca o respirație, ascundeau în ele reflexe de lumină caldă, iar între crenguțele verzi așezam șiraguri de beteală subțire, colțuri de staniol colorat, hârtie creponată decupată cu mîgală, bomboane învelite în staniol pe care le dezlipeam cu grijă, iar după ce le mâncam, le umpleam la loc cu nuci sau bucăți de zahăr cubic. Nu era bogăție în obiecte, dar era o risipă de inventivitate și bucurie, iar mirosul acela de cetină proaspăt adusă, amestecat cu fum de lemn și vanilie, făcea să ne tresalte inima mai tare decât ar face-o astăzi spectaculoasele instalații electrice. În Ajunul Crăciunului toți cei din casă ne adunam cu emoție și bucurie în jurul bradului. Căldura focului din sobă parfuma într-un fel anume aerul din încăpere, creând între noi o intimitate pufoasă și caldă. În noaptea aceea ne împăcam cu toții și eram fericiți. Așezați pe scaune, priveam la pomul nostru de basm și cântam împreună minunatele noastre colinzi. Nu aveam ochi pentru nimic altceva.

Tata știa să-și stăpânească emoțiile. Avea totuși clipe când bucuria răzbea peste stavila ce și-o impunea și atunci ochii lui se încețoșau de lacrimii greu strivite între gene. Câtă tulburare îi produceau versurile vechiului colind „Din an în an”. Înaintea ultimei strofe „- Acum te las, fii sănătos / Și vesel de Crăciun / Dar nu uita când ești voios / Creștine să fii bun!” - își desfăcea batista pentru a-și șterge umezeala ochilor. În aceea noapte sfântă oamenii îndrăzneau să creadă că există o libertate mai adâncă, inaccesibilă oricărui regim: libertatea sufletului. La lumina și aroma bradului, se scurgeau în tăcere zeci și zeci de minute amețitoare, în a căror reverie puteam să ne primenim sufletul.

Cadourile erau simple, dar aveau greutatea unei minuni. Gustul portocalelor cumpărate după ore de stat la coadă, devenea ca un miracol exotic, un soare înghețat apărut în iarna cenușie. O ciocolată, adusă cine știe prin ce drumuri ocolite, era împărțită cu sfială, bucățică cu bucățică, ca un sacrament dulce. Jucăriile, fie o păpușă din plastic tare, fie un trenuleț de tablă, erau primite cu ochi mari, strălucitori, și păstrate ani întregi, căci nimeni nu se gândea să arunce un dar, oricât de modest ar fi fost.

Emoția continua atunci când o priveam pe mama așezând masa de Ajun. Fața de masă albă, brodată cu flori roșii și albastre, farfuriile vechi din porțelan, tacâmurile de argint lustruite cu mîgală, toate erau rânduie cu grijă. Pe masă, câteva bucate simple: sarmale aburinde, colăcei aurii și nelipsitul cozonac cu nucă sau mac. Ne așezam la masă ca în jurul unui altar, iar în tăcerea aceea solemnă se simțea ceva din lumina Betleemului. Nu era belșug, nu era lumină, dar era o credință mohnită ca un jar sub cenușă. Toată casa mirosea a brad, a portocale, a sarmale și cozonaci, iar prin geam se auzea clinchetul colindelor abia șoptite. Vocea copiilor tremura de emoție, părinții își înfrâneau lacrimile, iar fiecare vers era un act de rezistență, un fir luminos împletit în țesătura cenușie a epocii. Colindele „O ce veste minunată”, „Trei păstori”, se murmurau ca o rugăciune, iar auzindu-le din gura unui copil, deveneau mai puternice decât toate discursurile oficiale ale zilei.

Astăzi, când orașele sunt împodobite cu milioane de beculețe, când vitrinele strălucesc de cadouri și când abundența a devenit un fel de rutină, mi se face dor de acel Crăciun, în care fiecare dar era o minune, fiecare colind, o rugăciune, fiecare masă, un prilej de recunoștință. Nu era un Crăciun al abundenței materiale, ci unul al abundenței sufletești. În case modeste, uneori reci, oamenii se încălzeau unii pe alții cu povești, cu amintiri și cu o speranță neclintită.

Amintirile Crăciunului din anii '60-'70 nu sunt doar nostalgia copilăriei, ci dorul de o lume în care bucuria era simplă, dar deplină în care lipsa naștea ingeniozitate, iar sărăcia solidaritate. O lume în care, în mijlocul întinericului exterior, bradul din odaie strălucea mai intens ca niciodată. Și poate că acela era adevăratul Crăciun, nu cel strălucitor, aglomerat și grăbit al străzilor de astăzi, ci cel pe care îl purtăm în suflet așa cum l-au purtat odinioară părinții și bunicii noștri, în vremuri aspre, dar cu inimile pline de lumină.

Sfințele Sărbători ale Crăciunului au fost nu doar o sărbătoare, ci o declarație tăcută de libertate, aceea că nicio putere oricât de mare nu poate înăbuși lumina care se naște în inima omului.

Povești de Crăciun, antologie gândită de Menuț Maximinian, Editura Charmides, proiect editorial realizat sub egida Primăriei municipiului Bistrița, volum editat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud în parteneriat cu Centrul Cultural Municipal „George Coșbuc” Bistrița

Ioan Pinte

Sărbătoare Sfântă

Crăciunul adevărat este numai Crăciunul din povești. Numai acest Crăciun este crezut deopotrivă de copii și de oamenii mari.

Crescut pe un vârf de deal, într-o grădină coplesită de pruni, meri și nuci, cu pădurea de fagi și mesteceni în poarta casei, cu lupii coborâți iarna din munți până în bătătură, Crăciunul a intrat firesc și pe neașteptate în viața mea.

Realitatea a întrecut orice închipuire, orice reprezentare. Despre pruncul Iisus, despre Maica Domnului, despre dreptul Iosif și despre Betleemul neprimitor, am aflat de la mama Floare și tata Anchidim. Grajdul era la doi pași, ieslea la fel, respirația caldă a vitelor am simțit-o de mii de ori. Ciobanii și oile erau dincolo, pe râd, la unchiul Sandu. Îngerii, pe unde prin văzduh, întrezăriți din când în când de mătușa Nastasia, săracuță cu duhul. Bradul nu era în casă, era afară, lângă fereastră, semeț și îmbrăcat în alb, globulețele se aprindeau doar noaptea, și erau, bineînțeles, stelele cerului, acelea care au vegheat și veghează, în ciuda feeriilor artificiale, nașterea, peste mări și țări, a Pruncului Sfânt.

În ajun, miluiam săracii; îmi era foarte milă de copiii sărmani, în fiecare vedeam chipul copilului Iisus, născut pe paie, sărac și părăsit. Plecau cu sacii încărcăți și erau atât de fericiți! Parcă ei, și nu Iisus, ar fi primit daruri de la magi.

Noaptea de Crăciun! Totul era de basm. Zăpezile înalte cât casa. Vecinii veniți la colindat și neamurile sosite de pe sate, să se mai vadă cu frații și surorile, "batăr de sărbători". Scârțăitul încălțămintelor pe zăpadă și rumoarea din târnaț, înainte de a începe colinda; momente cu emoții grele pentru mine și pentru toți cei ai casei. Clipa ultimă, în care se mai aranja câte ceva grăbit pe laiță, pe masă, lângă sobă, înainte de a deschide colindătorilor, înainte de a pofți, în toată splendoarea lui, Crăciunul în casă.

Și pe urmă, Ziua cea Mare, Ziua de Crăciun, în care toată lumea se afla la Liturghie, în biserică, pentru a primi vestea cea bună. Preot și credincioși. Colinde cântate, fără repetiții și pregătiri dinainte, atunci, pe loc, din toată inima, de toată suflarea satului. Apoi, din nou acasă, sus pe deal, în camera dinainte, în familie, între arome de tot felul, peste care cozonacul era rege.

Sărbătoarea era sfântă. Exact așa cum ne spun colindele și întocmai cum ne predica părintele Petru. Copiii erau cuminți, bătrânii frumoși, părinții minunați. Oamenii, darnici și cumsecade. Toate erau gingașe, sobre și cuviincioase. Crăciunul meu era desprins din poveste. Și cu multa zăpadă. Atât de multă, încât o singură suflătură, stărnită din senin, ar fi fost de-ajuns ca să acopere până în primăvară micuțul și îndepărtatul Betleem.

Căldura aceasta, sentimentul acesta de demult, îl simt în fiecare an, când împreună cu Violeta, Ioana și Andrei, ne povestim propriile noastre povești de Crăciun, ne spunem, de fapt, aceeași mare și unică poveste de Crăciun. Toți patru suntem de acord că orice Crăciun, fie el bogat sau sărac, trist sau fericit, dacă se transformă în poveste, devine cel mai fericit Crăciun.

REBREANU NEW COLLECTION

Locația
PALATUL CULTURII BISTRIȚA

15 DECEMBRIE 2025, ora 19
Bilet 50 Lei

TERTIUM NON DATUR

Pe texte de **SACHA GUITRY**
Traducerea **SIMONA NOAPTES**

iabilet

Regia **SILVIU PURCĂRETE**
Scenografia **DRAGOȘ BUHAGIAR**
Muzica originală **VASILE ȘIRLI**

Cu: **PAVEL BARTOȘ IOAN BATINAȘ VLAD BÎRZANU CLAUDIU BLEONȚ**
IOANA BUGARIN RUXANDRA MANIU ANA-MARIA MOLDOVAN MEDA VICTOR

Primăria Capitalei

Stagiunea MMXXIV

Obiceiuri de iarnă

Celebrarea Crăciunului venea în satul românesc tradițional, ca o dezlegare și o recompensă pentru postul de 40 de zile, care îl precede. Postul avea rolul de purificare atât pe plan fizic, dar mai ales spiritual. Baza alimentației din timpul postului o constituia mă-măliga (în pături cu silvoi/silvoiță) și pâinea de mălai, legumele murate, fructele uscate. Mâncărurile erau gătitе cu ulei obținut din semințe de bostan și acrite cu oțet de mere sau moare de curechi. Ciorbele cele mai frecvente erau cele de fasole sau cartofi, fasolea frecată sau zolită și varza murată.

Tăiatul porcului

Pe 20 decembrie era Ignatul, ziua când se tăia porcul. Ritualul sacrificial prezintă o legătură evidentă cu Roma și Grecia Antică,

unde se credea că sângele scurs spăla păcatele. În calendarul popular, Ignatul era considerat patronul acestui animal. Legătura cu formele precreștine reiese chiar din numele său, derivat din latinescul „ignis” – „foc”.

Existau mai multe tradiții legate de acest obicei: să te mânjești cu sânge sau să încaleci porcul. La înjunghiatul porcului, era nevoie de un specialist mesaroși sau mnisarăși, chemat anume și plătit cu carne sau cu bani și câțiva vecini. Prezența femeilor nu era agreeată, fiindcă se considera că ele sunt miloase și astfel carnea porcului devine tare și nu poate fi mâncată. Ele pregăteau apa pentru spălat și vinars-ul (țuica fiartă, îndoită cu apă, turnată peste zahărul topit și dres cu săcărică/chimen). În ziua precedentă, gospodinele pregăteau mese, vasele, prosoape, coveți din lemn, cotărți, usturoiul, sarea și piperul.

După înjunghiere, mezaroșul acoperea porcul cu paie și îi dădea foc, provocând bobotaia/pârjolita, la care asistau toți membrii familiei. Urechile și coada, imediat după pârjolire, erau împărțite copiilor. După ce porcul era bine prăjit și pielea sa suna deja a copt, se opărea cu apă fierbinte, apoi se spăla cu o perie din rădăcini și se răzuia până când pielea/șoricul devenea albă. Apoi, era răsturnat pe spate și se tăiau picioarele și se puneau la saramură. Porcul era din nou întors pe burtă și începea tranșarea lui, printr-o creștătură la ceafă în formă de cruce. Linia verticală a crucii continua de-a lungul șirii spinării, dezvăluind grosimea slăninei, temei de mândrie pentru gazdă. Apoi începea tranșarea pe categorii de mușchi. Din porc se folosea totul, inclusiv sângele scurs, din care se făceau sângereți.

Din carnea mai mărunță se preparau cârnații, carnea fiind tocată cu toporul pe fund de lemn, adăugându-se apoi sarea, piperul, usturoiul și introdusă în intestinale/mațele, care fuseseră temeinic spălate de către gospodină. Ținuți, apoi, câteva ore la rece, cârnații erau dați la fum, fie în podul casei, fie în afumători speciale. Din organele interne, fierte, apoi tocate mărunț, uneori amestecate cu mălai sau orez, se preparau cartaboșii/câlbașii. Pentru realizarea lor erau folosite intestinalele mai groase. După umplerea lor și legarea la capete, se dădeau în undă și apoi la fum.

Capul, rinichii, limba și cioturile urechii rămase se fierbeau și se introduceau în vezica urinară (beșica) sau în stomac, care anterior fuseseră bine curățate și ținute în oțet, pentru tobă, numită în unele sate caș de porc.

Splina era studiată cu atenție în vederea unor predicții meteo: dacă era lungă și groasă, iarna era lungă și grea; dacă era scurtă și groasă, iarna era scurtă, dar geroasă; dacă era scurtă și subțire, iarna va fi ușoară; dacă era cu denivelări, ar fi fost o iarnă năbă-tăioasă, cu schimbări meteo bruște.

Femeile pregăteau în această zi o mâncare din carne macră, cu ceapă și slănină, numită pomana porcului, din care erau ospătați cei dintâi străinii care le călcau pragul casei.

Carnea/șuncile și slămina se sărau bine și se puneau la murat, într-o covată sau bute cu slatină, apă sărată adusă din anumite fântâni, după care era scoasă și pusă la fum. Pregătirea slăninii era foarte importantă, constituind alimentul de bază în gospodăria țără-nească, mai ales ca merindă atunci când se mergea cu lucrul departe de casă.

Carnea de porc afumată/șuncile se începea doar după Paști, după sfințirea lor de către preot în noaptea Învierii, împreună cu ouăle și pasca.

Masa de Crăciun

Crăciunul – tradiția românească nu cunoaște împodobitul bradului, ci Ajunul Crăciunului. În această perioadă gospodinele pregăteau bucatele pentru masa de Crăciun, pe care o aranjeau în ziua de Ajun. Era cea mai bogată dintre toate mesele de pe parcursul unui an. Ea venea ca o meritată recompensă după postul de 40 de zile, dar și ca o credință că Sfântul Crăciun vine de departe, este obosit și flămând și trebuie bine primit, ca să-i ferească pe oameni de rele.

Bunățile de pe masa de Crăciun erau variate: cârnații, sarmale/găluște,le, murăturile, toba, cartaboșii, friptura, dar și coptăturile, care se prezentau sub formă de colaci. Dintre aceștia cel mai important era stolnicul, considerat dar de la Dumnezeu. Era păstrat pe masă, pe grâu, otavă și usturoi, până la Anul Nou, când se tăia și se consuma cu credința că Dumnezeu îi va proteja; grăul era amestecat cu grăul pentru semănături, otava se da boilor la primul plug, usturoiul se păstra tot timpul anului și se folosea în caz de îmbolnăviri.

Sarmalele se făceau din varză murată, carne și păsat. Păsatul se făcea la rășniță, cu o zi sau două înainte, se alegea, se spăla. Sarmalele se așezau în oale de lut, armate în exterior cu sârmă, care rezistau la o fierbere lungă, în cuptorul încins sau pe vatra deschisă a sobei. În oală se mai puneau cârnați, o bucată de carne cu os, afumată.

Masa era acoperită cu trei-patru fețe de masă: prima era cipcă, a doua din lână cu flori, apoi fugătoarea, cusută cu flori la toate capetele. În unele regiuni, primele puse erau merindele și apoi băutura. Se credea că în Ajun sufletele celor morți vin să petreacă cu cei vii, de aceea era bine să se împartă.

În ziua de Ajun, pe la prânz, totul trebuia să fie gata, dar gazdele nu se așezau la masă; abținerea dura până după miezul nopții sau măcar până la răsăritul stelelor. Chiar de-numirea zilei, Ajun, înseamnă și abținență. Se credea că însuși Dumnezeu va veni la cină

și el trebuia așteptat cu stomacul gol, dar cu sufletul plin de speranță. În noaptea de Crăciun focul nu trebuia să se stingă în vatră, fiind simbolul Învierii. De Sărbătoarea Crăciunului, oamenii nu beau, ci se „cinstesc”.

Colindatul

Grupurile de copii, băieți, se alegeau și se organizau pentru colindat în funcție de prietenii, vecinătate și vârstă, încă înainte de intrarea în post. Grupul apoi se aduna regulat la unul dintre colindători pentru a învăța și repeta colindele. Cu câteva zile înainte de Ajun, băieții se îngrijeau de ustensilele necesare pentru mersul la colindat: bota, numită în anumite zone ciocan, cârlig sau chiar colindă, traista, struțul sau peana de la căciulă.

Din repertoriu nu lipsea colindatul cu Steaua, care își propunea să ilustreze apariția stelei strălucitoare care anunță venirea pruncului Isus. Steaua era confecționată de către colindători din carton colorat, tăiat în cinci colțuri, circumscris apoi într-un cerc de salcie sau sârmă. Cercul se așeza la extremitatea cârceilor. Steaua nu era transmisă, ci confecționată în fiecare an.

Colindul de bere – specific județului nostru

Încă din primele seri ale postului, feciorii se adunau în casa unuia dintre ei pentru a organiza colindatul și lăturenia din anul respectiv. Satul era împărțit în părți egale, care formau câte o bere, în care intrau 15-30 de feciori. În satele mici exista o singură bere. Feciorii fiecărei beri se retrăgeau în sectorul lor, la o gazdă, unde pregăteau băutura (berea era singura acceptată în post, de aici și denumirea obiceiului) și organizau întrunirile și jocurile.

Gazda întrunirii trebuia să fie om tânăr, căsătorit, dar fără copii, gospodar, posesor al unei case cu multe camere; el devenea automat conducătorul respectivei beri. În zona Bârgăielor, feciorii se înscriau la bere încă de la Sf. Nicolae și își alegeau un căpitan de bere – colmen, după criterii pecuniare: să aibă bani, ca să arvunească taraful de muzicanți, bani pe care îi recupera ulterior de la ceilalți feciori.

În Gledin, fiecare bere avea la casa gazdei un corn de bou de până la un metru lungime, din care unul din flăcăi suna în fiecare seară. Membrii berii erau înscrși pe o listă, iar din rândurile lor erau aleși vătavi și colcerii, un fel de ajutoare pentru gazdă. Odată organizată berea, se stabilea taxa pentru fiecare membru. Berea care se mișca mai repede în plan organizatoric putea să-și angajeze cei mai buni muzicanți.

Activitatea din fiecare seară era învățarea și repetarea colindelor, stabilirea celui mai bun colindător. Pe Valea Bârgăului, colindatul începea în Ajun, prin colindatul copiilor – ajunatul – „La bună dimineața la Moș Ajun”. Acest tip de colindat îl practicau băieții de până la 7-8 ani. Drept răsplată primeau diverse fructe, colăcei.

Cetele formate din feciori porneau a colinda în seara Ajunului. În vederea pregătirii, toți feciorii dintr-o bere se adunau la gazdă la o oră stabilită, îmbrăcați în hainele cele mai frumoase: cojoc alb din piei de oaie, tivit de jur-împrejur cu zăgărea de miel negru, brodat cu mătase în diferite culori, cușma, căciula neagră din blană de miel, pe cușmă peana, din flori de mătase sau hârtie, două-trei șiruri strălucitoare de monede de argint, cizme negre. Fetele așteptau acasă și așteptau colindătorii, amenajând camera bună cu perne și lipidee, cu cobâr și pregăteau masa.

Colindatul berii la Gledin era așteptat cu nerăbdare, flăcăii erau însoțiți de muzicanții instrumentiști. Prima casă colindată era a gazdei berii. Abia apoi a primarului, preotului și urmau celelalte case. Ca plată pentru colindă, mai ales la casele cu fete de măritat, colindătorii luau din mâna fetei un colac mare și frumos, din partea întregii familii. Colindătorii trebuiau să guste din tot ce li se oferea, spre a face cinste fetei.

În unele zone ale județului, colindatul era însoțit de joc – arcăneaua la Dumitrița, sârba, brăul pe Valea Șieului, belciugarii în jurul Năsăudului, cipărușul la Rebrișoara și Ne-pos, călușarii la Budacu de Sus.

În unele zone, așa cum era pe Valea Bârgăului sau în unele sate de pe Valea Someșului, interesul cetelor de bere era acela de a organiza petrecerea de a doua zi de Crăciun, numită tot bere. Pentru cei tineri petrecerea nu dura peste ora 20, oră după care continuau doar cei însurați și organizatorii.

Participarea la petrecere se făcea pe perechi, care se puneau de acord încă din vremea șezătorilor. Feciorul trebuia să obțină și acordul părinților fetei pentru a se putea prezenta împreună în fața comunității, ceea ce echivala cu acceptarea unei viitoare căsătorii. Eventuala lor despărțire ulterioară era trecută prin furcile caudine ale gurii satului. De aceea prezența părinților la joc, dar mai ales ochiul vigilent al babelor, erau elemente nelipsite ale petrecerii. Participau însă și feciori care nu aveau prietene, prea tineri pentru o relație durabilă cu perspectivă de căsătorie cu vreo fată. La Fedru erau numiți toși. Aici se organizau jocuri în fiecare seară de la Crăciun la Anul Nou, uneori continuând și în serile de Bobotează și Sfântul Nou.

În treia zi de Crăciun, fiecare bere își ducea gazdele la vale, cu câte un ștergar vârgat după gât, pentru spălat. Flăcăii și bărbații jucau acolo, la vale, câteva jocuri bărbătești, precum sârba, brăul, cățeaua, nebuna.

În seara de Ajun, în multe sate se organiza un fel de teatru pe tema biblică a nașterii Mântuitorului. Actorii erau tineri de la 17-23 de ani, pe valea Bârgăului, și între 12-20 de ani, în satele de pe Câmpie, care jucau Irozii sau Viflaimul.

Între Crăciun și Anul Nou se joacă capra. În Transilvania, jocul caprei se numește Turca, iar liderul grupului birău. Jocul simboliza regenerarea ritualică și continuitatea vieții.

Plugușorul era un obicei practicat în Ajunul Anului Nou. Cetele de băieți, în general peste 14 ani, își colindau consătenii în Ajun de Anul Nou. Era o colindă cu valențe agrare. Recitarea textului era însoțită de sunetul clopoțelilor, al buhaiului și de pocnetul bicelor. În cadrul cetei care merge cu Plugușorul, există o mai puțină ierarhizare.

În dimineața de Ajun, feciorii satului se întâlneau să se prindă la lug. Se prindeau doi câte doi și porneau pe ulițele satului. Fiecare ținea câte un par pe care se afla un brăduț frumos, simbol al tinereții și prosperității. De obicei se prindeau cam 20 de tineri; în spatele plugului veneau vătăfi, care angajau muzica pentru horă. Nelipsite acestui moment erau momuițele, tineri mascați, cu zdrențe viu colorate, pe cap cu măști, în mâini cu mături, care măturau în calea plugului și loveau pe oricine le stătea în cale. Grupul era însoțit de un conducător, cel mai vrednic fecior din sat, care avea în mână un bici cu care pocnea asurzitor. Ei merg și închină gazdei, adresând urări de bine și belșug.

Povești de Crăciun, antologie gândită de Menuț Maximinian, Editura Charmides, proiect editorial realizat sub egida Primăriei municipiului Bistrița, volum editat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud în parteneriat cu Centrul Cultural Municipal „George Coșbuc” Bistrița

Iacob Naroș

Liviu Rebreanu – cronicar literar (II)

Înainte de-a scrie cronici literare la cărțile noi apărute, Rebreanu a exersat prin mici medalioane, evocări sau prezentări sumare de autori atât români cât și din literatura altor popoare. Despre Eminescu, la apariția primului volum din operele lui, sub Perpessicius, Rebreanu are cuvinte de admirație în Eminescu monumental – „Eminescu reprezintă cea mai autentică întrupare a geniului poetic românesc. Fenomenul Eminescu se înfățișează ca un miracol în literatura noastră.” În Actualitatea lui Caragiale, găsim următoarea apreciere: „Caragiale e singurul scriitor român care a creat oameni cu circulație reală în viața românească de toate zilele, ca și – păstrând proporțiile – Moliere sau Shakespeare. De aceea, în ciuda destructorilor, are să fie totdeauna actual.” Ion Creangă este văzut astfel: „După 50 de ani opera lui Creangă e vie și proaspătă, poate, mai aproape de sufletul nostru decât de înțelegerea propriei generații. Valoarea excepțională a acestei opere, dintre contemporani, numai Eminescu a simțit-o pe deplin și a propovăduit-o. Pentru ceilalți,

chiar și pentru Maiorescu, iscusitul și genialul humuleștean a fost un povestitor popular sfătos și mai cu seamă pitoresc.” (Introducere la volumul de Povești din 1940). În Amintirea lui Octavian Goga avem următoarea apreciere: „Apariția lui pe firmamentul literaturii române a fost miraculoasă. Ca un solid strălucitor a inundat cu lumină imensă sufletul neamului. Goga apărea drept vestitorul vremurilor înfricoșate din care trebuie să se zămislească lumea nouă a dreptății românești.” Coșbuc este evocat ca personalitate de prim rang: „Coșbuc e primul poet pe care-l dă Ardealul literaturii românești. Eminescu sau Coșbuc? Se pune deseori întrebarea. Dar răspunsul e simplu: Eminescu și Coșbuc. Pot sta bine alături. Se deosebesc atât de mult încât se completează. Ei doi dau fața și sufletul poeziei românești de până acuma: Luceafărul și Nunta Zamferei.” Referindu-se la Patul lui Procust de Camil Petrescu, Rebreanu scria: „Un temperament agitat, un spirit sprinten, o sensibilitate ascuțită și profundă, un dar de observație pătrunzătoare conturează un talent deosebit de bogat. Poate niciunul din scriitorii mai noi nu și-a căutat mai vijelios realizarea cât mai completă. În poezie, în dramă, în roman, în eseuri, dl Camil Petrescu a pus aceeași febrilă pasiune de-a smulge din sufletul său o lume nouă, lumea sa.” Sunt menționați și alții: N. Iorga, Alecsandri, Odobescu, Brătescu-Voinești, Gârleanu.

După ce în perioada 1914-1916, Rebreanu a acumulat experiență umană și artistică, apar și cronici literare propriu-zise. Iată ce scrie despre poetul G. Topârceanu, Parodii originale, 1916 și Balade vesele și triste, în Scriitori români, nr. 15, din publicația Capitala: „Topârceanu e poet până-n măduva oaselor. În fiecare vers se simte palpitarea impetuoasă, biruitoare a unui suflet înzestrat. Îți face impresia că d. Topârceanu trebuie să gândească în versuri. Cântă cu drag, cântă mereu, ca orice poet adevărat. Poate că de aceea cucerește atât de ușor. Nimeni nu cucerește mai lesne ca acela care nu caută să cucerească.” Minulescu este văzut ca „romantic, poet gras care a scris versuri subțiri.” Alte cronici sunt dedicate următorilor: D. D. Pătrășcanu, Candidat fără noroc și alte povestiri folositoare – în care se remarcă tema politică; V. Demetrius, Cântăreața (nuvele) – se apreciază simpatia autorului față de cei oproșiți și săraci; Corneliu Moldovanu, Neguțătorul de arome – se dezvăluie suflute și se deschid perspective mai adânci; Getta, roman sentimental de Mestugean; Cartea inimii de Varone (scrisori către femei); Sigilii de aur de Ion I. Pavelescu (sonete); Pe căile profeților de I. Chiru-Nanov (Însemnări de călătorie); Clopotele din Mănăstirea Neamț (nuvele); Memoriile unui slujnicar sau Gentilomii de mahala de Nicolae Filimon; Poezia munților de N. I. Apostolescu; Mărturisire (piesă în trei acte) de N. M. Nigrim; Vinovații de D. D. Pătrășcanu; Amintiri din Turtucaia de G. Topârceanu; La poarta grădinii cu gardul de zid (poeme) de Elena Farago; Domnișoara din strada Neptun de Felix Aderca; Pe drumuri de munte, în Munții Neamțului și Amintiri dintr-o călătorie de Calistrat Hogaș; Pe drumul Damascului de Al. T. Stamatiad; Poezia nouă vol. X. de E. Lovinescu; Rătăcire de Brătescu-Voinești; Sonete de Gr. Periețeanu; Oropșiții de Elena Matasă. Alți scriitori români sunt amintiți: Panait Istrati, în broșura săptămânală Scriitori celebri apar Costache Negruzzi, Carmen Sylva, Al. Odobescu, Vasile Alecsandri și toți ceilalți despre care s-a scris.

Nu sunt uitați și scriitorii altor popoare: Merejkovski, Moartea zeilor, Anatole France, Thais, Washinton Irving – scriitor american cu nuvele, schițe, opere istorice – Viața lui Cristofor Columb), Sarah Kunar Ghosh – povestitor din literatura indiană, Gorki cu lumea declasaților, Tolstoi, uriașul de la Iasnaia-Poliana cu povestiri, Honore de Balzac, creatorul romanului modern, autorul Comediei Umane, Dickens – romancierul englez cel mai puternic, Boccaccio – creatorul nuvelei Decameronul, Petroniu cu romanul de moravuri din antichitate, Blasco Ibanez – scriitor spaniol, Zola cu romanul naturalist, Nietzsche, geniul religios cu Astfel vorbi Zarathustra, Miguel de Unamuno – scriitor spaniol, Boguslav Kucziński, Panica vine din văzduh (despre războiul polono-german). Publicațiile în care apar aceste cronici literare sunt: Ordinea, Revista politică și iterară, Rampa, Teatrul, Rampa nouă ilustrată, Capitala, Revista politică și literară, Lumina, Sburătorul, Viața literară, Timpul, Viața.

IN

Horia Bădescu

Scolastica poeziei

Emil Bălăi, colegul meu de grupă și prietenul cu care vânasem - în Clujul cu *zvăpăiați filologi* al tinereților noastre - nu lei, precum odinioară legendarii Ghilgameș și Enkidu, ci „articulașurile cele de price” ale lui Gheronte Cotore și alte minunății din vechime, la cursurile admirabilului dascăl Octavian Șchiau, ori fantasmaticile înfățișări ale imagii artistice, la cursurile aulicului magistru Ion Vlad, Emil cu care băusem, dimpreună, apă din *Fântâna Blanduziei* ori cafeaua mătușii Chou, îmi trimite o antologie poetică, dând seamă nu doar despre virtuțile sale lirice, ci și despre acelea ale unui dăruit profesor de limbă și literatură română din ținuturile de sub Ineu, acolo unde și-a petrecut viața.

Fiindcă această *Floare-de-Colț* (Ed. Cetatea Romei, 2025), cum se numește antologia, vorbește deopotrivă despre „suferirile” și vindecările interioare ale poetului, dar și despre parcursul și împlinirile didactice ale unui intelectual care a știut să cultive în cugetul elevilor lui dragostea de cartea cea aducătoare de frumos și de viață adevărată, despre care vorbesc colegi și prieteni, fixând reperele unei existențe didactice împlinită la liceul din Rodna Veche. Nu mă îndoiesc că ele creionează doar sumar truda dăruitului meu coleg și confrate liric, pe care îl descopăr cu bucurie și surprindere, pentru că discreția și modestia care l-au caracterizat totdeauna, dar și un hiatus existențial al subsemnatului din imediatul vieții literare mi-l dezvăluie atât de târziu.

Parcimonios alcătuită, selectând doar ceea ce rezistă, ceea ce poartă cu sine și în sine, pe cât se poate, și e purtat de metaforă, lucru destul de rar pentru practica poetică uzuală – bănuind aici și mâna dlui. Gherasim Solovestru Domide, îngrijitorul ediției - antologia își desfășoară parcursul începând cu auroralitatea poemelor din studenție, cu ecouri coșbuciene, pe care memoria mea nu le-a păstrat, și tulburătoarea tinerețe când se poate pătrunde „în iarnă cu sufletu-n palme”, prezentă și în acea deschidere binecuvântată a iubirii: „Și lasă-ți șoapta în pustiu/ Netulburată prin rostire./ Îngenunchiați în străvezii,/ Nu vom mai fi decât iubire.” Iubirea acel „kilometru zero” al existenței, rațiune a inimii pe care se sprijine viața, învăluită de sfințenia clipei în care „când mă strigi încet pe nume/ Înfloresc icoane pe pereți.” (admirabil!). O viață care presupune și emoția învățătorului, în sensul dintâi al cuvântului, pentru discipolii săi, de o expresivitate tulburătoare: „Zare prin ploii. Înserează buchii cărții./ Au plecat de la tine toți din anțărt. Ți-i/ Vag amnestești și pe cei de ieri și de azi./ În cearcăne lacrimi. Faguri amari-sălcii pe obraz./ Pentru cine bat inimile?/ Pentru unde cheile?/ Ning din portative albastre diezii, ideile...”

Un parcurs care ajunge la poemele de senectute, purtând în ele înțelepciunea lirică, dar și amărăciunile unei tranziții care nu se mai termină. Fiindcă Emil Bălăi rămâne vădit un intelectual atașat de destinul lumii căreia îi aparține. Cum scrie el, inspirat: „Pe o margine de deal/ Floare de colț din Ardeal/ Lacrimă de Dumnezeu/ Încolțită sub Ineu./ Fărămă din neamul meu.” Dar și sie însuși, într-o asumare permanentă, până în ora gravă „Când necuprinsul nu mai plouă/ Peste livezi decât tăcere”, când „visele alunecă pe tâmplă/ În inimă, copil, să mă sărute.”, când „Ne aplecăm/ peste prăpastia din cuvânt/ înfiorați/ amețiți de genune”, atunci când ar fi în stare să se întoarcă din frumusețea primăverii în moarte „ca într-o mirare uitată/ din vremi neștiute când nimenea încă/ nu mă hărăzise îndoielii copil.”

O izbândă de ficece zi, ca să folosesc titlul unei secțiuni a antologiei, o victorie amară, fiindcă zice poetul în mottoul acesteia: „Am câștigat iar,/ ca și ieri,/ o înfrângere..” Totul sub lumina acestei *Scolastice*, lecție de morală lirică, pe care aș semna-o eu însumi oricând și pentru care, singură, ar fi meritat să existe întreaga antologie: „/Să nu furi,/ înfatuat,/ păcatele altora:/ Îți sunt prea de ajuns/ ale tale câte/ cu gândul nu le-ai gândit. // Să nu uncizi,/ cinic învins,/ când se-așează – imaculate/ fantasmă – pe pleoaplele norilor. // Să nu-ți prelingi,/ indecent despuiat,/ sângele/ cheag peste puroaiele lumii. // Să nu lași/ mult prea credul,/ inima / pradă vânturilor:/ acești derbedei vitezomani pot/ cu nonșalanță să-ți/ deturneze destinul, înfundându-se în capilarele timpului. // Să nu-ți calci,/ laș, indolent, / clipele, orele / contaminate de molima spaimei/ în mătasea neagră/ a valurilor. // Să nu... // Domnul **Să Nu** vorbea înainte,/ dar copiii de mult nu-l/ mai ascultau/ – ei jucau țințar/ cu stelele/ pe gheața întinsă/ dintre o conștiință și alta.”

Vasile V. Filip

Recitindu-l pe Leonida Neamțu

S-a întâmplat să citesc *Frumusețea pietrei nevăzute* nu mult după apariția primei ediții (1965), pe la 11-12 ani. Nu obișnuiam pe atunci să bag seamă la numele autorului, iar cartea s-a pierdut. („Dar ce carte nu se pierde?”, cum zicea colegul Ion Groșan în Școala ludică, pe urmele „cheilor” lui Minulescu.) Impuls și mai puternic pentru topirea ei într-o legendă personală. Legendă în care au supraviețuit doar amintiri vagi, ale unei atmosfere de căutare și taină. Elemente concrete – puține: doar titlul, imaginea terifiantă a „mâinii” singure, ce iese din noapte și încurcă drumul căutătorilor unei întruchipări în piatră a frumuseții veșnice, sau numele (străin) al avatarului acesteia, frumoasa protagonistă Dagmar... Și cam atât. S-au scurs aproape 60 de ani, în care *flash*-urile amintirii izvorau tot mai rar și mai palid din ceața timpului, încât nici nu mai eram sigur că această carte există.

În anii din urmă, cei ai exploziei tehnologice, i-am mai căutat titlul pe *Google*. Fără rezultat, până în acest din urmă an. Când am constatat că, încă din 2022, editura bucureșteană „Publiso”, a clujeanului (ca origine) Hadrian Mateescu, a avut inspirația să provoace și această generație (de copii și tineri, între 10 și 90 de ani) cu întreaga operă (de peste 30 de titluri) a romancierului clujean, din cercul revistei „Steaua”, Leonida Neamțu. Felicitări, „Publiso”!

Am recitat cu emoție cartea, acum în format mic, curios ce rămâne din abordarea ei la lumina crudă a zilei de azi, cu instrumentele și scepticismul profesional sedimentate în straturi deja cimentate. Nu doar că a rezistat (și) unei asemenea lecturi, dar te întrebi de ce nu-și găsește locul cuvenit într-o programă școlară, fie din gimnaziu, fie chiar din liceu, cu imensele ei provocări culturale (sau, tocmai de aceea?), prelinse pe o canava de umor de bună calitate, ce elimină orice crispere de prețiozitate, orice dorință de a părea.

E o carte cu și despre tineri (autorul avea în jur de 30 de ani când a scris-o), poate ceva mai în vârstă decât „ciresarii” lui Constantin Chiriță: un tânăr actor, Dan Leordean (narrator la persoana I), prietenul și colegul său de apartament (la fel de tânăr, deși bărbos și hirsut), arheologul Emil Angherliu, o studentă, Dagmar Deleanu, un poet „cam bătrân”, Victor Antoniu (abia trecut de 40 de ani), un marinier daltonist la pensie, poreclit Salamanca (căci, până la urmă, nu de tinerețea ca vârstă fizică va fi vorba). Acestora li se mai adaugă, pe parcurs, câteva personaje, precum evreul bătrân („rătăcitor” și atotștiutor) Slim, frații („antagonici”) Sorin și Liviu Belcin, balerina Valentina Cleja, falsul ei tată, Andreescu, copii-spiriduși, desprinși parcă din piesele lui Shakespeare (unul numit chiar așa, Spiriduș) sau din sfātuitorii interiori ai lui Socrate sau ai Ioanei d'Arc (sfātuitori de tip „daimon”, căci Domino, „prietenul” aburos al balerinei Valentina Cleja, de acolo pare a-și trage până și numele), demoniacul doctor Simion Țifu, cel din spatele terifiantei „mâinii” mecanice etc.

Romanul, greu încadrabil tipologic („polițist”, dar fără polițiști, „pentru copii”, dar – practic – fără copii, „SF”, doar cu rădăcini în arheologie și cu fantastic doar din zona percepției etc.), dezvăluie și o triplă stratificare tematică, aproape organic împletită. Intră aici căutarea (ca acțiune umană definitorie, care deschide și închide trama epică), aventura (dar o aventură „aspră, bărbătească... O încercare grea, care să ceară efort și sacrificiu”, cum o definește poetul Victor Antoniu; deci, una *inițiativă*, am zice azi, căci presupune „să cobori atât de mult, încât până la urmă vei urca”, cum sună una din multele și misterioasele provocări) și – dar nu în ultimul rând – taina, care scaldă totul într-un halou de „nevăzut”, „necunoscut”, „legendar” (pentru că „orice taină nedezlegată [...] are un farmec înzecit”, cum spune, pe urmele lui Blaga, același Victor Antoniu, poetul, care – după părerea amicilor - scrie „rar, dar prost”).

„Fantasticul”, atâta cât e, are o solidă bază de real, și anume în realitatea Clujului din primul lustru al anilor '60, pe care nostalgicul care vă vorbește îl recunoaște (chit că și-a consumat studenția 10-15 ani mai târziu), cu Cetățuia și grădinile din preajmă, cu „vechiul parc al orașului”, cu „Continentalul”, „Arizona” și grădina de vară „Tivoli”, cu Biblioteca și Casa Universitară, cu Teatrul Național și Opera (Maghiară), ce are în preajmă „podul metalic cel îngust, pentru pietoni”, cu „vechea episcopie” (biserica reformată calvină), cu Poșta, CEC-ul „mare” și Institutul de Lingvistică (în preajma căruia locuiesc protagoniștii, vizați de misterioasele săgeți, ce le aduc mesaje de renunțare și descurajare) etc.

Toate acestea – în „veșminte de epocă” precum revistele „Magazinul”, „Flacăra”, „Rebus”, filmele cu Anthony Quinn, muzica lui Connie Francis, tutungerii cu „Carpați (sau Mărășești) de un leu”, „condica de sugestii și reclamații”, luminatoare de tip felinar (rural) sau petromax etc.

Este, dacă se poate spune așa, doar stratul orizontal al realității. Căci peste el - și pe cealaltă dimensiune, verticală - fantezia auctorială clădește toposuri mitic-imaginare, precum „Stânca de sare” și „Piscul-de-sub-Vânt”, deasupra cărora așază „Cetățuia” cu „Turnul Tezaurului”, adevărat Centru mitic al spațiului. Și, ca prin oricare alt „Centru” mitic-consacrat, și pe aici se trece mai departe: fie orizontal, spre pădure și „cantonul Poeni” (dar vor urma alte întruchipări ale „Naturii” haotice, opuse – ca-n basm – „Culturii” cosmoteice, precum „Valea Împăratului”, „Valea Nebunilor”, „Calea Șipotului”, „Urechile Lupului”), fie vertical, mai în adânc, în subteranele Cetățuii și ale orașului (care capătă, astfel, aura mitică, pe care doar interioritatea omului i-o poate conferi).

În acest spațiu, devenit univers, evoluează personajele. Vag asociate, și ele, după structuri mitologice, polarizate, astfel încât să rezume o umanitate. Am amintit mai sus „frații

antagonici”, Liviu și Sorin Belcin: primul - inginerul și pictorul amator, cuminte, așezat, prevăzător; celălalt (de dincolo de moarte) – pilotul (căzut), aventurierul, căutătorul de comori, contaminat de pasiunea demonică a prietenului de dincolo de munți (și de moarte, cel puțin în primă instanță), doctorul Țifu. Dar și cei doi protagoniști (confundați, la început, de expeditorul săgeților) se structurează cumva antagonic: pe de o parte Dan, actorul – ironic, curcitor, ușor superficial, de un scepticism asumat (chiar ușor „jucat”), adaptat lumii-teatru, în care „ard pădurile”; pe de altă parte Emil, arheologul – idealist și pasional, taciturn, a-social, uitând de sine ca ființă în lume, mereu absorbit de calcule și speculații, bântuit de crize de încredere și de lipsă de umor; dar, amândoi, dotați cu imaginație, cu convingerea că viața are o anume ciclicitate (eventual, cea a cometei Halley), că lumea e o Carte, ale cărei semne pot fi citite și înțelese.

Dar, într-un fel le înțelegi noaptea, într-altfel ziua, într-un fel când ești bolnav, cu febră, altfel când ești sănătos... Spre final, chiar naratorul ne atenționează: „Ați observat că majoritatea întâmplărilor ieșite din comun se petrec în timpul nopții?” (p. 231). Dar, „la lumina zilei lucrurile se prezintă altfel” (p. 239). Dacă protagonistul din celebrul roman al lui Camil Petrescu, sau eroul liric al unei nu mai puțin celebre poezii de Arghezi, evoluau între două nopți, Leonida Neamțu ne poartă atât prin subteranele („nopțile”) proprii, cât și prin cele ale orașului; privește „semnele” când cu fiorul regimului nocturn, când cu umorul celui diurn, uneori încercând chiar să le suprapună. Ceea ce fie „nu merge” (în subterană, Emil propune însoțitorilor terificați „Haideți să râdem puțin”, dar fără succes), fie are efect „negru” („te așteaptă un ultim rol: cel de cadavru!” – p. 58), sau „absurd”. Efectul, utilizat chiar la nivelul unuia și aceluiași personaj, este de complexitate și distanțare ludică: Victor Antoniu, poetul, își deplânge periodic „biata inimă gregară”; Dan Leordean, actorul-narrator, visează roluri „serioase”, dar primește doar din cele comice și, în general, observă că viața socială presupune un șir de „fandoseli”, dar își subliniază și propriile „nerozii” debitate cu diverse prilejuri; marinarii Salamanca, foarte tentați de băutura oferită de gazdă, oferă și el, mai întâi, „un recital de mofturi”; Dan și Emil țin, la aniversarea unui prieten, câte „un lung și odios discurs” etc.

Revenind la universul exterior, al „semnelor”, ele vin din zone morale diferite: pot fi și chiar sunt confundate între ele de către căutători, care formează, și ei, două tabere, concurente, care își reprezintă diferit obiectul căutării. Protagonistii caută *frumusețea* (deși unul o înțelege ca „relativă”, celălalt ca „absolută și eternă”), concretizată într-o statuie de mult dispărută, atribuită de legendă Meșterului Necunoscut, ale cărui „semne” vin dinspre subteranele Cetățuii, trec în tablouri de epocă sau în reprezentări religioase. Ceilalți, antagoniștii (ocultați, pentru început) caută *comoara*, aurul, aducător de sânge și moarte, care ar fi fost adunat de Lardea, un bandit din alte vremi. Conduși de „semne”, protagoniștii vor găsi mai întâi, în lacul subteran („cât pântecul balenei biblice”), doar o piatră albă, o sculptură neterminată, ca o prefigurare a „Frumuseții”, ca un fel de sămânță a acesteia – „giuvaer rătăcit al mării” (p. 111). Apoi (parcurend un traseu aparent labirintic, dar care îi aduce la locul de plecare) nu vor găsi decât „rânjetul lui Lardea” și „o nouă taină: că Lardea Aur no adunat”.

„Noua taină” este un al doilea „semn secund” (tautologic), abia acesta al Meșterului Necunoscut. Care semn, prin anume calcule geometrice, descălcite (cu ajutor de specialitate) de „idealistul” Emil, va duce la descoperirea, într-una din galeriile subterane, a unui fel de „Gânditor” (Meșterul?), care se destramă (rezultând o grămăjoară de țărână), la agresivitatea „realității” exterioare; dar, alături, e descoperită „Frumusețea”, cu chipul unei femei (arhetipul eroinei Dagmar?), care rămâne. Încă o dată, Opera îl aservește și-l „înghite” pe Artist.

Dar Artistul se prelungește, și el, în căutătorii opereii sale. Care, încă înainte de a găsi „Frumusețea”, receptează lumea sub pecetea acesteia: adică poematice și motivic. Poetul Leonida Neamțu nu se dezmințe nici după ce (prin 1964) trece la proză, pe care o „orchestrează”, întrețesând motivele, vizual, dar mai ales muzical. Există, mai întâi, motivul muzical „nocturn” și legendar, al baladei lui Lardea, pe care n-o știe decât „țambalistul” unui mic taraf și care (precum „îndărătnicul menestrel” al lui Ion Barbu) se lasă greu în a spune balada; care, sub „cabotinizarea” interpretativă a acestuia, alunecă spre atmosfera „somniabulă”, de sânge și moarte, a celebrei balade a lui Lorca: „Vântul fluieră a rău/ El iasă din făgădău/ Suie către Cetățuie./ Suie, suie și nu știe/ Că sub paltinu' din poartă/ Stă ibovnica și-i moartă [...] Oare mâna cui a prins-o/ A sucit-o și-a ucis-o?/ Mâna strâmbă și străină/ Ce s-a ridicat haină,/ Singură s-a ridicat!/ Ca o umbră cu păcat” (p. 53-54). („Mâna”, terifiantul laitmotiv vizual-epic, este, așadar, tot un „extras” legendar, anticipat și augmentat muzical.) Dar, în cotidian (deci, în regimul „diurn”), scena este invadată (prin neidentificate fluierături, dar și de la radio) de motivul complementar „La campanella”, al lui Paganini. La fel, încă din primele pagini, în atmosfera de taină a înserării, în care apare și prima săgeată, „tranzistorul continuă să urle”... muzică de jazz; misterul baladesc mai sus amintit va fi introdus și „echilibrat armonic” de „scârțâitul unei roabe neunse” etc. Dagmar, care, într-o scenă, apare ca o umbră contemporană a lui Artemis (cu arc), ulterior dobândește o mamă, „deci nu se născuse din amorul vântului cu razele lunii” (p.71).

În acest regim, contrastiv și paradoxal, „este o legătură între ciung (dr. Simion Țifu, n.n.) și mână” (p.2010. De parcă, dacă nu receptăm lumea în contrastele ei (de taină și umor, de gravitate și ludic, de umbră mitologică și sagacitate critică) ne-am priva tocmai de ceea ce percepția are esențial și penetrant: dimensiunea estetic-hiperbolică. Protagonistii (mai toți artiști, în felul lor) caută, ce-i drept, „adevărul”, dar acest adevăr nu renunță niciodată la haina frumuseții (Victor Antoniu: „prin adevăr înțeleg <<Frumusețea>>”), așadar

Icu Crăciun

Teatrul lui Ioan Nenițescu

Cunoscut mai mult ca autor al poeziilor Pui de lei și Voința neamului, adevărate imnuri patriotice, Ioan Nenițescu (1854-1901) a fost contemporan cu Alecsandri, Maiorescu, Eminescu, Slavici, Negruzzi etc. S-a născut în 11 aprilie 1854 la Galați și a decedat în 23 februarie 1901 la Buzău, în urma unui anevrism al aortei, la vârsta de 47 de ani. Studiile primare și gimnaziale le-a urmat la Galați, iar cele liceale și bacalaureatul la Iași; a fost audient al Facultății de Litere a Universității din Iași (1875), după care a urmat școala de ofițeri. Student fiind, a cerut să meargă pe front, luptând în Războiul pentru Independență din 1877-1878. A fost rănit la asaltul Plevnei și, mai apoi, decorat cu Steaua României și Virtutea militară. În 1878 s-a înscris la Facultatea de Filozofie și Arte din Berlin. Doctoratul în filozofie și pedagogie și l-a luat la Leipzig în 1887 cu teza Die Affectenlehre Spinoza's. În Germania, și-a format o cultură umanistă solidă. A participat la multe ședințe ale Junimii, lucru consemnat și de Maiorescu în Jurnalul său. În 1884, s-a stabilit

la București, unde a întemeiat revista Țara nouă. A fost profesor la Școala Normală de Inștitutori, apoi revizor școlar, deputat de Covurlui, secretar al Camerei legiuitoare, prefect al județului Tulcea, membru corespundent al Academiei Române, membru activ al Societății Literare Junimea, dar și membru al Partidului Național Liberal; în calitate de secretar al Camerei legiuitoare, a susținut acordarea unei pensii viagere (la propunerea lui Iacob Negruzzi) lui Eminescu. De asemenea, a fost redactor la Albina și a colaborat la Lupta (condusă de George Panu), Revista nouă (B. P. Hașdeu), Amicul copiilor, Convorbiri literare, Românul literar, Șezătoarea, Ziarul presei etc. A fost căsătorit cu Elena Vasile Ștefan, din Brașov, având împreună trei copii: Mircea, Ștefan[1] și Irina.

Poeziile sale sunt străbătute de un vibrant patriotism. S-a inspirat din Războiul pentru Independență și din viața câtorva personalități legendare ale românilor: Decebal, Traian, Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul etc.

A debutat cu volumul de poezii Flori de primăvară în anul 1880, ediția a II-a în 1889. Alte volume: Șoimii de la Războieni, poeme în 9 cânturi (1882), Țara noastră, revistă științifică, politică, economic și literară, 4 volume, Die Affectenlehre Spinoza's, teza pentru doctoratul în filosofie, în limba germană, Pui de lei (1891), poezii eroice și naționale, Tatăl Nostru, în câteva istorioare pe înțelesul tuturor (1894), De la Românii din Turcia Europeană, studiu etnic și statistic asupra Armânilor cu aproape una sută de gravuri și cu o hartă etnografică (1895); acesta din urmă a fost scris în urma unei călătorii în Peninsula Balcanică din anul 1892, are 608 pagini și a fost distins cu premiul Năsturel-Herescu pe anul 1896 în valoare de 4000 lei. Puțină lume știe că Ioan Nenițescu a scris și teatru. Iată și titlul pieselor sale: Două femei, O singură iubire, comedie cunoscută și cu titlul de Un singur amor, jucată în stagiunea 1897-1898 la Naționalul bucureștean cu Aristizza Romanescu în rolul principal, Mihai Viteazul – dramă istorică, Vlad Țepeș - dramă istorică, considerată de Maiorescu „înflorător de stupidă”, și Radu de la Afumați, singura care a văzut lumina tiparului. Postum, i-a apărut volumul Poezii, în anul 1911.

Drama istorică în cinci acte Radu de la Afumați[2] a fost tipărită în volum de Institutul de Arte Grafice, în București, în anul 1897. Pentru întâia oară a fost reprezentată în 30

martie 1897 (pe scena Teatrului Național din București), cu actorii: C. I. Nottara, V. Leonescu, G. Carussy, Al. Mateescu, P. Vellescu, I. Petrescu, V. Cernat, N. Soreanu, I. Montoreanu, Aristizza Romanescu etc.

Acțiunea se petrece în Târgoviște (actele I, II, III, IV), iar actul al V-lea în mănăstirea Marea Cetate, între anii 1527-1529. Bun cunoscător al istoriei medievale a statelor românești, Moldova și Țara Românească, Ioan Nenițescu îi aduce în scena I pe doi boieri: vornicul Neagoe și postelnicul Drăgan care dialoghează despre soarta românilor. După moartea lui Neagoe-Vodă, fiul său, Teodosie, urma să ocupe tronul Țării Românești, dar locul său va fi ocupat de Dragomir Călugărul de la Buzău pentru scurt timp. Pașa l-a turcit în Mehmet Bei, poreclit Basarab, l-a ucis pe Dragomir și „A jăfuit crud nevinovata țară, a luat peste 30 de tynuri de-ale oștirea, dar și pe Teodosie (...) și pe cinstita Doamna Despina”, mama lui. Drăgan și-a adăpostit familia în Moldova, iar Neagoe a luptat împotriva lui Radu Vodă; amândoi au venit să se căiască și să se închine în fața voievodului, să-și „răscumpere păcatele (...) spre a da (...) pilda faptei bune”. În scena a IV-a, din actul I, Radu Vodă ține un discurs patriotic în care glorifică pe aceia care au pierit în războaie; alții, pentru faptele de arme vitejești, sunt înaintați în funcții, de pildă, Pârnu este făcut „Mare Ban al Craiovei”. Vlad va fi împreună cu Tatăl său, Radu, „lucrător la cârmuire”. La rândul său, Neagoe, cel care a ajutat „îndelung păgânismul”, cere iertare și îi jură „credință până la moarte” voievodului. Acesta îi iartă, dar cei doi continuă să aibă un dinte împotriva lui. Motivul: domnitorul a dat dregătorii „numai celor de peste Olt” și i-a umilit în fața celorlalți boieri.

În scena a II-a din actul II, Iefrem călugărul aduce vestea că Ștefănuță Vodă al Moldovei a intrat cu oastea în Țara Românească și „a trecut totul prin sabie și foc”. Postelnicul Drăgan uneltește împotriva lui Radu Vodă, iar Vlad îi ia apărarea acestuia, fiindcă o iubea pe fiică-sa, Ana. Craiul nemțesc Ferdinand vrea să-l ajute pe Radu Vodă împotriva otomanilor cu condiția ca Vlad să se însoare cu o rudă de-a lui. Vlad pleacă cu oastea să-l întâlnească pe Ștefănuță „cu gând de frație și pace”. Postelnicul Drăgan se destăinuiește voievodului Radu că Ștefănuță a trimis un sol să se unească cu boierii „de dincoace de Olt, ce ar fi umblând să te răstoarne din scaun, ajutați de Ștefănuță și de Mehmet-bei...”. Iefrem îi spune voievodului că fiul său, Vlad, este îndrăgostit de Ana, fiica postelnicului Drăgan.

În actul al III-lea, Vlad și Ana își mărturisesc iubirea, jurându-și credință până la sfârșitul vieții. Tot acum, aflăm că Ștefănuță a murit otrăvit de soția lui, „în unire cu niște boieri”, iar locul său este luat de Petru Rareș. Pentru a-i învenina sufletul, în scena a III-a, Neagoe îl vestește pe Drăgan că Vlad se va căsători cu „o rubedenie a craiului Ferdinand”. Când Drăgan află că Vlad se va căsători cu altcineva și nu cu fiica lui, se hotărăște să-l ucidă atât pe Vlad, cât și pe Radu Vodă.

În actul al IV-lea, Radu Vodă se bucură că Petru Rareș este „un dușman al Turcului”. Preda le aduce la cunoștință că boierii, în frunte cu Neagoe, s-au răsculat împotriva voievodului Radu. Mehmet-bei „a înțepit” pe Sultan împotriva lui Radu, acesta vânzând pe bani grei scaunul țării lui Moise Vodă. Iefrem îl sfătuiește pe Radu Vodă să plece, dar acesta refuză zicând că el „va sta la datorie”; îi are alături pe: Pârnu, Preda și Iefrem. Vlad îi mărturisește postelnicului Drăgan iubirea pentru fiica sa, Ana, care se întoarce la ei din drumul său spre mănăstire, și-i îndeamnă pe Radu Vodă și Vlad să plece fiindcă vor fi atacați.

În actul al V-lea, ne aflăm la mănăstirea Cetățuia, împreună cu Radu Vodă, Vlad și Iefrem. „Cetele vânzătorului Neagoe se vor bate pe plată, zice Iefrem, ale lui Pârnu vor lupta însuflețite de dragostea moșiei”. El este convins că izbânda va fi a celui din urmă. Drăgan, împreună cu alți târgovișteni, se vor alătura lui Vlad și Radu Vodă pentru apărarea mănăstirii. Ana și Vlad primesc binecuvântarea părinților, dar în lupta pentru apărarea sfântului locaș, Vlad este ucis de Neagoe, Drăgan îl omoară pe acesta, iar Ana își pierde mințile. De asemenea, tot acum moare și Radu Vodă, ultimele sale vorbe fiind: „Rămâneți credincioși țării”.

Deși nu are anvergura unei tragedii antice sau a unei drame shakespeariene, Radu de la Afumați are tramă și subiect de producție dramatică pilduitoare, doar că finalul este prea abrupt și întâmplările sunt prea aglomerate. Totuși, această piesă a fost apreciată de contemporani, fiind chiar propusă pentru premiere, însă, în final, a fost respinsă, întrucât autorul fusese premiat cu un an înainte pentru De la românii din Turcia Europeană.

Despre opera lui Ioan Negoitescu au scris laudativ: G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Teodor Vârcolici etc.

[1] Ștefan I. Nenițescu (1897-1979), scriitor, poet și estetician, absolvent al Universității din Roma, fost secretar al legației de la Haga, cunoscut cronicar de artă în perioada interbelică, a fost condamnat pe viață de regimul comunist; a stat închis 18 ani, până în 1964, odată cu decretul de grațiere a deținuților politici.

[2] Toate citatele sunt luate din această ediție, adaptate la normele actuale.

la înțelegerea străveche a lumii, sub pecetea *kalokagathiei*, înțelegere care revine în contemporaneitate doar Poetului.

De aici, frecvența alunecare în poematice, cu haloul autoironic implicit: Victor Antoni, către Dan Leordean: „Trăia odată un actor/ Și un poet mai bătrân...” (p. 46)

E adevărat că „poetii morți inspiră mai multă încredere” (p.27), e adevărat că sunt evocați în prelungirea motivului *Ubi sunt?* (alături de cai și stăpânii lor, alături de Meșterul Necunoscut și de „Frumușete”, în genere – p. 79), dar îi regăsim și pe cei (aproape) contemporani. De exemplu, frumoasa „Necunoscută” (ce se va identifica ulterior cu balerina Valentina Cleja) e evocată în ritmul și atmosfera baladelor lui Radu Stanca (în speță, *Balada studentescă*): „Și-n orice-amurg, la ceasul anumit,/ (Poate-i miraj doar!) un profil de fată,/ Într-o mătase grea învăluit,/ *Apare ca-ntr-o cadă-ncețoșată*” (p. 160). Dacă într-un citat anterior (cel despre taina ce trebuie să rămână nedezlegată) l-am recunoscut pe Blaga, elogiul sculpturii neterminate, găsită în lacul subteran, l-ar putea anticipa pe Nichita Stănescu (*Lecția despre cub* apare abia în 1979): „această piatră nedesăvârșită părea mai vie și mai strălucitoare” (p. 224). În general, aluziile culturale abundă, introduse fiind în regim de umor (dar cu conștiința că „noaptea gluma se transformă în dramă” – p. 26): profesorul Chivu e „un Paganel arheolog”, Emil – un „Don Quijote după ce i-au fost arse cărțile cu istorii cava-

lerești”; când dispare mai multe zile, naratorul se așteaptă să-l găsească asasinat, „așa cum cere rețeta <<A-1>> a melodramei”; când reapare, răvășit, prietenul-narator se miră: „Și ce? Arde? Vine potopul? Umblă Golem pe străzi?”. Frumoasa Dagmar își apără taina cu o celebră replică a lui Hamlet („Știi să cânti din fluier? Nu știi! De ce încerci să cânti din mine?”).

Deși umbra mitologică (sau doar cultural-istorică) a lucrurilor este mereu prezentă, deși textul inserează adesea inscripții în latină, în slavonă sau doar în româna arhaică (după luri Lotman, „autenticitatea” unui text în culturile de tip semantic-paradigmatic – în context poetic, am putea zice, mai simplu – este direct proporțională cu gradul lui de impenetrabilitate), avem de-a face cu un roman al „tinereții veșnice”; întrucipate nu doar de Dagmar (de neimaginat, pentru narator, dar și pentru cititor, în 1986, când, la întoarcerea cometei Halley, va avea 43 de ani), ci inclusiv de pensionarul Salamanca, de vreme ce trece dintr-o aventură a căutării într-alta, iar cartea se încheie cu gestul lui de a-i dărui o floare lui Dagmar, pe care doar el o vede „albastră ca oceanul”.

Sigur, există realizări ale genului mai vechi și mult mai cunoscute, modele implicite (precum Șoimul maltez, al lui Dashiell Hammett, din 1930), impuse de prestigiul unor limbi de circulație sau de mai multe ilustrări cinematografice hollywoodiene; modele pe care, însă, după umila părere a comentatorului (ușor decalat, ușor nostalgic), romanul lui Leonida Neamțu le depășește.

RĂSUNETUL - 10.000 de ediții

CONCERT EXTRAORDINAR DE COLINDE

SLOBOZÎ-NE GAZDĂ-N CASĂ !

Avem bucuria de a avea
în mijlocul nostru pe

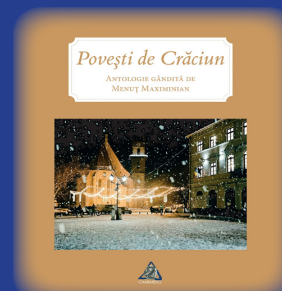
**PREASFINȚITUL PĂRINTE
† MACARIE DRĂGOI**
Episcop al Episcopiei
Ortodoxe Române
a Europei de Nord

Lansare de carte

**PS Macarie - Cine mai are grijă
de părinții și bunicii noștri?**

Menuț Maximinian -
Povești de Crăciun

Prezintă: Pr. Ioan Pinte

Concertul este un dar pentru Așezământul social pentru copii
orfani „Sfântul Siluan Athonitul” din Dorolea, administrat
de Mănăstirea „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” – Rebra-Parva,
alături de noi fiind și părintele stareț
Chiril Zăgrean.

Ansamblul Profesional Dor Românesc

Flavius Buzilă (Hara)

Ansamblul Plai bucovinean

Pr. Liviut Tătar și fiii: pr. Andrei,
Iustinian și Mihai

Alexandru Pugna

Domnica Dologa

Mirela Petruș

Anuța Motofeala

Oana Matei

Cristina Bugnar

Nicolae Cioancă

Cristina Retegan

Grupul Tibleșul din Spermezeu

Ionuț Uivaros și
Grupul Codrenii

Viorica Telcean
Alina și Cristina Ciui

Cornelia Ardelean Archiudean
și colindători din Oenița

Mariana Harosa, Daniel Rațiu
Ansamblul Someșul
Grupul Flori de pe Someș Beclean

Cristina Bălan, Marius Palage
și Școala de Arte Bistrița

Viorica Ciui
și Grupul Miorița – Căianu Mic

Mărioara Sigheartău, Ileana Melian,
Mărioara Dragotă, Tudorica Brumă,
Teodora Simionca, Simona Pop Labiș
Grupul Tradiții bistrițene

Corală Protopopiatului
Bistrița

Corală Osana a
Protopopiatului Beclean

Corală Agapis a Preoteselor
Protopopiatului Bistrița

Grupul Vocal Heruvim – Chiuza

Pr. Leon Drăgan, Rozalia Iuga
și colindători din Dumbrăveni

Cristina Livia Scurtu și
colindători din Năsăud

Teodora Purja și
Grupul Glanetașul din Agrieș

Gazde: Meșterii populari
Ana și Cornelia Bodescu

Prezintă:
Menuț Maximinian

MIERCURI / 10 DECEMBRIE 2025 / ORA 18.00

PALATUL CULTURII BISTRIȚA

INTRAREA LIBERĂ

Daria-Maria Timiș-Varga

Premiul Răsunetul Cultural la Saloanele „Liviu Rebreanu”, 2025

Pântecetele Morții

Roșu. Alb. Bandaje insalubre și iz de puroi. Bine ați venit în război, dragi copii! În lecția de astăzi vă vom învăța cum să muriți. Cu sau fără demnitate. Oricum nu mai contează, odată ce intestinele ți se scurg pe podeaua vreunui spital de campanie. Hei, tu, elevul din spate! Te doare, nu? Te doare piciorul pe care nu îl mai ai, te doare rana deschisă din stomac, și capul, dar mai ales sufletul. Te doare sufletul pentru că ți s-a luat dreptul de a muri acasă. Ți s-a luat pământul, ți s-a luat mama de care încă erai legat printr-un cordon ombilical, ți-am furat viața. Ți-am furat tot! Te-am răpit din burta maicii tale, te-am lăsat să flămânzești și apoi ți-am pus arma în mână...Nu-i problemă că nu știi să tragi! Înveți. Sau mori. Nu contează, ești doar un alt copil trimis la sfârtecăre pe pământuri străine, un alt suflet adăugat pe o diagramă așa, ca să iasă numărul. Cu cât mai mulți, cu atât mai bine!

Bine ați venit în război, dragi copii! Astăzi vă vom asculta din lecția pe care nu v-a predat-o nimeni: cum să supraviețuiți în tranșee. În tancuri. În submarine, de ce nu? Cum să priviți Moartea în ochi și să apăsăți pe trăgaci înaintea ei.

Păcat... nu știți lecția... ați rămas corigenți la viață, dragi elevi. Creierii vi se fragmentează în mâinile vreunei asistente care vede al o sutălea organ pe zi. Vi se scurge esența, vă mor celulele, vă mor ochii, dragi copii! Ne pare rău, sunteți repetenți, reveniți în viața următoare... dacă există. Poate că v-am luat-o și pe aceea când am săpat gropile comune în care veți putezi. Fără vreo rugăciune. Fără speranță. Fără cineva care să plângă pentru voi. Doar trupurile voastre prin care se târăsc viermii, în timp ce sufletele nu știu încotro să o apuce. Nici asta nu v-am învățat...

Așa că, dragi elevi, bine ați venit la o nouă lecție: cum să ajungeți în Rai. Sau cum să nu ajungeți, pentru că n-ați avut timp să trăiți. V-am luat și timpul. V-am luat și Raiul. Și ce v-am oferit, în schimb? O armă. O armă pe care nu știți să o folosiți...

Minciuna e o baclava

O mulțime de baclavale înmiresmate mă sufocă, mi se încurcă în păr, încearcă să-mi intre în corp prin cavitatea bucală, deși mă împotrivesc. Lumea e doar o baclava uriașă în care viermuiesc termite, gata-gata să mai facă o victimă...

Nu mai vreau baclavale! Nu mai vreau să-mi fie turnate pe ochi și pe gură și pe nas minciuni cu gust de praf, dar ambalate în miere și servite ca dulciuri. Nu mai vreau să fiu obligată să distrug și să mănânc cărămizile scârboase din care e construit micul meu Univers impus. Pentru că știu prea bine că Universul meu e doar o termită care se mi încolăcește în jurul gâtului ca un ștreang slinos.

Dar... înghit. Mierea de pe ipoteticele baclavale se risipește în cavități necunoscute ale minții mele, lăsându-mi papilele gustative să se bucure de extraordinara aromă a minciunii... Bine ai venit pe la mine, realitate de gelatină expirată!

Morbid

Vară. Copii de clasa a patra ies dintr-o școală, îmbrăcați în tricouri albe cu semnături de la colegi. Pentru că asta au făcut cei de-a opta la final de an școlar. Și au vrut și ei. Dar așa sunt oamenii: copiază încă de mici. Și nu doar la teste: suntem o specie de bușteni bipezi conduși de niște gândaci. O să înțelegeți mai târziu, copii.

- Ție îți place cum sună moartea?

Brusc, s-a făcut toamnă. Un copil de clasa a cincea cu un ghiozdan negru se uita la mine cu ochi mari, așteptând un răspuns la întrebarea lui. Întrebarea lui... vai, cine i-a spus cum sună moartea?!

- Mie îmi place, a continuat el, pricepând că eu nu-i voi răspunde. Și mă simt vinovat pentru asta. Dar ador să calc pe frunzele muribunde și să le aud cum țipă.

Ca să-mi demonstreze, a sărit pe o frunză de alături. Iar aceasta a început să urle cu glas omenesc, în timp ce din depărtare răsunau mitraliere. Și tunuri. Și săbii lovindu-se de scuturi. Iar, la final, pe cer a apărut un nor înflăcărat în formă de ciupercă, aducător de căldură extremă. Ochii mei au rămas câteva clipe ațintiți asupra văzduhului, apoi mi-am mutat privirea asupra copilului, care râdea cu poftă, transformându-se, încet, în Stalin. Iarnă.

Stalin continua să râdă. Și-a luat ghiozdanul de pe umeri, a cotrobăit prin el cu satisfacție, dar și-a amintit de existența mea și mi-a spus:

- Așa sună moartea. Dar vrei să știi cum arată?

Aș fi spus nu. Dar Stalin era Stalin: nu aștepta un răspuns. Avea să facă doar ce voia el, când voia el. Însă nu e vina lui. Așa sunt oamenii: o combinație între câini, țapi și puțin suflu divin (în cazurile fericite). Pentru că, de multe ori, uităm de Divinitate până când ne oferim șosete de Crăciun. Apoi, după câteva zile de la împărțirea șosetelor, iar uităm. Așa că vă rog să-mi spuneți de ce i-am fi superiori lui Stalin, care, în acel moment, a scos din ghiozdan un picior. Pe picior era încrustat, destul de stângaci, un nume din care curgea sânge: „Holodomor”. Apoi, dictatorul s-a transformat în Hitler și a luat din ghiozdan o pereche de sandale de copii, sandale ce răspândeau o mireasmă de acid cianhidric.

- Așa arată moartea. Vrei să simți cum miroase?

Nu. Dar era prea târziu să refuz. Hitler a bătut din palme. S-a făcut primăvară. Mirosea minunat, a flori, iar într-un colț al unei străzi bucureștene, o femeie vindea zambile. Și... din senin, femeia s-a transformat în cenușă. Un iz neplăcut de oase carbonizate, sânge și putrefacție s-a răspândit prin aer, în timp ce plânsetele unor oameni lipsiți de fețe țeseau o plapumă de wolfram deasupra capului meu. Atunci mi-a venit să vomit. Așa că Hitler a bătut din nou din palme: toamnă. În fața mea a reapărut copilul care m-a întrebat dacă îmi place cum sună moartea.

- Dar hai să-ți mai arăt ceva, a zis copilul. Lasă-mă să-ți demonstrez că moartea nu e doar crudă.

Vară. Chilia unui călugăr care respira cu greu, luptându-se pentru fiecare moleculă de oxigen ce-i intra în plămâni... brusc, bălălia s-a terminat. Călugărul a murit, dar fața îi era atât de liniștită, încât părea că e mai viu ca niciodată. I-am privit trupul în tăcere, până când

Daria-Maria Timiș-Varga este elevă în clasa a IX-a la Colegiul Național „Liviu Rebreanu”, Bistrița, fiind membră a cercului literar, grupa de performanță, de la Palatul Copiilor Bistrița. A obținut mai multe premii pentru proză, dintre care menționăm: Premiul I și al Revistei „Mișcarea literară” – la Saloanele „Liviu Rebreanu”, 2023, Premiul I – la faza națională a Concursului „Tinere condeie”, Premiul I și al Revistei „Răsunetul cultural” – la Saloanele „Liviu Rebreanu”, 2024 etc. A publicat teatru, proză, recenzii în „Nova Didactica”, „Răsunetul Cultural”, „Mișcarea literară” și „Nord literar”.

copilul mi-a strigat:

- Așa ai putea ajunge și tu!

Apoi a dispărut. Și el, și tot ce era în jur, inclusiv chilia și călugărul. În fața ochilor îi revedeam pe copiii de clasa a patra cu tricouri albe semnate, ieșind din curtea școlii. Îi aștepta vacanța și o senzație de fericire de carton, iar după trei luni de ipotetică libertate, o senzație de superficială tristețe îi pândeă după porțile școlii. Asta suntem noi, oamenii? M-am așezat pe marginea trotuarului și am început să plâng. Suntem doar o specie de bușteni bipezi. Iar eu sunt cel mai putrezit buștean dintre toți...

Supradoză de fier

Vagoane suprasaturate de bacterii și de oameni ce se târăsc dramatic, agățând colonii întregi de microorganisme de fâșiile din fibre născătoare de omega-3, fâșii care atârnă de corpurile lor.

Prea puțin oxigen. Trupurile îl consumă lacome și produc transpirație, totul se încălzește. Un pasager în vârstă, bunicul tipic cu probleme cu prostata, merge la baie, consumând oxigen de oriunde mai găsește. Din țevile contaminate cu rugină, FeO(OH) depus ca măturie a vârstei trenului, curge fier. Clanța din fier se deschide, apăsată tacticos de bătrân. După ce iese din toaleta infectă, vârstnicul se dezchilibrează și cade, lovindu-se cu capul de peretele dur al trenului. E fier în vagoane, în șine, în sângele care îi curge bătrânului din temple în timp ce își pierde cunoștința... prea mult fier! Prea mulți oameni care se leagănă odată cu trenul. Prea mulți oameni care lasă un biet bătrân să moară, să se descompună, să fie mâncat de niște bacterii până mai rămân doar oasele din el.

Potasiu. Fosfor. Fiare ce se încovoiaie teatral în jurul unui schelet uman, pământ ce îngroapă ansamblul macabru pentru eternitate. Carbonat de calciu prelucrat cu veacurile de eroziune până ce roca se desăvârșește. Terra. Sistemul Solar. Calea Lactee. Univers. Multivers, de ce nu? Subiect închis. A murit un bătrân și noi ne îngrijorăm de Multivers?

Din nou, calciu. Prea multe elemente! Prea multă complexitate! De ce nu se poate să nu existe nimic? Se poate, dar cine s-ar mai plânge, atunci, de absența unui nimic absolut și universal răspândit? Unde ar mai fi „distracția”? La ce s-ar mai uita Dumnezeu?

REBREANU NEW COLLECTION

PALATUL CULTURII
prezintă pe

CLAUDIU BLEONT
în

IONA
de MARIN SORESCU

scenografia ROXANA IONESCU
regia GAVRIIL PINTE

16 DECEMBRIE 2025, ora 19
Locația: PALATUL CULTURII BISTRIȚA
Bilet 50 Lei

iabilet

Cleopatra Lorințiu

Liniștile și neliniștile copilăriei

Înainte de toate : tata era născut pe 25 decembrie ! Așadar toată viața, pentru mine, ziua sfântă a pruncului Iisus și ziua tatei s-au suprapus. În fapt, și acum se suprapun. Un fel de împletire caldă și foarte personală.

Copilă fiind, sărbătoarea Crăciunului era într-un fel marcată ambiguu: de postul negru al mamei, creștină devotată și pustnică în felul ei profund de a fi și de mirosul de mâncăruri plutind în bucătărie dintre care amestecul de vanilie, esență de rom și cozonac proaspăt era cel preferat de mine. Cu adevărat plin de emoție era acel Crăciun al miciei copilăriei din care îmi amintesc frânturi: imagini dintr-un Anieș nămețit, pârtia croită de tata până la drum, dis de dimineață când el se trezea foarte devreme și ca în vis auzeam cum aduce lemnele cu coșarca, cum dă la lopată zăpada din fața scării și simțeam mirosul

cremei de ghețe.

Ce era mai palpitant ținea de puținii colindători care veneau pe la noi și cum se frământa mama să fie totul în ordine și să îi omenească.

Ce nu puteam înțelege era discreția care trebuia să domnească totuși asupra marului eveniment, era vremea "urmărilor" locale: cine se botează, cine merge la biserică, cine ține Crăciunul și Paștele, era vremea denunțurilor anonime, "binevoitori" care-și încondeiau prietenii și vecinii. Despre asta nu se mai vorbește acum...

Am scris o povestire scurtă cu Moș Crăciun care vine noaptea la noi, în cartea mea "Fetița care eram", în care multe din întâmplările eroinei sunt împrumutate din propriile mele amintiri și completate ficțional.

Povestea ar fi urmat să fie publicată exact în 1989 în carte la editura Ion Creangă, totuși tirajul a fost topit. Am publicat-o însă după 91, chiar în două ediții. Dar vreau să zic, între anul presupusei povești (1961), al scrierii poveștii (1982), al cărții editate (1989) și topite, percepția asupra Crăciunului parcă nu se schimbă. O prăpastie între realitate și raportarea "autorității" la sărbătoarea creștină.

Sărbătoare în suflet dar și disimulare, un pic de teamă de autorități, un pic de risc asumat?

Începutul anilor șaiszeci în care țara era condusă de Gheorghe Gheorghiu Dej, de Chivu Stoica și Ion Gheorghe Maurer, marca un amestec de atitudini: cele publice trebuiau să se supună dogmei sovietice, bolșevice, (practic marginalizarea sau chiar interzicerea religiei) iar pentru copilul care eram, totul era ininteligibil.

Pe de altă parte, normalitatea credinței oamenilor ignora opreliștile cu semetie.

Înainte de Crăciun sătucul răsuna de colinde frumoase, aducând-o pe mama în pragul lacrimilor: ei îi era tare dor de acasă care pentru ea era un sat de peste munți, din zona suceveană, Probota, acolo unde e mănăstirea, cea a lui Petru Rareș, în acel loc pe care l-a idilizat toată viața și unde într-un final i-am dus rămășițele pământene urmând ca spiritul ei liber să plutească cine știe unde.

După acei ani ai miciei copilăriei la Anieș au urmat anii unui Crăciun la bloc, câțiva ani la Năsăud, vreo cinci și jumătate cred, apoi câțiva ani la Bistrița, vreo 7 și jumătate, în sfârșit la București următorii cincizeci. Ei nu chiar toți, m-au mai prins zile de Crăciun și pe la Chicago sau Detroit, unde era fastuos în lumină și culoare, paradisiac chiar, m-au prins multe zile de Crăciun la Paris unde era festiv, foarte organizat și puțin pretentios, prin țări în care nu e sărbătoare oficială ca-n Țara Sfântă de pildă, unde frisonul cumpărăturilor era de-a dreptul magnetic: lumea de credință creștină căutând în magazinele rusești, ucrainene sau grecești orice semn care poate să marcheze sărbătoarea: moși de pâslă, brăduți de plastic, globulețe glazurate și cozonac cu mac. Am fost la Bethleem, am fost la Nazaret, am fost la Ierusalim și-n biserica din Yaffo, acolo fervoarea creștină te făcea să-ți dea lacrimile de emoție.

Însă cu toate că vremea a trecut, amestecul acela din prima copilărie este cel care rămâne dominant. Atunci trebuia să învăț că sufletul, emoția, mintea pot fi cu ușurință umbrite de puterea zilei, cea represivă, cea politică...dar că tot ce învinge până la urmă este fiorul ascuns din inimă.

Adevărata sărbătoare de Crăciun. Nașterea Pruncului izbăvitor.

Număr ilustrat cu fotografii de Cornel Ciocan

Flavius Buzilă

Mărlin Dărlin

"După dealu' cel mai mare
Răsărit-a mândrul soare!
Mândrul soare nu era
Că era o mănăstire!"

Primii colindători erau deja la poartă. Cu obraji de un roșu aprins și infolitiți în cojocule făcute în casă, cântau din tot sufletul și sunau din zurgălăi. Ei erau cei mai mici ca vârstă și, conform tradițiilor de pe Valea Șieului, erau primii care ieșeau la colindat. Unii de abia începuseră să vorbească bine și erau însoțiți de câte un frate sau verișor mai mare. Aveau colindele lor "de copii" și le știau "la virgulă". Își pregătiseră cu zile înainte "echipamentele" și acum și le etalau mândri: o stea mare și decorată frumos, clopoței cu ciucuri colorați, bețe sculptate și împodobite cu hârtie creponată și lanita colorată. Țineau bine de trăistuțele pline cu covrigei, mere și "pupi", brânzoici locale făcute în cuptor. Ieșeam să îi conducem înapoi spre ieșire și când deschideam poarta "larna pe uliță" era acolo: cete întregi de copii încosmaniti și colorați alergau de colo colo și luau toate casele la rând și le umpleau de cântec, de veselie și de căldură în mijlocul iernii geroase.

Veneau apoi "copiii mari", cu colinde mai lungi și "instrumente" mai sofisticate, urmați de adolescenți care mai și zăboveau pe la casele colegilor.

"Păi cum să plecați așa, fără să imbucați ceva, Doamne ferește? Că la cât aveți de colindat..."

Spre miezul nopții intrau în scenă adulții. "Veteranii" veneau în cete zdravene, cu câte un vâtaf în frunte, care le dădea tonul și îi dirija. Te trezeai cu ei câteodată pe la 2-3 dimineața. Te trezeai la propriu, în caz că te furase somnul. Ziceai că sunt daci coborâți de pe columna, porniți la război împotriva spiritului tristeții.

"Vineș marea cât de mare
Ini, ini, inioara
Da' de mare margini n-are!"

Îi pândeam fascinat de după perdele și încercam să rețin versurile și muzica venite parcă din alte lumi de demult.

"Scoală, gazdă și-ți iei gubu'
Pune la butoi șurubu'
Adă vin de cel mai bunu
Să mergem obli pe drumu
Nu aduce de cel rău
Să nu cădem în părau!"

Fiecare pas pe care îl făceau în curte, apoi în casă, era însoțit de un cântec anume cu strigăturile "de rigoare". Totul pentru belșugul, sănătatea și bunăstarea gazdei și a comunității.

La un moment dat femeile se adunau într-o cameră, la gura sobei și colindat împreună. Și mereu încheiau cu "Nicio sărbătoare în lume/Nu are un așa frumos nume!"

Era ajun de Crăciun în satul Sebiș, de pe Valea Șieului. Și ai putea spune acum că parcă a fost un vis. Dar, din fericire pentru mine, a fost un vis adevărat, trăit pe viu.

Și mă bucur că, mai târziu, tot aproape de Crăciun, am prins crâmpaie de magie din acest vis și le-am pus în albumul "Mărlin Dărlin-14 colinde ș-o strigătură".

Să fie pentru nemurire. Și pentru toți cei care vor să mai trăiască puțin visul.

Menuț Maximinian

Pe la ferestre luminate poposesc copiii cu colindul

În existența fiecăruia dintre noi sunt locuri speciale, cu rezonanță aparte, care determină uneori vibrații profunde, atitudini spontane, reverii, nostalgii... Povestea care ține de un anumit spirit al locurilor ce ne marchează viața, conștient sau din umbră, a devenit tot mai pregnantă în aceste vremuri. Sărbătorile sunt și ele altfel, de la comuniunea de altădată, în care cu toții ne bucuram de venirea Luminii de Sfintele Paști în viața noastră, la privirea spre cer și a descoperirii celei mai mari minuni a lumii acasă, fiecare în familia lui. Se apropie sărbătoarea Crăciunului, românii, de sute de ani, vestind la fereastră gazdei Nașterea micului Prunc Iisus.

Colindele „splendide odrasle ale genului nostru popular”, cum le numește Mitropolitul Bartolomeu, sunt bijuterii ale credinței transmise prin vocea colindătorilor din generație în generație, anunțând că „Astăzi s-a născut/ Cel fără de-nceput”. Despre extraordinara măiestrie a liricii tradiționale „pe care orice mare poet ar putea fi gelos”, niciunul dintre popoarele lumii neavând un asemenea folclor și de a cărui frumusețe „nu ne putem sătura în veac”, este vorba și în versurile: „Mare-i seara de-astă seară / Dar nu-i seară de-astă seară, / Ci e seara lui Crăciun, / Lui Crăciun celui bătrân, / Când S-a născut Fiul Sfânt, / Fiul Sfânt pe-acest pământ”, Mitropolitul declarând că au „adâncime și frumusețe, al căror lirism e alimentat de certitudinea credinței și de participarea afectivă directă”.

În colindele noastre din Bistrița-Năsăud, soarele și luna sunt însoțitoare a lui Pruncului Sfânt pe drumul pământesc, prefigurând calea spre eternitate: „Coborât o coborât / Maica Sfântă pe pământ / Cu păr galbăm despletit / Cu lacrimi până-n pământ / Și să uită câtă soare/ Vede tri fete ficioare / Stați fete nu mereți tare / Să vă spun câte-o ntrebare / Cât ați umblat pe pământ / N-ați văzut pe fiul Sfânt? / Ba noi și de l-am văzut / Bine nu l-am cunoscut / L-ați putut cunoaște bine / Că pă fața Fiului/ Scrisă-i raza soarelui. / Mai în jos, pă umerele,/ Scrisă-i luna și tri stele./ Mai în jos, pă pumnșori,/ Scrisă-s patru sărbători:/ Crăciunu'și Paștile./ Anu' Nou, Rusalile”. Doar în colindele românești în seara de Crăciun Domnul, care coboară pe pământ în mijlocul oamenilor și se așează la cină cu aceștia: „Coborât, o coborât / Dumnezeu cu Pătru Sfânt / Să vadă ce-i pă pământ/ Și creștinii cum mai sunt /.. / La capătul satului / la casa săracului. / – Bună sara, om sărac! / Gata-i cina de cinat? / Cina-i gata puțâne/ hai cu toți pe lângă ie, / Dumnezeu s-a bucurat, / Și pe toți i-a săturat”.

Pregătirea începea de fiecare dată cu curățarea casei și a sufletului prin post și rugăciune, armonie și înțelegere. Cete serioase de colindători cutreierau ulița, care răsună până dimineața. În fiecare colț de sat se auzeau glasuri care anunțau Nașterea Domnului și întrebau „Lasați Craciunu în casă?”. În satul tradițional se colinda și se mai colindă, fiecare casă. Celor care nu primeau colinda li se adesea strigături batjocoritoare, nu aveai cum să nu primești mesajul nașterii lui Hristos. Fetele făceau în șezători haine noi, pe care le îmbrăcau de Sărbători. Pregătirea bucatelor, dar și a sufletului, povestea pomului de Crăciun (care este mult mai veche decât a bradului la noi), întruchipare a nucilor și a merelor din rai sunt subiecte ce ar merita să fie dezvoltate.

Colindatul, ce face parte acum din patrimoniul cultural imaterial a UNESCO, este unul dintre cele mai bine păstrate elemente vii ale culturii moștenite, atestările ritualului coborând în istorie până în secolul al XVII-lea. Inițial, colindele aveau o funcțiune ritualică, de urare pentru fertilitate, rodire și belșug. Acest obicei era legat fie de începutul anului agrar (adică de venirea primăverii), fie de sfârșitul său (toamna, la culegerea recoltei). Cuvântul „colind” sau „colindă” provine din latinescul „Calendae” nume ce se dădea vechilor sărbători păgâne de Anul Nou când era obiceiul să se facă urări de belșug și fericire pentru noul an ce începea. De aceea cuvântul „colind” este pus în legătură cu sărbătoarea păgână „Calendae Ianuarii” și cu urările ce se făceau pentru Anul Nou precum și cu împărțirea darurilor de unde avem și noi obiceiul să împărțim copiilor colindători colăcei, mere și nuci.

Colindele se clasifică în general după sfera lor tematică. În practică, se deosebesc anumite funcții, corespunzătoare destinatarului colindei (de față, de băiat, de negustor, de tineri înșurăței, de logodiți), a locului de desfășurare (la intrarea și la plecarea din casă, de fereastră), sau a momentului (de doliu, de zori). În ceea ce privește felul colindatului, Ovidiu Bîrlea identifică trei mari categorii: Colidatul celor mici (Pițărâii sau mersul cu Moș Ajunul – cu caracter agricol, prin care se urează belșug la grâne și animale. Se încheie cu solicitarea darurilor; Sorcovitul – prin care se urează sănătate), Colindatul cu mască (Mersul cu capra (sau turca, țurca, brezoaia) – rămășiță a culturilor dionisiace; Mersul cu ursul – rămășiță a cultului totemic al ursului), Colindatul propriu-zis, al cetelor de flăcăi sau fete. Conform specialiștilor, în județul Bistrița-Năsăud există șapte tipuri de colindat, de la colindul cetelor de tineri la colindul copiilor, cel cu măști, Steaua, Sorcova, Irozii, Plugușorul. În colindele noastre, simbolurile mitologice creștine sunt suprapuse peste cele creștine, existând și o corespondență între acestea, ca de exemplu, Dumnezeu – cosmocrator; Iisus ca un cosmocrat ce stabilește ordinea, înlăturând haosul primordial, Sfântul Petru, care lasă raiul nesupravegheat și aștrii sunt furați. Nu putem să facem din colinde șlagăre în care să ne așezăm lângă un brad cu familia și să ne povestim propria viață, ele trebuie să aibă un mesaj care să aducă în fața noastră frumusețea, armonia și muzicalitatea versurilor, parfumul arhaic al exprimării într-o limbă a unui popor înzestrat cu geniul creației. Colindul trebuie să asigure apartenența la etnie și la tradiția creștină, la ideea de neam românesc, cu o cultură spirituală milenară, intrată în universalitate și să fie într-un fel în raport cu basmul, balada sau doina.

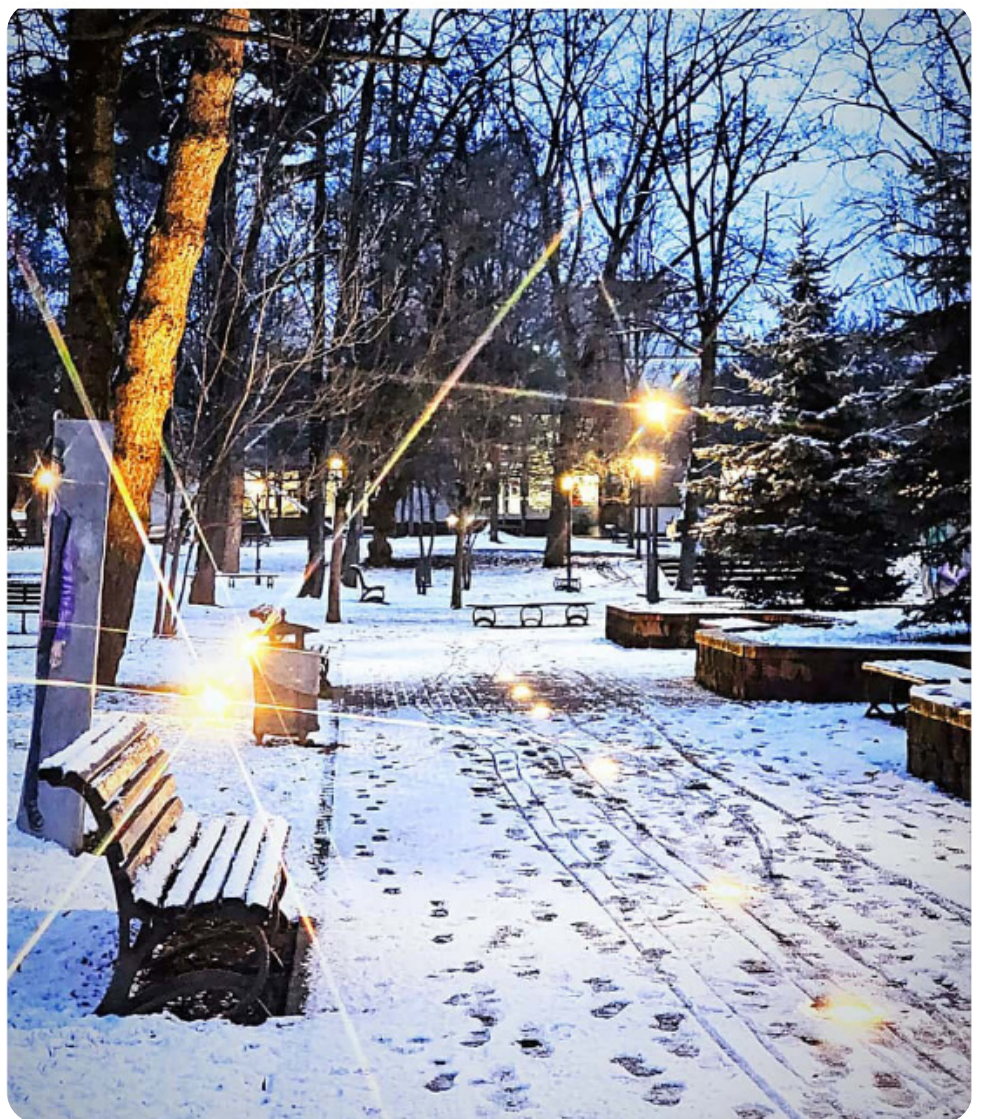
Se spune că la Crăciun cerurile sunt deschise, iar Dumnezeu aude rugăciunea omului bun. Dar când nu mai transmiți prin viu grai colinda, să răsună satul, ci prin mesaje de pe Facebook, email, SMS, care înlocuiesc urările străvechi, e clar că nu mai știm să ne întâlnim să ne bucurăm împreună de Nașterea Domnului. „Sfârșitul lumii va fi atunci când o să dispară potecile dintre casele oamenilor”, spunea mitropolitul Bartolomeu. Sperăm să nu ajungem ca iarba să crească pe cărările dintre noi.

Să le spunem și copiilor noștri că decorațiunile și arhitectura erau mult prea nesemnificative în copilăria noastră. Importantă era intensitatea cu care trăiam în preajma sărbătorilor de iarnă. Sărbătoarea Crăciunului are rădăcinile adânc ancorate în ritualul arhaic solstițial. Să spunem copiilor că nu doar Moș Crăciun cel care vine zburând pe sanie peste sate și orașe și aduce cadouri pentru copiii cuminiți este în poveștile noastre, ci și Crăciun (cel care a refuzat să o primească pe Maica Sfântă să nască în ieslea lui, iar soția lui Crăciunița a ajutat-o pe ascuns, iar după vederea Stelei magice, devine creștin). El este fratele mai mare al lui Moș Ajun, ambii întruchipând îmbătrânirea și degradarea timpului, care se cere renovat, prin Nașterea Pruncului. În noaptea de Crăciun focul nu trebuia să se stingă din sobă, un buștean era pus pe vatră întreg, să ardă toată noaptea. Nici lampa nu trebuia să se stingă în nicio casă. Și acum, chiar dacă poate sărbătoarea ne va găsi pe unii singuri, departe de casă, să lăsăm, metaforic, aprinsă lumina sufletului. Se spune că la 12 noaptea, dacă mergeai în șură la animale ca să le dai de mâncare, le puteai înțelege graiul: le strigai, iar dacă ele îți răspundeau, puteai să le înțelegei graiul. Se bucura toată suflarea și cei din casă și animalele ce au fost cele ce l-au încălzit pe Micul Iisus cu aburul lor în ieslea Sfântă. Colindul îi va găsi și acum în aburul cald al cozonacilor și al pâinii de casă, al colăcelor oferiți acum doar copiilor casei, cu gândul la toți copiii din sat, pe care cu ajutorul Lui Dumnezeu îi vor primi din nou în prag, anul viitor, când în fiecare colț de sat se vor auzi glasuri care anunță Nașterea Domnului. Povestea pomului de Crăciun (care este mult mai veche decât a bradului la noi) și a merelor din rai să vă însoțească mereu.

Vine Crăciunul la fereastră sufletului nostru. În ceas de Crăciun, noi nu trebuie decât să ne lăsăm călăuziți de Steaua care ne conduce în Cetatea Sfântă unde se arată cea mai frumoasă minune: „Ce vedere minunată / Lângă Betleem se-arată/Cerul strălucea,/ Îngerul venea/ Pe-o rază curată/ Păstorilor din câmpie/ Le vestește-o bucurie / Că-ntr-un mic sălaș / Din acel oraș / S-a născut Mesia”. Să facem și noi cununi din flori, să le împletim cu voie bună, precum păstorii, și să le ducem celui mai iubit prunc din lume „Să ne fie de folos / Nouă și la neamu nostru/ De nașterea lui Hristos”.

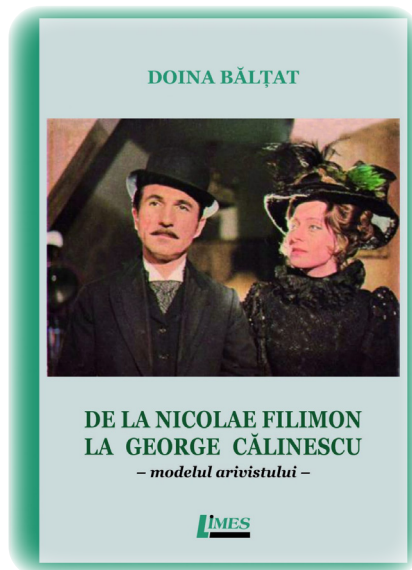
Să începem povestea. Una adevărată. Prin sate și orașe, dar și în sufletele noastre, răsună colindul, stelele clipesc pe cer, iar casele plutesc cu gândul spre patria lui Lerui Ler. Pe la ferestre luminate poposesc îngeri și copii cu colindul sfânt. Colind din începuturi, când Dumnezeu pe ape se purta cu cerul și pământul în priviri. Când ninge mult, ninge sfânt, ninge cu fulgi de argint sub brăduțul aprins citiți aceste povești ale bistrițenilor și ale invitaților lor. Prin scris și prin colind ei vestesc pe Pruncul din Cer care vine în zori cu flori de zăpadă și dalbe flori. Lasați Crăciunul în casă? Dacă da, atunci vin împreună cu colindătorii din Bistrița-Năsăud și întreaga Românie, să vă urăm sărbători fericite!

Povești de Crăciun, antologie gândită de Menuț Maximinian, Editura Charmides, proiect editorial realizat sub egida Primăriei municipiului Bistrița, volum editat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud în parteneriat cu Centrul Cultural Municipal „George Coșbuc” Bistrița

Dumitru Hurubă

Arivistul în literatură

Volumul „*De la Nicolae Filimon la George Călinescu – modelul arivistului*” al Doinei Bălțat constituie o cercetare atent documentată a fenomenului arivismului, fenomen definitoriu pentru literatura secolului XIX și începutul secolului XX, atât în spațiul occidental, cât și în cel românesc. Autoarea îmbină analiza teoretică cu studiul de caz, oferind cititorului o imagine complexă a modului în care ambiția excesivă, dorința de ascensiune socială și setea de afirmare modelează personalitatea literară. Lucrarea se remarcă prin claritatea expunerii și prin atenția acordată detaliilor psihologice și sociale care influențează comportamentul personajelor.

Tema aleasă de Doina Bălțat este una fundamentală pentru analiza literaturii române. Arivistul, în diferitele sale ipostaze (parvenit, oportunist, intrigant, speculant, impostor, „instrument” al propriei ambiții), este un personaj-cheie al prozei moderne, reprezentând tensiunile sociale ale epocii.

Lucrarea pornește de la premisa că literatura română nu se dezvoltă în vid, ci în relație cu marile tradiții europene – mai ales cu romanul francez al secolului al XIX-lea, în care figura arivistului este centrală. Astfel, înainte de a analiza tipologiile românești, autoarea își construiește cu rigurozitate un cadru conceptual european, identificând modelele canonice ale arivismului literar.

Prin această abordare, Doina Bălțat demonstrează că studiul personajului arivist nu este o investigație marginală, ci o analiză a modului în care se construiește romanul românesc ca formă modernă de cunoaștere a realității.

În prima secțiune, Doina Bălțat explorează arivismul în literatura universală prin două exemple reprezentative:

a. Stendhal – Julien Sorel, arivistul romantic-inteligent. Julien Sorel este un personaj complex, model de ambiție individuală și de tensiune între dorințele proprii și limitele morale ale societății. Autoarea analizează conflictele interioare ale lui Sorel, evidențiind modul în care ascensiunea socială este percepută ca o formă de autoafirmare, dar și ca o sursă de suferință. Bălțat subliniază influența mediului social asupra dezvoltării caracterului și a alegerilor morale ale protagonistului.

Doina Bălțat observă, cu finețe, că Julien este un personaj tragic tocmai pentru că aspiră la valori autentice, dar este obligat să acționeze prin mijloace duplicitare. Această ambivalență îl diferențiază de ariviștii români, care rareori trăiesc un conflict moral real.

b. Honoré de Balzac – Philippe Bridau. Philippe Bridau este ilustrat ca tipar al tânărului ambițios care încearcă să se impună într-o societate rigidă. Analiza autoarei scoate în evidență tensiunea dintre dorința de afirmare și constrângerile sociale, precum și complexitatea psihologică a personajului. Studiul oferă perspective asupra modului în care realismul francez investighează mecanismele sociale și morale care definesc comportamentul arivist.

Bălțat scoate în evidență caracterul obiectiv, aproape sociologic, al construcției lui Balzac. Arivistul nu este excepția, ci regula, ceea ce oferă un model extrem de util pentru analiza romanului românesc interbelic, în special a lui George Călinescu.

Această primă parte oferă un cadru teoretic solid, evidențiind cum literatura universală a secolului XIX și începutul secolului XX a constituit un teren propice pentru analiza psihologiei ambiției și a relației individ-societate.

Partea a doua, dedicată literaturii române, urmărește evoluția romanului românesc și modul în care arivismul este reprezentat prin personaje specifice. Această parte dedicată literaturii române, este de o densitate ideatică remarcabilă. Autoarea reconstruiește atent traseul istoric al romanului românesc și arată cum modernizarea societății generează inevitabil un tipar de personaj obsedat de ascensiune, uneori grotesc, alteori subtil.

În ce privește începuturile și particularitățile romanului românesc, autoarea evidențiază trăsăturile esențiale ale acestuia: interesul pentru realitatea socială, psihologia personajelor și conflictele morale. Arivismul, în acest context, este explorat ca fenomen social și cultural, reflectând transformările epocii și valorile în schimbare.

Studiile de caz au în atenție personaje ariviste:

Nicolae Filimon – Dinu Păturică, arivistul original, arhetipul. Dinu Păturică – un exemplu de ambiție condiționată de mediul social și de limitele morale; personajul reflectă contradicția dintre dorința de afirmare și imposibilitatea de a depăși rigorile sociale.

În analiza lui Dinu Păturică, Bălțat tratează romanul lui Filimon ca pe o bornă în istoria literaturii române. Ea remarcă modul în care prozatorul surprinde începuturile societății moderne, marcate de mobilitate socială și corupție. Păturică devine, astfel, simbolul unei lumi în tranziție, unde valoarea este substituită de aparență, iar ascensiunea socială nu este meritocratică, ci frauduloasă.

Arivistul lui Filimon este brutal, grotesc, lipit de epoca sa. Ascensiunea lui este scurtă, iar decăderea inevitabilă, reflectând dorința moralizatoare a scriitorului. El devine „părintele” tuturor ariviștilor români, modelul original, matrice tipologică.

Bălțat insistă pe caracterul moralizator al romanului, dar nu fără a observa aspecte narative importante: rolul naratorului omniscient, construcția scenelor simbolice (de exemplu, ceremonia ridicării în rang), limbajul hiperbolic și mecanismele satirice. Arivismul lui Păturică are o valoare paradigmatică, devenind prototip pentru personajele ulterioare.

Duiliu Zamfirescu – Tănase Scatiu, arivistul degenerat. Tănase Scatiu – ilustrativ pentru conflictul dintre ambiție și etică; Bălțat analizează subtilitățile caracterului său și modul în care mediul influențează comportamentul arivist. Autoarea plasează analiza lui Tănase Scatiu în contextul unei boierimi în declin. Spre deosebire de Păturică, Scatiu nu mai este un parvenit de origine umilă care aspiră la ranguri înalte, ci un produs nefericit al

unei clase sociale corupte, incapabile de regenerare. Ceea ce reține Bălțat, cu subtilitate, este faptul că Scatiu nu este animat de ambiție, ci de instincte primare: lăcomie, improvizație, brutalitate. În acest fel, el reprezintă un alt stadiu – degradarea aristocrației, nu ascensiunea plebeiană, adică Scatiu este produsul unei societăți în regres, nu în ascensiune. El are reacția instinctului, nu a strategiei; este „arivistul fără proiect”, figura brută a unei lumi muribunde.

Analiza dedicată lui **Lică Trubadurul, arivistul mondenoid și estetic**, este probabil una dintre cele mai reușite din volum. Autoarea subliniază caracterul „modernizat” al arivismului bengescian: un arivism al apariției, al spectacolului social, al senzualității. Lică nu mai este doar un profitor, ci o prezență fascinantă, ambiguă, seducătoare, care destabilizează lumea aristocratică. Bălțat explorează cu atenție mecanismele psihologice și simbolice ale acestui personaj, asociind arivismul cu criza identității de clasă a familiei Hallipa.

Figura lui Lică Trubadurul este interpretată de Bălțat în oglindă cu criza vieții mondene interbelice. Arivistul devine seducător, perfid, teatral, iar realitatea pe care o traversează este dominată de aparență și performanța socială. Lică este un „arivist estetizat”, un manipulator care nu se impune prin violență, ci prin farmec și prin abilitatea de a exploata slăbiciunile aristocrației. Analiza scoate în relief rolul său destabilizator, natura lui proteică și instinctuală, precum și instrumentele moderne prin care acționează.

În interpretarea autoarei, Lică reprezintă tipul „modern” de arivist: un individ al imaginii, al aparițiilor publice, al manipulării emoționale. Spre deosebire de Păturică sau Scatiu, el acționează într-un mediu sofisticat, cosmopolit, în care relațiile sociale sunt codificate psihologic, nu brutal.

Mateiu I. Caragiale – Gore Pirgu, arivistul cinic, decadent și grotesc. În capitolul consacrat lui Gore Pirgu, autoarea surprinde magistral relația dintre arivism și decadentă. Pirgu este interpretat ca figura vulgarității victorioase, un individ fără scrupule, lipsit de noblețe, dar adaptat perfect unei lumi în descompunere morală. Doina Bălțat analizează atent funcția carnavalescă a personajului în structura romanului *Craii de Curtea-Vechi*: Pirgu nu doar parazitează o lume, ci accelerează disoluția ei.

Bălțat îl interpretează pe Pirgu ca pe un simptom al Bucureștiului fin-de-siècle: un parazit social, imoral, lipsit de noblețe, dar perfect adaptat unei lumi manipulate de intrigă și corupție. Analiza subliniază modul în care Pirgu devine „anti-modelul” lumii rafinate, un mesager al vulgarității triumfătoare. Pirgu este „virusul” care infectează iremediabil lumea aristocratică. El nu aspiră în sus, ci degradează în jos tot ce atinge. Este arivistul ca „agent al disoluției”, o figură post-burgheză, lipsită de idealuri, reducând existența la câștig imediat și vulgaritate.

Lică Trubadurul (Hortensia Papadat-Bengescu) și *Gore Pirgu* (Mateiu I. Caragiale) – sunt exemple de personaje sofisticate, cu psihologie complexă, în care dorința de afirmare se împletește cu ambiția artistică sau socială.

George Călinescu – Stănică Rațiu, arivistul modern, capitalist. În fine, studiul despre Stănică Rațiu constituie punctul culminant, apogeul demonstrației lui Bălțat. Spre deosebire de Păturică, Stănică este o figură a lumii moderne: abil, jovial, inteligent, integrat într-un mecanism social economic, nu fanariot. Arivismul lui este „funcțional”, aproape firesc, ceea ce autoarea explică prin schimbarea raportului dintre individ și societate. Nu întâmplător, Stănică nu este pedepsit, ci reușește – semn că morala secolului XX diferă de cea a epocii lui Filimon. Spre deosebire de Păturică, Stănică acționează într-un mediu social modern, în care mobilitatea socială se articulează pe baza banului, nu pe baza rangului. El este jovial, inteligent, speculativ, cu un farmec ironic, adaptat unei societăți capitaliste incipiente.

Analiza este interesantă și prin accentul pus pe strategiile narative călinesciene: ironia, perspectiva multiplă, vocea naratorială dublată, elementele balzaciene, fiziunea dintre aparență și esență. Stănică Rațiu devine, astfel, expresia maturității romanului românesc și a unei noi etici sociale. Analiza sa evidențiază conflictul dintre moralitate și dorința de ascensiune socială, oferind o perspectivă asupra funcției literaturii ca instrument de reflecție morală. Această secțiune scoate în evidență modul în care literatura română preia și adaptează modele universale de arivism, construind personaje cu profunzime psihologică și relevanță socială.

În a treia parte a volumului în discuție, autoarea se concentrează pe metodele de construcție artistică și pe valoarea educativă a operelor literare. Referitor la aspecte metodologice, Bălțat analizează tehnici narative, structura romanului și modul în care conflictul interior al personajelor este redat prin detalii psihologice și sociale.

În ce privește importanța personajului, Bălțat demonstrează că personajul arivist devine un centru al operei, a cărui evoluție și conflicte interne permit cititorului să înțeleagă mecanismele ambiției și ale integrității morale.

Cât privește valoarea educativă, prin analiza personajelor, autoarea subliniază cum literatura poate modela judecata morală a cititorului, oferind exemple concrete de comportamente, consecințe și lecții de viață.

Ultima parte a cărții – „Modalități de realizare artistică” – este un veritabil mini-tratat despre rolul personajului în roman. Bălțat discută ample concepte de poetică: importanța coerenței interne, funcțiile caracterului în dinamica epicului, valoarea educativă a ficțiunii. Autoarea argumentează, în spirit umanist, că studiul personajelor nu este un simplu exercițiu critic, ci o formă de educație morală și estetică.

Doina Bălțat susține cu argumente că arivistul nu este doar un tip literar, ci un instrument pedagogic, un catalizator al reflecției morale. Personajele analizate devin forme de avertisment social, figuri ale unei instabilități morale perpetue.

Cartea reușește să demonstreze că arivistul este o figură esențială a romanului românesc și un concept de mare utilitate în înțelegerea istoriei literare. Arivismul devine astfel un mod de diagnosticare a societății, o „patologie socială” reflectată artistic, o măsură a tensiunilor dintre tradiție și modernitate.

În ansamblu, studiul Doinei Bălțat se distinge prin claritate, consistență, profunzime și relevanță, devenind nu doar un ghid în analiza personajului arivist, ci și un reper critic pentru cercetarea romanului românesc.

Stilul lucrării este sobru, clar și riguros, dar accesibil, ceea ce o face potrivită atât pentru mediul academic, cât și pentru publicul larg pasionat de literatură. Volumul nu se limitează la interpretarea personajelor, ci propune o veritabilă radiografie a societății

Alexia Anton

Premiul Răsunetul Cultural la Festivalul Național de Poezie „George Coșbuc”, 2025

1.
dimineți pline cu leurdă și sparanghel
postul desemnează prezența obligatorie
riscul meseriei omului moral
cu bonuri de masă și sfânta sacoșă
prin gloate cârcotașe
pân’ la brânză.
când amuțesc complet
și bat păsări în geam
mă ascund după bibelouri
și tablouri
trag pătura pe mine
trag - nu împing -
de tine.
mă recompensai când spuneam rugăciunea
ca un preșcolar mândru
ce recită trei strofe.
când ai pierdut controlul
am scăpat de spovedanie
și mamaia nu mi-a zis la mulți ani de ziua mea.

2.
sitting by the phone sau
stat la coadă-n lidl minute infernale.
stimați clienți
deschidem casa 4 pentru dumneavoastră
vă rugăm să așezați produsele achiziționate etic pe banda
rulantă
iar faptele rușinoase pe banda dublu adezivă
așa ieșim mai ieftin
de un sfert din amintiri
pătate cu zacuscă și afinată de casă
promit c-o să mănânc tot din farfurie
și că nu-ți murdăresc noua cuvertură
și că nu te spăl pe cap cu detergent lichid
sau pudră.
și că nu mai aștept să mă suni.

4.
o glumă ieftină
ca berea la mormântul
omului mort de ciroză.
calc strâmb de multe ori
da’ nu și prin băltoace
că-mi dezgheț piciorul
și dezmoștește gândul
că tu te joci cu focu’
și scot fumul pe nas
și ochii din orbită
să văd cum
o pasare gălbuie îmi ciuruie din cortex
în loc să-mi penseze
părul de pe gleznă.
concavități acide
tulbură amnezia
și nu mai știu care-i non autonom.

5.
văd că-ntindem coarda
și n-ar strica s-o sari.
vreau liniștea pacienților de la obregia și haosul filmului mut
pe lângă o felie de pizza fără ulei
fără adaosuri, fără conservanți, fără alte sosuri, fără făină,
fără să începem o altă dispută.
pătura bunicii la vreun milion de ani lumină
&nevoia să-ndoi o lingură.
mă îngrijorează să fac pană pe un drum unde n-am semnal
să-mi leg șiretul
să mă-nghită patul
când nu mai e reclamă
mă îngrijorează calmitatea ta și incapacitatea imitării mele.
plâng că e mai ieftin decât să cumpăr demachiant.
visez la pastele fundiță făcute de mamaia cu kaizer și cașca-
val în seri de minimax
când nu mă fugărea nimeni și nimic prin parc
mă străduiesc să ies câștigător (sau cel puțin valabil) din
sala conștiinței
judecății de apoi
cu bani mulți
cât să dau la copii fără sprâncene.

8.
discurs mântuitor din obișnuința de-a ține monologuri
când iarba e verde smarald și tu tot vezi verde căprioară
cine sunt eu să explicitez teoria chibritului
numai două capete opuse de fosfor
și ne-o ardem prost
ne frigem la degete fără noimă
sub pielea mea nu intră nimeni
decât dacă am apucat să facem cunoștință
și mă poți plăti în complimente
sau în bancnote uzate
că cine sunt eu să te refuz
dacă și banca națională acceptă uzura până-n 55%
din suprafață - cum sunt și discuțiile de care mi-e și frică
să nu mă împiedic
la orice pantă mai mare de 1m
până și aia de la Tudor
când tu dormeai și mă bronzam la umbră

3.
eu nu strivesc corola de minuni a lumii
nici capete spre transcendent
nu spulber
vise de copil timid
sau
visuri de adult buimac
amânare confesivă până
alaltăieri.
în taina dionisiacă
mă declar jertfă
nu calc stofă, cașmir,
lego.

6.
caramela topită între pereți cranieni
brain freeze părjolit
cât să-mi joace feste că
nu prind contur în ambalaj
pe placul tău
iar frappe-ul s-a scumpit cu 20%-
șanse tot mai mari să iei herpes
pe lângă gripa standard
și bat cu pumnul-n masă
să-mi tratez încheietura
de la cât ți-am prins

Alexia Anton s-a născut în 29 mai 2007 în Tulcea, fiind elevă în clasa a XII-a la Liceul Teoretic „Grigore Moisil”. La Festivalul Național de Poezie „George Coșbuc”, Bistrița, 2025, a obținut Premiul al III-lea și al Revistei „Răsunetul Cultural”. Recent, a obținut Premiul al II-lea la Festivalul Național de Poezie „Costache Conachi”, Tecuci, 2025.

minciunile gogonate.

9.
as de inimă roșie
îndoit în colțuri
macaua tot individual
că altfel e război
ca-n vremuri de mult duse
cu găini mezozoice
și piatra bate hârtia
am dat pagina acum
incendiu astral la nivel cortical
de la cât ai stat să plantezi cartofi
scrijelești amintiri
din greșeală
din greșeală mușcăm toți carne rece cu gelatină
dinți jeleu
limba gheață
gura pungă
așa pungașă

10.
trinitrotoluen
să mă bată mama
așa și furculița uitată-n microunde
jur că din greșeală
te simți și tu ca o catenă laterală
ordin 1 ordin 2
nevoie de ordine
că altfel
ești substituit
înlocuit mereu
sau în cel mai bun caz
favorabil
explodezi

românești din ultimele două secole. Prin analiza arivistului, autoarea demască derapaje sociale, mentalități defectuoase și transformări ale clasei dominante, oferind cititorului o perspectivă completă asupra modului în care literatura reflectă și critică realitatea.

Volumul Doinei Bălțat se remarcă și prin rigurozitate, reușind să îmbine analiza literară cu observații psihologice și sociale. Este o lucrare de referință pentru înțelegerea arivismului în literatură și pentru studiul personajului ca purtător de semnificații morale și sociale. Prin această carte, cititorul dobândește nu doar cunoștințe despre literatura universală și română, ci și o înțelegere profundă a mecanismelor ambiției și ale condiției umane.

Volumul „Modelul arivistului de la Nicolae Filimon la George Călinescu” se înscrie în zona cercetărilor literare dedicate personajului și tipologiei narative, oferind una dintre cele mai cuprinzătoare analize tematice din critica românească postdecembristă. Departate de a fi doar o examinare comparativă a câtorva personaje, cartea adoptă un demers sistematic, urmărit cu rigoare academică, privind geneza, evoluția, diversificarea și semnificațiile tipului arivist în literatura europeană și românească.

Cartea Doinei Bălțat este o lucrare solidă, metodic construită, cu bibliografie atent selectată, cu analize minuțioase și interpretări nuanțate. Ea are meritul de a integra literatura română într-o perspectivă europeană și de a demonstra că tiparul arivistului este o cheie esențială pentru înțelegerea societății românești moderne.

Volumul se remarcă printr-o metodologie comparativă solidă, prin analize minuțioase și prin capacitatea de a releva mecanismele prin care literatura reflectă – și uneori anticipează – schimbările structurale ale societății românești.

Cartea nu se limitează la un demers descriptiv, ci propune o interpretare evolutivă a arivismului, tratat ca fenomen literar și cultural, esențial pentru înțelegerea romanului românesc modern. De la perioada fanariotă până la interbelic, arivistul devine o lentilă de observare a realității sociale, o oglindă a mentalităților, o expresie a modului în care individul se raportează la putere, la avere, la ascensiune și la identitate.

Doina Bălțat, „De la Nicolae Filimon la George Călinescu – modelul arivistului”, Editura Limes, Florești – Cluj, 2020, 171 pagini.

Paznic la farul culturii

Participând în acest an la Festivalul „G. Coșbuc” de la Bistrița, ajuns la a 41 ediție, dl Alexandru Cățcăuan, directorul Casei de Cultură a Sindicatelor mi-a pus în brațe două cărți tip cărămidă despre instituția pe care o conduce, numită metaforic Casa cu suflute (Ed. Limes, 2022), în fruntea căreia se află de un număr impresionant de ani. Cartea este o monografie sui-generis a acestei importante Cetăți ale culturii bistrițene, și este însoțită de o prefață a lui Valeriu Stancu, profesor universitar de la Iași, poet, eseist și animator cultural cunoscut, colaborator (în calitate de președinte de juri și sfătuitor apropiat al lui Cățcăuan în materie de cultură), devenit cu anii un adevărat familiar al plaiurilor bistrițene și al produselor sale culturale. Prefața sa atrage atenția asupra muncii riguroase depuse de autor, și bazat doar pe amintiri și pe fantezia creatoare a acestuia, realizând cu „rigurozitatea cercetătorului, cu migala orfverierului” un act cultural de prim rang, care scoate la lumină pentru întâia oară documente autentice, spre a dovedi, cu acte în regulă, strategia de dezvoltare a pe care a aplicat-o an de an, spre a face cunoscute în lumea largă comorile artistice ale locului. Clădirea în care se află situat statul major al acestor inițiative, a funcționat prin anii „1892-93 ca și cazinou, ca apoi, între anii 1900 și 1912, să funcționeze ca gimnaziu de fete, pentru a deveni apoi cercul Cultural Bistrița, trecând și prin stadiul de Casa Armatei, dar din 1968 a devenit sediul Consiliului Municipal al Sindicatelor, trecând prin mâna a patru directori până la el. În septembrie 1986, el va fi integrat în biroul care coordona activitatea din clădirea sindicatelor. pentru ca din decembrie 1988 să devină director. A avut la îndemână mai multe pârgii de afirmare, precum cenaclul literar „G. Coșbuc”, Festivalul de satiră și Umor „Mărul de aur”, ansamblul folcloric „Codrișorul”, Saloanele Liviu Rebreanu (din noiembrie 1997) și Festivalul „G. Coșbuc” etc., obținând numeroase performanțe interne și internaționale. Toate acestea fac obiectul unei relatări cuprinzătoare în cele două volume ale monografiei sale, intitulate Oameni. Fapte. Adevăruri. Istorie, însoțite de o bogată punere ilustrativă în pagină. Cel dintâi volum e dedicat organizațiilor muzicale și coregrafice (Corală Andrei Mureșanu și Orchestra populară Bistrița), folclorice (Ansamblul folcloric „Codrișorul”), altor formațiuni de arte și creație, precum cenaclul artelor, teatrul de cameră, teatrul muncitoresc, trupa „Pro...vocarea”, trupa „Orizont”, teatrul scurt și, grupurile satirice „Ridendo”, „Perpetum”, „Minifridendo”, precum și festivalului național „De dragoste, de neam, de țară”, în timp ce al doilea volum face radiografia cenaclului „G. Coșbuc”, a Colocviilor „G. Coșbuc”, „Saloanele Liviu Rebreanu”, „Asociația umoriștilor bistrițeni, Festivalul internațional de satiră și umor „Mărul de Aur”, activități de formare profesională, de publicistică și viață editorială, încheind demersul său ilustrat cu numeroase fotografii, diplome, premii, mesaje, mărturii. De remarcat numărul mare de cărți editate, precum antologia de studii și articole Coșbuc în căutarea actualității, monografii sătești, volume de versuri, revista „Bobârnacul”, dar și sprijinirea unor reviste literare de anvergură, cum ar fi „Minerva” sau „Mișcarea literară.” În ansamblu, o activitate vastă și diversificată, care a pus județul Bistrița-Năsăud pe harta marilor capitale culturale.

Activitatea lui Alexandru Cățcăuan, autonumit „ultimul castelan” nu s-a redus la cele expuse ai sus, acolo unde stilul său managerial a ieșit la lumină, ci ea trebuie coroborată și cu activitatea sa literară, de povestitor și memorialist, concretizată prin cărțile: Mărul de Aur (2019), Ultimul castelan (2019), Povestea merelor de aur și a regelui Răs (2020), Vacanță la Pietrasanta (2020), Din curgerea zilelor, povestiri (2024) Românii de lângă români (2024). Aici se impune să facem o mică dicotomie între cărțile de rememorare a unor activități culturale, amintite mai sus, și cele literare propriu-zis, cum ar fi volumul de povestiri Din curgerea zilelor, văzut de cei doi comentatori care recomandă cartea, Valeriu Stancu și Virgil Rațiu, ca o „carte a copilăriei”, axată în principal pe „povestirile din Șendroaia”, care devin adevărate „aventuri existențiale” (Valeriu Stancu), sau file „dintr-un jurnal de bord”, „puncte „de pornire a unor încă necesare dezbateri sociale și politice” (Virgil Rațiu). În ceea ce mă privește, eu am fost atras mai cu seamă de memorialistica de călătorie a lui Al. Cățcăuan, întrucât ea pune pe harta cunoașterii noastre două teritorii din diaspora românească, comunitatea românilor din apropierea Florenței din Italia și cea din regiunea Voivodina din Banatul sârbesc. În primul ca, el ne relatează vizita pe care a făcut-o unuia dintre frații să stabiliți în localitatea Pietrasanta, efectuată între 17 și 29 iunie 2018. Vizita din Italia i-a prilejuit întâlnirea cu marea artă a Renașterii italiene, și cu viața cetăților italiene, apropiate de Florența de-a lungul secolelor (Siena, Pistoia, Pisa, Chianti etc.), care au devenit celebre în întreaga lume prin rafinament artistic, vocație arhitecturală și urbanistică, specializare agricolă și viticolă etc. Spiritul de cunoaștere mereu viu și nealterat se poate recunoaște în fiecare pagină scrisă de autor în aceste zile de vacanță, când documentația de sorginte istorică și artistică copleșește pagina, datele oferite despre frumusețile Florenței, despre capodoperele picturale și comorile de artă deținute îl face să-și piardă răsuflarea prin orașele de tip muzeu pe care Italia le oferă fiecărui vizitator. Autorul insistă de fiecare dată asupra obiectelor de artă văzute, le descrie cu lux de amănunte, le scoate în evidență unicitatea, le plasează în timp și spațiu. Istoria epocilor de dominare artistică merge mână în mână cu situația politică a Florenței, cu istoria marilor figuri de artiști, de cugetători și oameni politici preocupați de îmbogățirea științelor, artelor, literaturii, prin cârmuiri înțelepte, care a sprijinit progresul științific dar și bunăstarea cetățenilor republicilor. În aceste condiții fiecare cetățean, indiferent de meserie s-a simțit integrat într-o mare familie statală, culturală și economică, care îl ocrotea și-l stimula să devină folositor. Plecând de la acest spirit de muncă, cartea lui Cățcăuan e străbătută mereu de întrebarea obsesivă „de ce n u se poate și la noi?”, organizarea, lucrul bine făcut, respectul pentru celălalt, fac parte din educația omului, cafre nu lasă totul la întâmplare, cum se întâmplă de cele mai multe ori „acasă.” Dacă la noi devisa conducătoare este „se poate și așa”, atunci e previzibil de ce asfaltul se cojește după o săptămână, de ce podurile se prăbușesc după ce au fost recepționate cu neglijență și șpagă, de ce plouă sau cade tavanul în săli de clase, spitale, centre de cultură și artă. Din acest punct de vedere cartea sa este, prin contrast, o școală a educației publice și a respectului pentru valoare. Bun povestitor, autorul știe să conducă povestirea în așa fel, ca ea să nu cadă în enciclopedism pur și acaparator, ci să lase loc de oaze de respiro, de discuții și divagații de familie, de notația seacă a jurnalului evenimentelor zilnice curente. Sunt intercalate în cursul povestirii câteva motive obsedante, cum ar fi motivul morții tatălui, starea precară a mamei, întâmplări legate de școală, familie, copilărie, cele două fete pe care le au în preajmă conferă situații de comportament inedite, soldate în cele din urmă cu

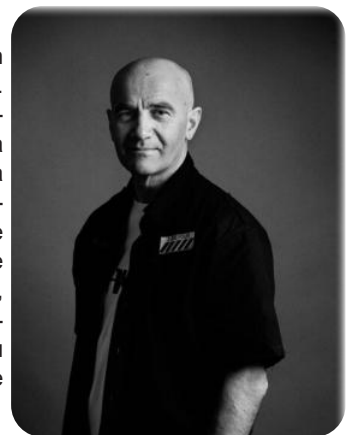
reconstruirea unui univers românesc sui-generis.

În aceeași măsură, m-a interesat în cel mai înalt grad viața românilor din Voivodina, modul în care trăiesc, nivelul social, economic, cultural, arta cu care reușesc să-și păstreze identitatea și să iasă în prim plan prin seriozitate, spirit de muncă, solidaritate civică. Cartea lui Cățcăuan, Românii de lângă români (Ed. Cronedi, Iași, 2024), este revelatoare, pentru spiritul de inițiativă culturală deținut de românii din Uzdin, în speță de poetul și managerul Vasile Barbu, dar și de Ionel Stoit de la Radio Novisad, Doru Flaviu Polverejan președintele Societății Culturale „Vichentie Petrovici-Bocăluț” din Torac. Aceste societăți au în fiacre an festivalurile lor la care au fost prezenți oaspeți din Basarabia, din România, în special din orașele de vest, Timișoara, Arad, Oradea, Satu Mare, Baia Mare, Bistrița etc. Și aici, autorul își exercită cu prisosință funcția de observație a privirii, prin descrierile pe care le face, dublate de partea documentară a relatării, care privește, vechimea așezărilor, istoricul elementului românesc, configurația ariilor de emigrație, riturile bisericești, cultura și tradițiile locale. O caracteristică a balcanității o reprezintă orașele fortificate, precum Kalemegdan, Petrovaradin, Bac, Golubac, Smeredovo, sau centrele românești Vârșet, Zrenjanin și Novi Sad sau din Valea Timocului. Datele demografice, economice, culturale oferite de autor sunt de mare utilitate pentru cercetătorul român care este interesat de recuperarea culturii orale sau scrise, de spiritul viu al românismului. Prin astfel de scrieri, Alexandru Cățcăuan se înscrie într-un salutar trend actual care se arată interesat de românii de lângă români, așa cum am făcut-o și eu în lucrarea Aproapele de departe (2022) sau Delia Muntean de la Baia Mare, autoare a lucrării De veghe la hotarul limbii române. (2025), cărți care sfidează prin conținutul lor prefăcătorie oficialilor de la Ministerul Culturii, acei impotenți notorii și distrugători de valori naționale, precum Raluca Turcan, care mă mir că nu e încă la pușcărie pentru amatorismul de care a dat dovadă în chestiunea coifului dacic și a brățarilor de aur, furate din Olanda. Oameni modești ca Alexandru Cățcăuan fac dovada prin activitatea lor, că pot fi excelenți creatori de punți de legătură între românii din patrie și cei risipiți, prin împrejurări istorice neferice, prin alte părți de lume. Iar castelanul de la Bistrița este un astfel de om al viitorului, pe fapta căruia putem să ne bazăm.

Cearcane

Citeam Llosa când mi s-a produs scurtcircuitul în bucătărie. Greu am dat de un electrician, toți sunt ocupați. Citeam Marquez când un robinet lăsa picuri în toate direcțiile. Când reciteam Proust, s-a defectat modemul de la internet. Frigiderul a cedat când savuram Joyce. Mașina de spălat a luat-o razna când l-am descoperit pe Krasznahorkai. Mai apoi, yala nu mai funcționa. Am cearcane de nervi și nesomn. Acum beau cafeaua la mine cei șase specialiști în domenii. Au făcut cercetări, au stabilit prețuri, s-au uitat la biblioteca mea și m-au rugat să-i las să citească și ei câte ceva. Am comandat meniuri catering, apoi, cu riscul să-i deranjez din citit, am început să repar pe ici pe colo după umila mea pricepere.

A.J.

Veronica Oșorheian

Note de lector

La Editura George Coșbuc din Bistrița, a apărut, în anul 2025, o nouă carte a scriitorului Cornel Cotuțiu. Cartea *Acolo* are 146 de pagini și este structurată în cinci capitole.

Prima copertă, alb – negru, atrage atenția prin simplitate și eleganță și parcă te îndeamnă să vezi ce-i „acolo” – între cele două coperti, ultima înfățișându-l pe autor cu un zâmbet prietenos, motivându-și isprava, în stilul cunoscut: a scos cartea, pe motiv că nu are răbdare „să zacă”, să se dedice reveriilor și meditațiilor, întrucât – și în acest fel – este înrobuit cuvântului. Nici nu-i de mirare această motivație, întrucât, cărțile scrise de profesorul Cornel Cotuțiu sunt evidențiate în paginile 141 – 142, unde am numărat patruzeci și unu de titluri, ilustrațiile copertilor șiragului de cărți fiind prezentate în paginile 89 – 99.

Cartea am primit-o cu o dedicație care mă onorează: „Colegei întru condei literar, Veronica Oșorheian, bucuros să-i transmit și astfel prețuirea ce i-o port. Cornel Cotuțiu, Beclean, 14 sept[embrie] 2025.

În capitolul I – *De-ale cuvintelor*, scriitorul C. Cotuțiu „stă” de vorbă cu „veșnicul” I. L. Caragiale, desfășurând, mi se pare, toate formele posibile ale celor două cuvinte care nu-i dau pace autorului – „oameni” și „pace” -, sintagmele dezbătute amănunțit fiind pline de învățăminte. La pagina 9, o ilustrație reușită ni-l înfățișează pe scriitorul Cotuțiu alături de cea mai dragă ființă, Mama, căreia îi face un reușit portret, dezvăluindu-ne mai multe informații despre părinții implicați în creșterea și educarea celor doi copii, nuanțând dragostea mamei sale pentru citit, dar și tristețea amară provocată de inundațiile din 1970, când apele nu au cruțat nici cărțile din biblioteca familiei. Într-o duioșie rară, o descoperim pe mama scriitorului, „rezemată de tulpina groasă a unui tei” din fața librăriei din Beclean – unde a fost lansată cartea -, ținând la piept cartea de debut editorial în căutarea altui final (nuvele). Era în anul 1978. În *Cuvinte mai mult decât obosite*, autorul remarcă faptul că datorită evoluției societății și a limbajului, unele „instrumente ale comunicării” au început să fie marginalizate.

La pag. 14, aflăm un adevăr pe care-l știm cu toții: prin voința vulgară a unora - de a jigni sau de a crede că prin cuvinte murdare își pot ușura starea de spirit -, suntem nevoiți să luăm parte la *Urâtirea unor cuvinte*.

Ca o continuare la cele de mai sus, autorului îi este dat să îndure „limbajul de mahala” al companionilor din salonul spitalului - care „se certau cu un fel de bunăvoință, cu veselie chiar” -. Aflăm acest lucru din *Cinci zile de orizontală*.

Într-o vreme postdecembristă, scriitorul Cornel Cotuțiu, ocupând o anume funcție în cultura județului s-a ocupat de un grup de liceeni din Bretania, veniți să cunoască lumea românească. La rândul-le, un grup de adolescenți de pe văile bitrițeano-năsăudene au mers în vizită la francezi. Scrisoarea primită de la profesoara Corinne Bidaud denotă ușurința adolescenților români de a se adapta la lumea occidentală. În *Dialog în timp*, autorul alătură scrisorii amintite o altă misivă semnată de profesorul L. Bleoca, stabilit în California. Din această scrisoare aflăm că „America se cam duce de răpă” – punctul cel mai slab fiind învățământul – problemă dureroasă și la învățământul nostru -.

Ca iubitor al „sportului rege”, scriitorul Cornel Cotuțiu comentează adverbul „doar” - folosit într-o veste tristă: „Celebrul sportiv român Duckadam s-a stins din viață **doar** la 65 de ani”, aducând în atenție și stările de „maximă înălțime” prilejuite de entuziastul comentator „unicat în lumea sportului românesc – Cristian Țopescu.

Despre creația japonezilor „haikuul” – care a cucerit meridianele, îndemnându-i și pe unii poeți români să încerce acest gen liric, găsim, la paginile 23 – 24 câteva referiri la creațiile semnate de poetul Ion Radu Zăgreanu. Aceste creații nu sunt rodul unui simplu joc de cuvinte, ci rodul unor „clipe fulgurant grațioase ale unui lirism meditativ”.

Ca cititor interesat de multe și felurite publicații, scriitorul Cornel Cotuțiu s-a preocupat, în câteva pagini de carte, și de idei din arealul socio-politic, cultural și de cercetare ziaristică, fapt adevărit și de scriitorul Ion Radu Zăgreanu – în cele două cronici „Publicistica unui prozator”, (p. 46 – 51), de unde aflăm că „scriitorul Cornel Cotuțiu continuă să ne surprindă prin selecția subiectelor abordate, prin lejera și inedita lor prezentare” și „Între percepția preajmei și posteritate (p. 52 – 56), unde I. R. Zăgreanu observă prezența scriitorului Cornel Cotuțiu în cotidianul bistrițean „*Răsunetul*” – unde C. C. semnează cronici la anumite cărți, amintind aici pe Mihaela Aionesei (*O cărmidă pentru neamul românesc...*, Editura Eurocarpatica Sf. Gheorghe, 2023), Veronica Oșorheian (*Calendar de amurg* – 75, Editura Ecou Transilvan, 2024) și pe Mariana Prigon Sbârciu (*Am vrut să opresc timpul*, Editura Charmides, 2023).

Este preluată (din *Nord Literar*, 2025) și o cronică semnată de Viorica Pop – „Pași pe tăișul din cioburi” - la volumul Cornel Cotuțiu, Și totuși ... (al treisprezecelea din suita literară *La noi*), apărut la Editura Școala Ardeleană, 2024).

Capitolul I se încheie cu altă cronică semnată de Ion Radu Zăgreanu – „Autorul, deși este solitar... nu este singur”.

Capitolul II- Și încă ... ne aduce în atenție alte informații despre familie, despre Maia Sandu realeasă la Chișinău, vești de la editura din Cluj și alte însemnări diurne.

În Capitolul III, la p. 87, este preluată o referire la proza scriitorului C. Cotuțiu - semnată (1980) de D. R. Popescu, iar de la p. 89, așa cum am mai precizat, găsim copertile șiragului de cărți semnate de C. Cotuțiu.

La Capitolul IV – *Pentru mine* – găsim consemnate gândurile câtorva scriitori, cu ocazia aniversării a 80 de ani ai scriitorului Cornel Cotuțiu. „Tonul” îl dă Redacția „Răsunetul”, apoi, în ordine, „Binvoitor, întotdeauna” (Veronica Oșorheian); „De amicitia” (Horia Bădescu); „De drag” (Ioan Pinte); „Un prozator confortabil” (Olimpiu Nușfelean); „Cornel Cotuțiu – 80” (Iacob Naroș); „La ceas aniversar. Cornel Cotuțiu - 80. Amintiri din rama timpului” (Virginia Nușfelean); „La Carmanageria literară a lui M. Lui C. C., octogenar din 15 februarie 2025” (Ion Radu Zăgreanu).

Capitolul V – *Aniversar* – ni-l înfățișează pe scriitorul Cornel Cotuțiu în câteva ipostaze de sărbătorit și, desigur, ființele cele mai dragi – Corina (biolog în Canada); Amalia (medic în România) - cu nepoatele Ionela și Paula; Sora scriitorului, Eliza, apare la p. 78. Cartea este doar o mică parte din ceea ce ar trebui să oglindească activitatea atât de bogată a scriitorului Cornel Cotuțiu.

Ion ANTON (Chișinău)

IMOBIL MOBIL

Melc-codobelc,
Fericitul proprietar de castel
Prin ereditate,
Unicule ocolit
De violența dezmoștenirii,
Nu-mi împunge
Cu coarnele tale bourești
Naiva-mi dorință
De-a te avea prieten.
Mai bine primește-mă
În gazdă

Și îți voi plăti lunar chirie
În arginții lacrimilor tulburi
Ale Dunării de care-s orfan,
În galbenii frunzelor ce plutesc
Pe apa caldă

A bălții mele de singurătate,
În valuta convertibilă
A mângâierii în doi...

Melc-codobelc,
Invidiatule stăpân
De imobil mobil,
Spune-mi cum e la gust
Siguranța proprietății private?

COLORAREA CUVINTELOR

De prea multă ploaie verbală,
De abundență de vânt
Ce bate prin gânduri,
De arșița provocatoare
De secetă în simțire
Și cuvintele se decolorează.
Are loc un fel de devalorizare
A valutei noastre poetice.

Dacă mai ieri
Puteai să cumperi o simpatie
Doar pe două boabe
De rouă argintie,
Azi îți trebuie patru boabe
De rouă aurie.

Dacă mai ieri
Puteai cumpăra un sentiment
Doar pe un singur dor,
Azi îl poți cumpăra
Numai pe trei doruri.

Ce mai vorbă,
Și cuvintele sunt receptive
La economia de piață!
Ieri, ca să cumperi o lacrimă,
Îți era de ajuns
Un singur „ah!”.

Azi, pentru aceeași operație,
Abia de-ți ajung
Trei „of!”-uri convertibile...

„Domnilor poeți,
Colorarea cuvintelor
Este îndeletnicirea voastră
Supremă,

Dar cât să vă dau
Să mă învățați și pe mine
Această artă?” –
Întreabă într-o zi
Ministrul finanțelor.

Nu i-a răspuns
Decât apusul soarelui,
Furișându-se
Într-o bancnotă roșie
De zece.

IMPERIUL SÂNGELUI

Sângele n-a fost niciodată apolitic,
De aceea a acompaniat
Toate revoluțiile,
Inclusiv și pe cele sentimentale;
Toate războaiele omenirii,
Inclusiv pe cele-ale viselor.
Ca rezultat,
Și-a făcut și el un Imperiu.
Capitala lui e un fel de inimă,
Din care se trage
Cu gloanțe de globule roșii
În garda de globule,

Chipurile, albe.
Dar, paradoxal,
Din globulele declarate albe
Curge sânge la fel de roșu
Ca și din globulele roșii,
În care periferiile arteriale
Trag cu gloanțe de globule,
Chipurile, albe.
Nu știu dacă cea mai fericită
Formulă a sângelui
Este tortura sau dictatura
Bioxidului de carbon
Asupra oxigenului.
Nu știu dacă lupta de clasă
Este starea cea mai perfectă a lui,
După cum nu știu
Dacă sângele poate fi colectivizat.
Știu doar atât:
Proprietatea sângelui
De a sângea
Este unica lui
Modalitate de protest
Contra propriului Imperiu.

Eu sângerez,
Tu sângerezi,
El, Ea sângerează...

CÂNTEC DE TREZIT BĂTRÂNII

Știam că omul nu se naște
Dintr-o doctrină.
El numai poate fi legănat în ea
De dădaca ideologică a clanului
Până adoarme
Pe patul roz al promisiunii.
Dar copilăria nu e veșnică
Și vine-ntr-o zi ora trezirii:
Cu ce să se îmbrace Adolescența?
Cu ce să se încălze
Tinerețea?
Ce să mănânce Maturitatea?
Cu ce să se îmbrace,
Cu ce să se încălze,
Ce să mănânce Bătrânețea?
Ideea e doar o haină
Pentru gânduri abstracte,
Visul nu e decât
Încălțăminte iluziei,
Viitorul poate alimenta
Doar pe cei nenăscuți...
Dar cum rămâne cu omul
La timpul prezent?
Să-i compunem
Alte cântece de leagăn?
Să-l luăm cu
Zăhărelul idealurilor,
Al visului într-un mai bun viitor?
Ajunge! Căci omul
Nu se naște dintr-o doctrină
Și nici nu mai vrea
Să fie legănat în ea.

Anca Sîrghie

O vizită literară la Chicago

Când urcam la Sibiu în avion, luând drumul Americii, mă urmărea gândul că primul popas la Chicago va fi doar de 3 zile, pentru că viața culturală a românilor în frumoasa metropolă americană este anodină, din lipsa unui promotor, atât de necesar în ideea de a entuziasma comunitatea pentru actul artistic. Știam exact cum trebuie să arate acest om, după ce la New York fusesem invitată de prin 2006 și până la pandemia de covid din 2019 de către preotul și profesorul universitar Theodor Damian la anualele manifestări din luna ianuarie consacrate poetului național Mihai Eminescu și Unirii Principatelor Române. Și evenimentele de la New York s-au desfășurat fără prihană 30 de ediții, în care trăirea patriotică a participanților a depășit toate așteptările mele, ca oaspete de onoare sosit din țară. Tot de un om care sfințește locul este vorba când evoci Săptămâna Culturii Române, organizată anual la început de iulie în acel rai pe pământ, numit Câmpul Românesc de la Hamilton, Canada, care nu s-ar realiza fără conlucrarea poetului preot Dumitru Ichim cu ing. Dumitru Răchitan. Arcul admirației mele față de diasporeii noștri de mare cinste românească i-a cuprins și pe profesorii Sebastian Doreanu și Simona Sîrghie, organizatorii Cenaclului Românesc „Mircea Eliade” din Denver Colorado, care pornind din anii pandemiei de covid până acum au realizat prin zoom 55 de reuniuni literare, una mai interesantă ca alta, și pe inginerul scriitor Alex Cetățeanu, care la Cenaclul internațional „Destine literare” din Montreal a organizat prin zoom, în exact aceeași perioadă 70 de întâlniri cu teme curajoase și incitante de cultură românească.

Dar în Chicago ce români s-au afirmat? Nu cunosc niciunul, îmi spuneam coborând din avion în Aeroportul internațional Chicago O'Hara. Da, în 3 zile voi revedea centrul, cu Willis Tower, cel de 527 m și 108 etaje. Mă voi plimba prin Millennium Park, mă voi opri la Buckingham Fontaine și voi vedea vreun muzeu. Ba, voi intra și în bibliotecă universitară sau publice. Nu-mi aminteam cum se numește structura aceea de oțel ca un ou uriaș, închipuind o sămânță de mazăre, una „mirabilă” cum ar spune Blaga, din piața centrală, în care ne-am oglindit la ultima vizită turistică, dar voi dori să o revăd.

Ei bine, la poarta 5 a aeroportului m-a întâmpinat doamna Lori Pânzariu, care m-a înștiințat că va trebui să stau cel puțin 17 zile la Chicago, ca să poată programa toate reuniunile unde voi fi invitată. Surpriză! Copleșitoare surpriză, una care răstoarnă toate zvonurile cu care venisem blindată. Așadar, voi avea la Chicago o vizită literară, nu una turistică. Doamna Silvia Trușcă, veche cunoștință a mea la Sibiu, stabilită de aproape 20 de ani la Chicago, mi-a oferit găzduire în apartamentul ei de la etajul 10 al unui bloc din Ravenswood, de la ferestrele căruia se poate admira panorama de 180 grade a orașului. Downtown-ul cu zgărie nori mi-a părut la o aruncătură de băț, iar deasupra lui, linia verde a lacului Michigan, care rivalizează ca suprafață cu Marea Neagră, ne îmbie cu plimbările cele mai iubite de localnici. Este o toamnă frumoasă la Chicago și vântul ne amintește în răstimpuri de ce Chicago are renumele de „The Windy City”. De acum, toamna mușcă harnic din verdele verii, iar spectacolul multicolor al parcurilor metropolei este o desfătare în sine. Scopul esențial al vizitei mele aici, de data aceasta este unul literar.

La Biserica „Nașterea Domnului” din Chicago am participat în 19 octombrie 2025 la slujba duminicală. Am intrat în noua biserică înaltă și spațioasă, edificată după ultima mea vizită, când preotul Ioan Lupescu îmi arătase țărâșii puși pentru un nou local. Edificarea durase câțiva ani buni, dar eforturile preoților și ale enoriașilor nu au fost zadarnice, întrucât în anii 2012 și 2013, s-a ridicat noua clădire, punându-se cupolele și acoperișul. S-au instalat aerul condiționat și țevile pentru apă. Lucrările au continuat în anul 2014, reluate în 2015, fiind duse până la capăt, cu ornarea murală provizoriu-definitivă.

Merită amintit faptul că pentru a promova adevărata literatură română, în anul 1992, prof. dr. Gheorghe Rădulescu a înființat cercul cultural „Mihai Eminescu”, care a funcționat mulți ani pe lângă Biserica „Nașterea Domnului”. Exemplul lui nu trebuie uitat, pentru că și în prezent ar fi binevenită o asemenea activitate pentru copii și pentru tineri. În anul 2001, Î.P.S. Arhiepiscopul Nathaniel I-a numit pe pr. Ioan Lupescu, venit de la Sibiu, ca preot asistent, iar pe pr. Nicolae Izbașa ca preot atașat la Biserica „Nașterea Domnului”.

Am punctat aceste momente istorice, ca să-mi fac înțeleasă emoția și încântarea de a vedea în 19 octombrie 2025 minunata biserică nouă, unde, după slujba religioasă, pr. Geani Ilie Nemeș a invitat lumea în sala socială, ca să-mi asculte cuvântul. Am evocat pe cei 4 frați ai tatălui meu, originari din Țara Făgărașului, unde la începutul secolului al XX-lea s-a dus o adevărată politică de convingere a oamenilor dornici de prosperitate să plece în America. Unul singur dintre frații tatălui a revenit în satul Sâmbăta de Jos, unde și-a ridicat cu banii aduși din America o casă temeinică și a trăit până la 96 de ani. Dintre ceilalți trei, americanizați, doar mătușa mea, Istina Gălbincea, a revenit din Ohio, unde s-a stabilit în Warren Ohio în sat într-o vizită făcută în anul 1964 și de atunci mi-a îndulcit studenția cu frumoase toalete vestimentare și tot ea mi-a făcut cadou de nuntă lenjeria, din care mai am unele piese chiar și în prezent. Am numit-o pe mătușa Istina a doua mamă a mea. Din anul 2001 America a devenit o realitate direct familială, pentru că cei doi băieți ai mei au luat pieptiș America, stabilindu-se unul la Denver Colorado, în vecinătatea Munților Stâncoși, și celălalt la Marile Lacuri, aproape de Detroit. Rodul descinderilor mele timp de un sfert de secol în Lumea Nouă sunt trilogia America visului românesc, 2017, 2019, 2020 și două cărți de interviuri, simbolic intitulate Fascinația adevărului și Fascinația artei, 2023, cel din urmă fiind tradus în limba engleză, sub titlul The Fascination of Art. Romanian-American Dialogues în 2025 la aceeași editură Limes, la care am publicat originalele. Cu această traducere am sosit în S.U.A. și am prezentat-o publicului aflat în sală. A doua carte a mea adusă din România este Lucian Blaga, profesor și mentor, 2024, în care, bazându-mă pe documente noi, inedite, am demonstrat importanța majoră pe care marele poet, dramaturg și filosof o dădea profesoratului, conceput ca o verigă necesară în transmiterea gândirii sale spre tinerile generații. Cele 14 capitole ale volumului sunt o lecție de istorie literară, ce îmbogățește cunoștințele cititorilor cu date inedite despre activitatea Universității Clujene și din biografia blagiană. Publicul mi-a urmărit prezentarea într-o liniște desăvârșită, dovedindu-mi că erau interesați de cele prezentate. A urmat o sesiune de autografe, pe care le-am pus pe exemplarele cerute de participanți. În săptămâna care a urmat nu mică mi-a fost bucuria de a afla că niște doamne care cumpăraseră volumul țineau să-mi transmită telefonic că îl citesc și că ele apreciază că „este o carte extraordinară”. Am renunțat la modestie, ca să le răspund sincer că după cât am trudit la acest text, pot spera că el este bogat în date interesante. Un moment pe care l-aș aprecia drept crucial a fost invitația făcută de domnul Consul Ge-

neral al României la Chicago, Lucian Ilie Stănică, la sediul instituției din 737 North Michigan Ave. Chicago, IL 6061, unde discuția agreabilă pe care am purtat-o timp de o oră și jumătate, a avut ca subiect esențial proiectul de a realiza în comunitatea românilor din frumoasa metropolă americană a unui simpozion Mihai Eminescu la mijloc de ianuarie 2026. Am decis pe loc că merită să preiau responsabilitatea organizării unui asemenea eveniment științific și artistic, un experiment menit să îmbogățească viața culturală a românilor urbei. Sarcina cea mai dificilă este invitarea unor eminescologi din România, care prin zoom vor dezvolta teme ale cercetării lor, urmând ca în ziua de duminică, 18 ianuarie 2026, să se organizeze la o biserică românească o slujbă de pomenire a marelui Poet, moment sacru urmat de un recital de poezie și de muzică susținut atât de interpreți adulți, cât și copii și tineri români din urbe. Am simțit că recente mele cărți, dăruite domnului Consul, i-au produs o reală curiozitate.

Consulul General al României la Chicago, domnul Lucian Ilie Stănică, bucurându-se de vizita a două sibience și cărțile mele recente.

A doua întâlnire cu publicul la Chicago a fost în 26 octombrie 2025 la Biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena”, unde atmosfera era cu totul alta, în primul rând din cauza copiilor, mult mai numeroși, lăsându-ți impresia că sunt o puzderie, de toate vârstele, dar frumos educați să nu deranjeze ritualul religios. Întâmplarea a făcut ca la sărbătoarea Sfântului Dumitru, izvorătorul de Mir, sfântul locaș avea trei musafiri, respectiv pe preotul Aurel

Sas din Visconsin, autor al unei Trilogii a predicii de pe munte a Domnului, publicate în 2023, un călugăr român de la Muntele Athos, care a miruit credincioșii cu o bucățică din lemnul desprins de pe crucea lui Hristos. La momentul potrivit, preotul paroh Vasile Mureșan m-a anunțat și pe mine, făcându-mi un scurt CV, anunțând prezentarea de carte ce va urma în sala socială după slujba liturgică. Când am fost invitată să vorbesc, luând microfonul m-am gândit ca legătura mea cu America să o trec și prin anii socialismului când, la un moment dat tatăl meu a fost chemat la Securitatea din Sibiu cu toate scrisorile primite de la frații lui din America. Cu o diabolică răbdare, securiștii au ascultat pe tatăl meu care a citit scrisoare după scrisoare, rând de rând, dovedind fără putință de tăgadă că nu exista în acele texte

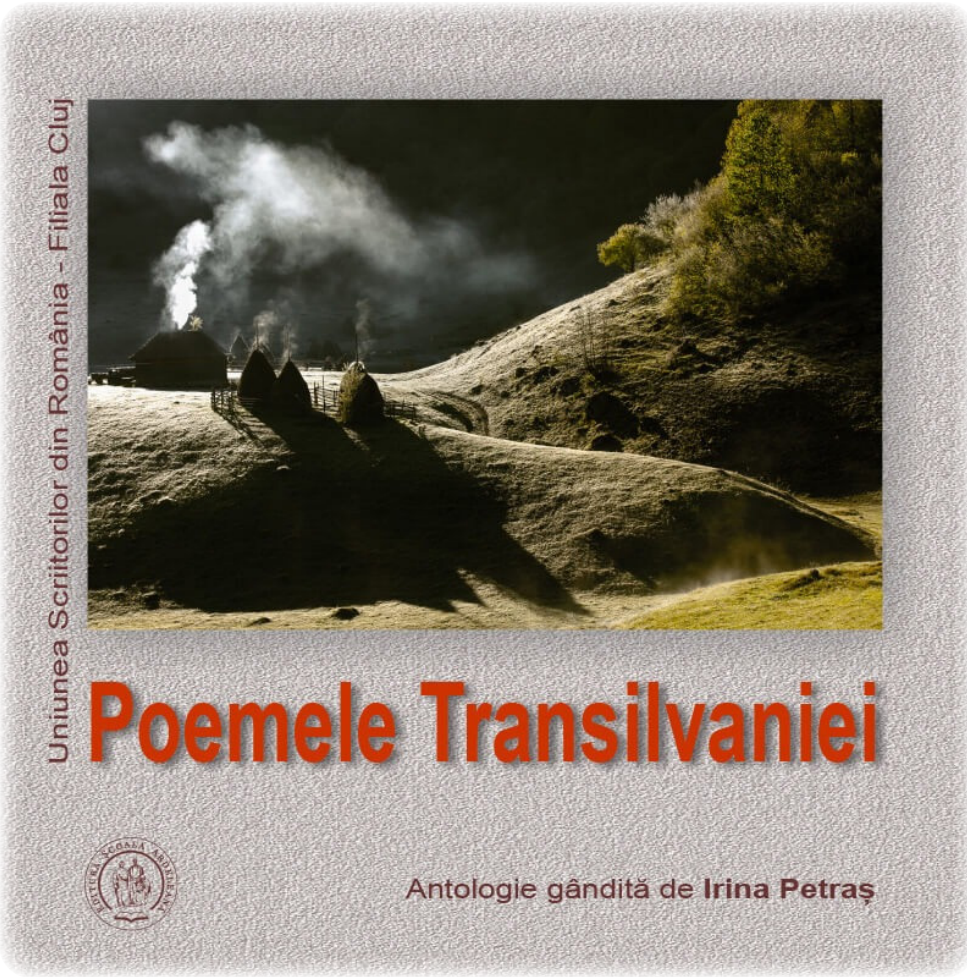
Poemele Transilvaniei

Antologie gândită de Irina Petraș
Editura Școala Ardeleană

Irina Petraș: „Transilvania” din poemele acestei antologii e despre locuire și vatră, despre istorie și restriște, despre priveliști și oameni de soi, despre dor și dorință, despre durere și speranță. E solemnă, dar stârnește și ușurătăți frivole. E „loc al memoriei” și temelie pentru gândit viitorul. E despre singurătate și comunitate. Despre viața în durată lungă a unui neam și despre viața de fiecare zi căreia îi dă contur și rădăcini. Despre împăcare și neîmpăcare. Despre oameni.

O antologie complementară celor două volume „Transilvania din cuvinte” (2017 și 2018) Semnează:

Ana Blandiana • Elina Adam • Nicolae Avram • Ioan-Pavel Azap • Pașcu Balaci • Balázs F. Attila • Balázs Imre József • Sorin Basangeac • Sânziana Batiște • Horia Bădescu • Alexa Gavril Băle • Ștefan Bitan • Oana Boc • Mariana Bojan • Borsodi László • Gabriel Bota • Hanna Bota • Ion Brad • Dan Breaz • Florica Bud • Elena Căraușan • Dumitru Cerna • Ruxandra Cesereanu • Doina Cetea • Justin Ceuca • Dumitru Chioaru • Minerva Chira • Ion Cocora • Mircea Covaci • Ion Cristofor • Constantin Cubleşan • Ileana Damian • Ștefan Damian • Iulian Dămăcuș • Vasile Dâncu • Vasile George Dâncu • Demény Péter • Rodica Dragomir • Răzvan Ducan • Sonia Elvireanu • Fekete Vince • Andrei Fischhof • Dinu Flămând • Katia Fodor • Angela Furtună • Andrei Gazsi • Iulia Anamaria Ghidiu • Mircea Goga • Vasile Gogea • Leon-Iosif Grapini • Gheorghe Grigurcu • Gabriela Gențiana Groza • Ioan Hădărig • Andrea H. Hedeș • Ana Herța • Franz Hodjak • Ion Horea • Iulia Iacob • Vasile Igna • Vasile Ionac • Martha Izsak • Alexandru Jurcan • Ștefan Jurcă • Karácsonyi Zsolt • Király László • Király Zoltán • Betty Kirchmajer-Donca • Kocsis Francisko • Robert Laszlo • Adrian Lesenciuc • Lőrinczi Francisc-Mihai • Lövétei Lázár László • Marcel Lucaciu • Rodica Marian • Markó Béla • Menuț Maximinian • Mircea Măluț • Mihai Măniuțiu • Dóra Mărcuțiu-Răcz • Victor Constantin Măruțoiu • Alexandra Medrea • Ștefan Melancu • Alice Valeria Micu • Virgil Mihaiu • Alexandru Cristian Miloș • Liviu Mircea • Nicolae Mocanu • Gavril Moldovan • Ioan Moldovan • Romulus Moldovan • Vlad Moldovan • Dan Moșoiu • Ion Mureșan • Marcel Mureșeanu • Sânziana Mureșeanu • Eugeniu Nistor • Ioan Nistor • Ion Noja • Olimpiu Nușfelean • Maria Olteanu • Maria Pal • Aurel Pantea • Maria Daniela Pănăzan • Gheorghe Pârja • Iuliu Pârvu • Mircea Petean • Ioan Pinteia • Emilia Poenaru Moldovan • Gavril Pompei • Flore Pop • Ion Pop • Adrian Popescu • Horea Porumb • Nicolae Prelipceanu • Virgil Rațiu • Teofil Răchițeanu • Aurel Rău • Persida Rugu • Constantin Rusu • Lucia Sav • Daniel Săuca • Grigore Scarlat • Miron Scorobete • Andreea Iulia Scridon • Alexandru Sfârlea • Cătălina Soare-Hüll • Mircea Stâncel • Szántai János • Aurelius Șorobetea • Traian Ștef • Mircea Ștefan • Ioana

Ileana Ștețco • Tar Károly • Grete Tartler • Doina Ira-Tăutan • Viorel Tăutan • Gábor Tompa • Victor Țarină • Ionuț Țene • Marius Țion • Cornel Udrea • Ileana Urcan • Maria Vaida • Mircea Vaida Voevod • Echim Vancea • Dinu Virgil • Alexandru Vlad • Gelu Vlașin • George Vulturescu.

nicio formă de atac la adresa socialismului românesc. Mama cu noi, cei trei copii, aștepta la poarta Securității, înspăimântată de posibilitatea ca tata să fie arestat și dus la Canalul Dunărea-Marea Neagră. Audiența a durat o jumătate de zi și tata s-a apărut convingător, așa că a fost eliberat cu o condiție, să nu mai scrie vreodată fraților lui americani. Promisiunea aceasta a fost ținută mai bine de 10 ani. El nu a mai scris niciodată în America, dar eu prin 1962 am simțit o oarecare destindere ideologică și mi-am luat cutezanța să scriu mătușii mele Istina din Warren Ohio, convingând-o să vină în vizită la Sibiu și, desigur, în satul ei de obârșie, Sâmbăta de Jos. Ca studentă la Filologie, am observat că mătușa mea, plecată în America cu 50 de ani în urmă, vorbea românește exact în graiul ardelenesc de la începutul secolului a XX-lea. Ea conservase o formă arhaică a limbii române, neînregistrând progresul pe care acest idiom îl făcuse timp de o jumătate de secol. Am prezentat cele două cărți recente ale mele și am dat apoi autografe pe exemplarele solicitate de participanți.

Proiectul unui simpozion Eminescu cere pricepere și stăruință. L-am vizitat azi, 29 octombrie 2025 în suburbiile metropolei pe dl prof. Cristian Bălan de la Glen Ellyn, cunoscându-i întreaga familie, una rasată intelectual. Mi-a dăruit un braț de cărți cu poezii originale, cu piesele lui de teatru, cu scenariul său de film Geniu sublim, referitor la Eminescu, cu proză religioasă. Am reținut sub titlul Ecoul darurilor, scos în 2019 la editura Stef din Iasi cu interviuri și recenzii la cărțile lui Cristian Bălan.

Întâlnirea cu doamna Cătălina Stoenescu Sidea la cafeneaua Misericordia a prilejuit un dialog prietenesc pe teme literare și nu mai puțin un schimb de cărți. Eu i-am adus Fascinția adevărului, apărută la Limes în 2023 și Fascinația artei, tipărită concomitent la aceeași editură, unde am publicat în 2025 și traducerea The Fascination of Art. Romania-American Dialogues. La rândul-mi, am primit volumul Mirajul fericirii de Walker Percy, una dintre cele două cărți traduse de Cătălina Sidea din engleză în română. În antreul restaurantului mi-a atras atenția un panou înalt cu angajații care aveau diferite handicapuri psihomotorii. Faptul în sine este demn de toată admirația., căci în SUA cetățenii cu handicapuri psihomotorii au șanse să găsească posturi lucrative, ce pot să le asigure un trai decent.

Balul recoltei, organizat de Romanian Cultural Center Chicago, prin persoana directorului Daniel Feraru, la 1 noiembrie 2025, în sala Bisericii greco-catolice române Apostolii Petru și Pavel din str. Fullerton din Chicago, și-a exprimat specificul numai prin decorul meselor din sala restaurantului, unde nimeni nu a găsit de cuviință să rostească măcar o poezie pe tema toamnei cu belșugul ei tradițional.

Prezentarea mea, ca scriitoarea sosită din țară, a fost anunțată de directorul Daniel Feraru, iar povestea cărții Lucian Blaga, profesor și mentor a fost răsplătită cu o „Diplomă de apreciere”. În organizarea petrecerii cu totul alte targeturi au fost atinse, respectiv mâncare bine preparată, muzică antrenantă, care să întrețină o atmosferă veselă, cu antren la dans.

Grupul muzical format din Ion Ardeleanu din California și soții Vasile Ceterașul și Amalia Ursu și-au făcut datoria, antrenând la dans toată suflarea. S-a dansat și s-a cântat. Oful dorului de patria-mumă își căuta aleaul în sufletele românilor prezenți. Răspunsul la neliniștile lor l-au găsit tot turnat în versuri: „Mult mă-ntreabă inima/ Ce țară-i America./Taci inimă, că ți-oi spune/ America-i altă lume.” Lumea s-a veselit și s-a întreținut cu prietenie până spre dimineață.

Tot la Chicago, în ziua următoare am fost invitată la un baby shower într-o familie de români bogați, unde doamna Anamaria Bocancea așteaptă al cincilea copilăș, un băiețel, drept care toate ținutele invitatelor trebuia să aibă culoare albastră. Cartea mea Lucian Blaga, profesor și mentor a fost socotită un dar frumos. Până în 8 decembrie 2025, când fost stabilită nașterea, s-ar putea găsi timp spre a o citi.

Am plecat din Chicago mulțumită să fi pătruns în cu totul alte comunități decât cunoscusem în vizitele mele anterioare. Pentru simpozionul Eminescu din 17 și 18 ianuarie 2026 ar merita să revin la Chicago.

Leon-Iosif Grapini

Crima

Apoi, domnule dragă, au mai fost și alții să mă întrebe în anii de după schimbarea regimului, ba am fost dusă o dată și la televiziune, la oraș, au venit anume după mine, n-am vrut să mă duc, cu toate că nu eram tare bătrână pe atunci, nu eram învățată la drum lung cu motorul și, ca să-ți spun drept, îmi era și cam rușine, eu, femeie de la sat, printre atâția domni, cu vorbele mele de țărancă, ba să mă mai și dea la televizor, să mă vadă o lume întreagă, dar n-am avut încotro, că, ziceau ei, sunt un caz special, eu nu m-am gândit la asta până atunci, știam că ceea ce am făcut și am văzut când eram mică așa trebuia să se întâmple, doară nu am fost singura, au fost și altele ca mine, nu m-am putut gândi că după atâția ani trecuți cei de la gazetă mai au interes pentru mine și povestea mea, unii oameni cred, cei mai mulți nu, dau crezare cei care au credință în Dumnezeu, că darul acesta numai de la El poate să vină. De mică m-am rugat seară de seară înainte de a mă pune în pat, nu a trecut o zi fără să cad în genunchi la rugă, de când mă știu mă rog cu lacrimi în ochi, rugăciunea fără lacrimi nu are aceeași putere, moașa mea m-a învățat cum să mă rog, nu am nicio îndoială că darul de a vedea întâmplări la care nu am fost de față numai din rugăciunea adâncă și curată l-am căpătat. Lucrurile s-au petrecut cam așa, într-o dimineață, când am ieșit pe porțiță să mă duc cu vidăra după apă la fântâna din drum, eu stăteam pe o uliță, aproape de mijlocul satului, dar niciun vecin nu avea fântână în curte, era una la o casă părăsită, dar nimeni nu lua apă de acolo, se spunea că demult s-ar fi aruncat în fântână o fată care nu era în toate mințile, și când am ieșit la drumul mare venea spre mine văduva care m-a ales mai târziu printre celelalte fecioare, nu o știam, adică o știam din spusele mamei, că e o bătrână tare evlavioasă, cu sufletul curat, care șade lângă căminul cultural din sus, însă nu am mai văzut-o până atunci, s-a oprit în dreptul meu, s-a uitat la mine cu niște ochi mari, binevoitori, parcă acum îi văd, și-a făcut cruce și a rostit, Dumnezeu să-ți ajute, copilă, abia trecusem de opt ani, m-am și speriat, când i-am povestit mamei mi-a pus mâna pe cap și a zis, așa să fie, și așa a și fost. Într-o dimineață de duminică, era vară, eu mă jucam cu sora mea mai mică prin curte, și numai ce văd că se deschide porțița de la drum și intră un bărbat cu lelea Victoria, așa o chema pe văduvă, Dumnezeu să aibă grijă de ea acolo unde e, pe bărbat nu-l cunoșteam, era încruntat la față, mai apoi am priceput ce supărare avea, mama, ieșită din casă, a povestit ceva cu ei, eu cu sora mea am lăsat joaca și eram cu băgare de seamă la vorbele lor, mare lucru n-am auzit, că grăiau în șoaptă, mama m-a luat de mână și mi-a spus să mă duc cu ei, fără teamă și fără nicio grijă, că ea știe de ce au venit după mine și că a încuviințat să plec, am fost aleasă de lelea Victoria să dau o mână de ajutor omului intrat în curtea noastră. Pe drum, lelea Victoria mi-a spus despre ce este vorba, ce și cum am de făcut. Obiceiul era cam așa, se alegeau nouă copile cu vârsta între șapte și nouă ani, se duceau la casa păgubitelui, duminica, înainte de a începe slujba la biserică, în casă era adus un ciubăr nou, care nu a mai fost folosit până atunci, văduva, care veghea asupra bunei rânduieli a ghicitului, aducea la miezul nopții, fără a fi văzută de cineva, apă neîncepută dintr-o fântână, adică prima apă care se scotea în ziua aceea, o turna în ciubăr și o acoperea cu o pânză albă, înainte de căutatul în ciubăr, aprindea o lumânare, căsașii ori alții străini nu aveau îngăduință să fie de față, plecau departe de casă, copilele, așezate în genunchi în jurul ciubarului, erau acoperite cu un cearceaf ori cu o pătură, ferestrele se acopereau și ele, să nu intre zare de lumină, văduva, care, înainte de asta, ținea post negru mai bine de o lună, stătea într-un colț al odăii și se ruga cu rozariul în mână, fecioarele, care posteau și ele batăr în ziua premergătoare, acoperite pe cap, se rugau, uitându-se în apa din ciubăr, după o vreme, în oglinda apei începeau să se deslușească tot felul de lucruri, case, drumuri, livezi, oameni, cele din preajma locului unde s-a săvârșit fapta condamnată și josnică, fetele rosteau cu voce tare ceea ce vedeau, așa se afla făptașul. Cele văzute nu se arătau decât după rugăciuni lungi, uneori căutarea ținea câteva ceasuri, la terminare fetele nu mai aveau vlagă în ele, le istovea rugăciunea și încordarea, eu, bănuiesc că și celelalte fete păteau la fel, după o vreme mă simțeam de parcă aș fi fost singură chiar în locul ce mi se arăta, uitam de încăperea, de ciubăr, de toate, abia când văduva îmi cerea amănunte mă întorceam în odaie, părea, cum să zic, ca o visare, trează fiind. De ce m-a ales pe mine nu am de știre, pesemne i-a fost drag de mine, că eram o fată cuminte, liniștită, nu o neastâmpărată ca soră-mea, mergeam cu moașa la biserică duminică de duminică, mai venea, câteodată, și Tița, sora mea, dar ei nu-i stătea capul la rugăciuni, la vorbele și cântările preotului, mama, la început, s-a arătat bucuroasă că pot ajuta la dezlegarea unor întâmplări nedorite, mi-a spus că lelea Victoria i-a cerut aprobarea după cum se cuvenea, mai apoi s-a împotrivit, se temea pentru mine, să nu pătesc ceva, dar mereu era înduplecată de rugămințile oamenilor cu necaz. Pe drum, ascultând ce-mi tot înșira lelea Victoria, mă băteau multe gânduri, dacă s-a înșelat asupra mea, dacă nu voi fi în stare să văd făptașul în apă, dacă făptașul, odată descoperit, va voi să-mi facă rău și câte altele care-i trec prin cap unei copile nevinovate și temătoare. După cum am aflat de la văduvă, omului, cu ceva vreme în urmă, i s-au furat lemnele fasonate din fundul grădinii, se pregătea să-și ridice grajd nou, a fost la miliție, a făcut plângere, milițienii au făcut anchetă, însă nu i-au dat de capăt, așa că păgubitul a apelat la căutatul în ciubăr. Toate cele văzute în luciul apei mi-au rămas limpezi în minte, așa ceva nu ai cum uita, dar să vă spun cu hoții de lemne, întâi și-ntâi am văzut casa omului, apoi grădina și patru bărbați care încărcau lemnele într-o căruță trasă pe ulița de dincolo de gard, purtau ciobote, bluză de lână și clop pe cap, numai unul apărea în capul gol, stăteau cu dosul, cel cu capul neacoperit s-a întors o dată cu fața și l-am văzut limpede, avea mustață și o aluniță

neagră în colțul ochiului drept, eu nu știam cine e, însă spuneam ceea ce vedeam în ciubăr, tot așa vedeau și celelalte copile, după spusele noastre i-au dibuit pe toți, întâi pe cel cu mustață, apoi, luat la refec, acesta i-a dat în vileag pe ceilalți. Strânși cu ușa, răufăcătorii își mărturiseau vinovăția, de bună seamă oamenii legii știau cum să-i ia la rost ca să le spună adevărul, dar ceea ce deslușeam noi în ciubăr nu însemna probă în instanță, făptașii erau puși să întoarcă lucrurile furate ori, dacă nu se mai putea asta, să plătească, însă nu se alegeau numai cu atât, erau plimbați de-a lungul satului, sub pază, ca să nu fugă, dobașul, în urma lor, bătea doba și striga în gura mare, cine face ca ei ca ei să pătească, lumea ieșea în poartă să-i vadă și să le strige vorbe de ocară, nu le trebuia pedeapsă mai mare ca rușinea asta. M-am întors acasă sleită de puteri, așa se întâmpla de fiecare dată, mama s-a hotărât să nu mă mai lase, dar mereu era înduplecată de păgubași și de lelea Victoria. Că veni iar vorba de ea, vă spun că văduva care avea puterea de a cunoaște copilele dăruite cu acest har trebuia să fie tare credincioasă, să fie fără de prihană, să nu fi cunoscut bărbat după ce i-a murit bărbatul de cununie, să nu aibă pe suflet nicio supărare ori durere, pe atunci, lumea era mai bisericoasă, cu multă credință în cele sfinte, văduve fără de păcatul necinstei avea satul. Să vă povestesc cum a fost cu crima pe care am deslușit-o noi, copile-

le, că de asta vă e mai aminte, doară despre omor m-ați întrebat prima dată după ce mi-ați trecut pragul, ca toți domnii care m-au căutat ca să mă dea la gazetă. Într-o toamnă târzie, ploioasă, s-a auzit în sat că s-a săvârșit un omor, a vuit tot satul, un bărbat tânăr, cu nevastă și doi copii, a fost găsit înecat, dus de apă dincolo de vatra satului, lovit în cap, până la urmă atât miliția, cât și procurorii veniți de la județ au hotărât că nu s-a aruncat el de capul lui, ci a fost omorât, cineva l-a pâlît puternic cu ceva tare în moalele capului, cine și din ce pricină nu au găsit răspuns, bietul om a fost îngropat, a trecut vremea, nevasta, plânsă și îndurerată, aștepta un rezultat ce nu mai venea, așteptau și părinții mortului, că trăiau, dar aștepta întregul sat, nimeni nu-și aducea aminte să mai fi avut loc un omor la noi, cum tot așa, nici de atunci încoace nu a mai fost, erau bănuiri câțiva, însă nu aveau dovezi și mărturii care să-i ducă la nelegiuirea ce s-a dedat la moarte de om, au trecut multe săptămâni, familia mergea când și când la postul de miliție să afle noutăți, poliștii dădeau din umeri rușinați, nu li se putea imputa nimic, au făcut tot ce-au putut, vina nu era a lor, așa că nevasta mortului s-a hotărât să caute criminalul în ciubăr. Cine vrea să se folosească de acest tipic trebuie să creadă fără tăgadă în el, tânăra femeie a crezut, altfel nu i-am fi putut dezvălui adevărul, așa că s-a dus la lelea Victoria care s-a învoit, numai că mama nu a vrut să se învoiască, se temea pentru mine, cu toate că nu s-a întâmplat în trecut ca vreo fecioară să fi avut de suferit din pricina asta, dar nici omor nu a mai fost, mama se temea, dacă făptașul se va răzbuna pe noi, copile mici, ori pe familiile noastre, s-au împotrivit și alte mame, v-am spus că eram nouă fete, în cele din urmă au fost înduplecate de lacrimile femeii, ba, de parcă și miliția și-a pus nădejdea în noi, șeful de post ne-a dat asigurări că vom fi apărate și ocrotite, așa că am fost chemate în casa năpăstuitei într-una dintre duminici. În acest caz, știu că s-a rugat și părintele pentru izbândă, așadar, după ce am fost acoperite cu o pătură, ne rugam și ne uitam cu mare băgare de seamă în apa din ciubăr, multă vreme nu am văzut nimic, apoi au început să apară um-

bre, să se învârtăască, să se descilenească una de alta până au luat forme cunoscute, nori grei pe cer, apoi o răchită, o margine de apă, vedeam cum curge râul umflat, mai târziu, o cărare care ducea la mal și pe cărare un bărbat spătos care căra pe umăr un alt bărbat, îl vedeam toate din spate, celui purtat îi spânzurau capul și mâinurile, se bălăngăneau într-o parte și în alta, din păr îi curgeau încet picuri de sânge, am priceput că e omul omorât, însă criminalul înainta cu dosul la noi, lelea Victoria se ruga cu glas tare să-l întoarcă Dumnezeu cu fața, parcă acum îi aud rugăciunea arzătoare, am văzut cum l-a azvârlit în puhoi, i-am zărit o vreme ba o mână, ba capul până a fost tras la fund, pe marginea apei făptașul a stat preț de câteva clipe pe un bolovan să-și tragă sufletul, tot cu spatele, ne rugam și ne lungeam ochii nădăduind că am putea să-i găsim un semn după care să poată fi recunoscut, avea pe el o jachetă groasă, albastră, și o căciulă pe cap, trasă pe urechi, nu-i puteam desluși nici măcar părul, să-i vedem culoarea, s-a ridicat și a luat-o pe lângă râu în sus, dar Dumnezeu ne-a ascultat rugăciunile, s-a oprit și a întors capul, să se uite îndărăt, îngrijorat să nu-i fi luat careva urma, nu și-a arătat întregul chip, l-am văzut numai dintr-o parte, destul cât să deslușim nasul mare, ca un clonț de răpitoare, și o tăietură scurtă vindecată pe obrazul stâng. L-a dibuit ușor miliția, sătean de-al nostru, nu vă spun numele lui, chit că-i mort acum, însă are urmași care greu s-au împăcat cu gândul că au în familie un ucigaș, după cum au stabilit autoritățile, l-a omorât și l-a aruncat pe apă, să creadă lumea că s-a înecat, nu a vrut să recunoască în ruptul capului că el e criminalul, cum dovezi lipseau nu au putut să-i facă nimic, unii se îndoiau de vedeniile noastre, spuneau că nu poate fi acela, doară a fost prieten la cataramă cu mortul, avea și el nevastă și trei copii mici, eu nu mă îndoiesc nici cât negru sub unghie, el a fost, nu se știe în ziua de astăzi din ce pricină i-a luat viața și l-a azvârlit în gărlă, nimeni nu a trecut pe acolo, nimeni nu a venit cu vreo mărturie despre cele întâmplate, a trăit printre noi fără să scape o vorbă care să-l dea de gol, a murit de inimă, trecut de cincizeci de ani, pesemne i-o fi părut rău de cele înfăptuite și și-a îngreunat sufletul, el va da socoteală în fața lui Dumnezeu. Știu că ce a urmat te interesează la fel de mult, greu de crezut una ca asta, însă tocmai așa au stat lucrurile, de la o vreme și miliția pune la îndoială spusele noastre, batăr că toate cele deslușite de noi s-au adevărit, ca să se convingă că avem puteri nebănuite, au pus la cale un furtișag. Într-o noapte, cei trei milițieni, îmbrăcați de rând, ca toată lumea din sat, au furat o stivă de scânduri de la un om din apropierea sfa-tului, au dosit scândurile în șura omului venit cu căruța, care a fost înștiințat de șiretlic, au avut grijă să nu lase nicio urmă, cum te fură un milițian, nu te fură nimeni, nimeni nu știe mai

bine ca ei cum gândește și cum își pune gândul în faptă hoțul, doară ei îi prind și le află căile de înfăptuire, ei cunosc toate formele de hoție, așadar, după ce au trecut săptămâni bune fără a se găsi vinovații, omul păgubaș ne-a rugat să-i dăm o mână de ajutor, ne-am strâns toate, ne-am uitat în ciubăr, după o vreme, tot așa, au apărut umbre, apoi l-am văzut pe domnul Solovăstru, șeful de post, și pe ajutoarele lui cum încărcau scândurile într-o căruță, când l-am văzut pe șeful de post mi-a stat inima în loc, nu m-am speriat numai eu, ci și celelalte părtașe la ghicit, numai lelea Victoria nu s-a înspăimântat, cred că a bănuț planul miliției, au recunoscut cu toții ce au pus la cale, de atunci șeful de post, fie-i țărâna ușoară, că s-a prăpădit de bătrânețe, nu s-a mai îndoit de noi, era sigur că bărbatul acela e criminalul, îi spun criminal, întrucât eu știu ce am văzut și știu ce putere aveam atunci, l-a mai chemat când și când la post, l-a luat și cu blândețe, și cu amenințări, el o ținea una și bună că nu are nicio vină. Acuma, ca să o spun pe aia dreaptă, nu știu sigur dacă toate tovarășele mele vedeau în oglinda apei ce vedeau eu, adevărul e că eu începeam a vedea și a vorbi, înaintea lor, le întrebam, vedeți și voi ce văd eu, vedem dară, îmi spuneau, lelea Victoria, Dumnezeu să o aibă în pază, cu mine stătea de vorbă, mie îmi cerea amănunte. Când gătam primeam de la gazdă mere, pere, bomboane, pancove, bani niciodată, ar fi fost păcat. Am mai ghicit în ciubăr o femeie care a furat niște cergi lăsate la uscat la vâltoare, un hoț care a furat un cal și l-a vândut unuia din satul de peste munte, o țigancă străină care a dosit un văiug de pănură în desagă. Îmi aduc aminte de unul care a furat o bărbânță cu lapte de oi, când a auzit că păgubitul vrea să se folosească de ciubăr i-a înapoiat bărbânța și i-a mai dat și ceva pe deasupra. Era la școală un dascăl înaintat în etate, aspru și cu vorba grea, dar neîntrecut în știință, căruia niște copii de școală, cum bănuia el, îi tot spărgeau cu pietre fereastra din spatele casei, a răbdat o dată, de două ori, cum miliția avea alte treburi mai însemnate, nu să stea la pândă pentru atâta lucru, a rugat-o pe lelea Victoria să caute cu ciubărul, ea însă nu s-a învoit, din ce pricină nu știu, o fi gândit că nu merită oste-neala pentru a afla că niște copilași trași de urechi de dascăl îi sparg fereștrica. Căutatul în ciubăr nu se mai face de ani buni, eu cred că și azi mai sunt copile cu acest dar și văduve fără de prihană, oamenii încă nu și-au pierdut de tot credința, însă acum e altă lume. Cam astea am avut de spus, trag nădejde că e ceea ce ți-ai pus în gând să afli de la mine, o babă bătrână, ai aflat, să-mi trimiți și mie o gazetă.

*

Bătrâna își pune năframa pe cap, își face o cruce, ia bastonul de lângă pat, iese în cerdac, nu încuie ușa, departe nu merge, doar trece drumul la Valeria, să vadă ce face, iese pe poartă și dă nas în nas cu altă vecină, Bună dimineața, Mărioară, dar unde te-ai pornit așa grăbită, După pâine, la magazin, lele Tița, dar dumneata, Până la Valeria, ieri n-a fost pe la mine și, când nu vine, a doua zi dimineața mă cearcă, încă n-a apărut, să nu fie ceva beteagă, oi vedea eu.

Femeia trece drumul, sprijinindu-se în baston, face pași cu greutate, un picior abia și-l mai simte, se apropie de porțița surorii sale și constată surprinsă că e încuiată, strigă, nu primește răspuns, gânduri negre îi cuprind mintea, mai strigă de câteva ori, apoi, îngrijorată, face cale întoarsă, ajunsă în casa ei caută în sicriul de la masă și găsește legătura de chei, una de la poartă și alta de la ușa casei, i le-a dat Valeria, cum și ea i-a dat surorii sale tot două, să fie de trebuință, sunt bătrâne și cu boli, nu poți ști când una cade la pat ori, și mai rău, cade fără suflare. Intrată în curte, Tița vede porțița de lemn de la grădină deschisă, dă din cap, bănuitoare, o fi uitat-o așa, își spune în gând, deși până acum nu s-a mai întâmplat, când să pună piciorul pe prima treaptă a scării, își aruncă ochii spre ușa casei și rămâne locului nedumerită, ușa e larg deschisă, o fi ieșită pe grădină, gândește Tița, așa că o strigă, chit că a mai strigat-o de câteva ori cu puține minute în urmă, nu-i răspunde nimeni, urcă anevoios scările, se oprește să-și recapete suflul și pătrunde în tindă, când dă cu ochii de Valeria își duce cu repezeală mâna la gură, înăbușindu-și un strigăt de mirare, de spaimă și de suferință. Sora ei zace pe pat, cu ochii larg deschiși, înfricoșați parcă, cu o mână spânzurată peste marginea patului și cu un picior coborât pe dușumea, de parcă ar fi vrut să se ridice din pat.

Poliția a făcut cercetări, la fața locului a venit și un procuror, din casă nu lipsea nimic, ușa nu a fost forțată, femeia o fi uitat-o descuiată înainte de a se așeza la culcare, nu s-au găsit amprente, numai niște urme de bocanc, număr mare, lăsate în pământul jilav din grădina ce dădea în coasta unui deal. Raportul de expertiză medico-legală concluziona că bătrâna a decedat în urma unui stop cardiorespirator, noaptea, în jurul orei douăsprezece. În cele din urmă, s-a convenit că un bărbat a intrat în casa bătrânei cu intenția de a fura bani, aceasta s-a trezit și a țipat îngrozită, hoțul, surprins și speriat la rândul lui, a ieșit prin spate, pe unde a și intrat, în graba mare a lăsat ușa și porțița deschisă, femeii, de spaimă, i-a cedat inima.

La câteva zile după înmormântarea bătrânei, în cerdac, pe laviță, Tița stă de vorbă cu fata Valeriei, venită în vizită după ce a mai aranjat una, alta prin casa părintească, Anuță, ai mai aflat ceva, Nu, ce aș mai fi putut afla, Poate până la urmă tot l-or găsi, Numai să-l găsească, Hoțul sigur știa că Valeria are bani mulți puși deoparte, Nu știu ce să zic, mătușă, nu a luat nimic, speriat cum o fi fost tot putea să ia cele trei sute de lei pe care le-am găsit chiar pe masă, așezate pe ziar, Eu n-am văzut niciun ban și niciun ziar, Cum să vezi de spaimă, imediat ce m-ai sunat am și fost aici, după ce a plecat șeful de post venit să ancheteze, am luat banii de pe masă și cei ascunși la mine, Ziceai de un ziar, ce ziar era, Doară știi, cel în care i-a apărut povestea cu ciubărul, Nu se poate, ziarul acela e la mine, Cum așa, Când i-a adus poștașul plicul, stăteam aici amândouă, cum stăm noi acum, l-a deschis, a scos ziarul, l-a răsfoit și s-a uitat la fotografia ei surzând, a zis, nu arăt bătrână tare, i-am spus, să mi-l dai și mie la citit, ți-l las de tot, eu știu povestea, da, da, mi l-a lăsat mie, îi în casă, pe dulap, ia vezi, acolo-i. Fata Valeriei se întoarce contrariată cu publicația în mână, se așază pe laviță, Poate a primit două, În acel plic era numai unul, Poate mai târziu i-au trimis altul, Sub nicio formă, de ce să i le trimită pe rând, și mi-ar fi spus Valeria, nu am nicio îndoială, ceva nu se leagă, Așa-i, mătușă, dar ce. După câteva clipe de tăcere, Tița se uită întrebătoare și temătoare la nepoată și întreabă, Ce-ai făcut cu ziarul acela, L-am pus în sicriul de la masă, Mă bate un gând negru și mă cutremur, Îmi dau seama la ce te gândești, Ar trebui acum iute să te duci la poliție și să le spui și de ziar, și de bănuiala noastră, Mă duc, sigur că mă duc.

Un vânt iscat din senin ridică filele ziarului așezat pe balustrada cerdacului și-l lasă deschis la pagina care avea titrat în capul ei, cu litere mari, *Crima din ciubăr*, de sub titlu, Valeria, îmbrăcată în ie și cu basma pe cap, se uita, zâmbăreată, spre cer.

Mihai Vintilă

Ipocrizia Facebook, Google, Amazon. Subminarea culturii si democratiei

Vom discuta despre un volum intitulat Ipocrizia Facebook, Google, Amazon. Subminarea culturii și democrației, semnat de Jonathan Taplin. Este o carte apărută la editura Niculescu în 2017, care a avut mai multe ediții, atât în străinătate, cât și în România.

Jonathan Taplin este unul dintre vizionarii care au fondat mai multe companii în domeniul IT. Una dintre ele a fost un fel de YouTube înainte de apariția YouTube-ului, iar o caracteristică principală a acelei companii era faptul că plătea sume importante utilizatorilor și, de asemenea, plătea drepturi de autor televiziunilor de la care prelua conținut - lucru pe care, în prezent, YouTube nu îl face. Inițial, YouTube a furat o mulțime de imagini și le-a postat, iar în momentul în care acestea au fost contestate, platforma le-a eliminat. Desigur, doar deținătorii drepturilor de autor puteau face aceste contestații.

Totodată, Taplin a fost implicat și în industria muzicală: a condus o casă de discuri, a lucrat cu Bob Dylan, căruia i-a fost, la un moment dat, manager. Așadar, este un om cu experiență în domeniul industriei creative și al relațiilor cu persoane care produc valoare.

Cartea are mai multe capitole. Primul, intitulat Marea ruptură, vorbește despre o fractură culturală și financiară între producătorii de conținut și aceste trei mari companii.

De ce nu a inclus și Apple? Pentru că Apple a încercat să fragmenteze aceste piețe, dar a fost oprită de Comisia Federală pentru Comerț din Statele Unite. Taplin prezintă rădăcinile tehnologiei, explicând cum au apărut aceste companii - Facebook, Google și Amazon - și cum fondatorii lor aparțin, de fapt, aceleiași orientări politice, cea libertariană. Înainte de a deveni celebri, atât Mark Zuckerberg, cât și Larry Page, precum și ceilalți implicați în aceste firme, au promovat intens libertatea de expresie, ca o contragreutate la drepturile statului, cu scopul declarat de a balansa piețele.

Această revoluție digitală a schimbat paradigma, iar cele trei companii au reușit să creeze, fiecare în domeniul ei, un monopol. Cu toate acestea, datorită influenței pe care o exercită prin oamenii politici sprijiniți de ele în diverse organisme de reglementare din Statele Unite, nu sunt considerate oficial monopoluri - deși, conform legii, sunt.

Autorul vorbește despre revoluția rețelelor sociale și despre fenomenul piratilor internetului - hackerii. Are un capitol foarte interesant în care amintește de celebrul site Silk Road (Amazonul dark web-ului), unde se vindeau arme, droguri și chiar ființe umane, până când a fost distrus. Este o secțiune extrem de interesantă a istoriei internetului.

Taplin revine apoi la tema libertarianismului și a renașterii digitale și consideră că aceste trei companii trebuie oprite, atât prin reglementări, cât și prin alte metode. Cartea abundă în exemple: Primăvara Arabă și rolul Facebook, încercările de a bloca practicile monopoliste ale Google, confruntările dintre Amazon și industriile tradiționale americane. Taplin arată cum Amazon a distrus întregi industrii în Statele Unite - de la librării și distribuția de carte, până la logistică și depozitare. Orașe întregi au avut de suferit din cauza extinderii Amazon, care, odată instalat cu un depozit local, a eliminat micile afaceri din zonă.

Cartea are și un rol critic clar: acela de a demasca ipocrizia acestor companii. În final, Taplin propune o soluție - o formă de „cooperativizare” a internetului. În această viziune, fiecare utilizator ar deține o parte din rețea, având și o cotă corespunzătoare de câștig sau pierdere, astfel încât totul să devină mai transparent și mai ușor de reglementat. El observă, totuși, că autoritățile sunt complet depășite de situație - o afirmație corectă, de altfel.

Pe lângă analiza economică și tehnologică, autorul introduce și episoade personale. A fost în conflict direct cu Facebook - compania sa a intrat în litigiu cu aceasta. De asemenea, a avut o companie care s-a confruntat cu YouTube; după ani de procese, platforma a fost de acord să-i plătească despăgubiri de ordinul miliardelor de dolari, pentru a închide cazul. Taplin nu poate divulga detaliile, din cauza clauzelor juridice.

Și Amazon a fost ținta criticilor sale: atunci când Taplin lucra cu o casă de discuri, Amazon a modificat modul de promovare al produselor respective, coborându-le intenționat în rezultatele de căutare. Căutai numele unui artist și nu îl găseai; căutai casa de discuri și nu apărea, deși exista în baza de date.

Astfel de practici sunt demontate în detaliu de Taplin. Autorul rămâne totuși optimist, arătând că de-a lungul istoriei s-au găsit mereu soluții pentru a sparge monopolurile. El explică de ce monopolul, chiar și unul de utilitate publică, este dăunător. Chiar dacă, de pildă, compania AT&T a fost încurajată, ea a fost și strict reglementată, tocmai pentru a proteja interesul public. În schimb, aceste trei companii - Facebook, Google și Amazon - oferă servicii publicului, dar, simultan, subminează bazele democrației. Din acest motiv, Taplin consideră că ar trebui limitate și obligate să respecte reguli clare.

Autorul detaliază și chestiunea bazelor de date, arătând cât de periculoase sunt posibilitățile acestor companii de a manipula informațiile. Scrie și despre refuzul YouTube de a elimina filmările cu decapitări transmise de ISIS, invocând libertatea de exprimare, deși, în același timp, cenzura alte tipuri de conținut care nu îi conveneau. Cu alte cuvinte, cenzura exista, dar era selectivă.

Cartea este foarte frumoasă și pasionant scrisă. Se citește rapid și oferă o imagine limpede asupra tehnologiei contemporane, ajutând cititorul să înțeleagă ce se ascunde, de fapt, în spatele acestor logo-uri atrăgătoare.

Jonathan Taplin, Ipocrizia Facebook, Google, Amazon. Subinarea culturii și democrației, București, editura Niculescu, 2017, 288 pagini.

Cristina Poterășoiu

Un demers de arheologie spirituală

Olimpiu Nușfelean, unul dintre cei mai consecvenți promotori ai vieții literare bistrițene și transilvane, propune prin volumul „Descindere în neliiniști de taină” (Ed. Charmides, 2024, 400 pagini) o incursiune remarcabilă în intimitatea spirituală a scriitorilor români contemporani. Cartea adună interviuri și dialoguri literare publicate de-a lungul timpului în revista Mișcarea literară, reunind nume reprezentative ale poeziei și eseisticii românești – de la Aurel Rău, Lucian Valea, Dinu Flămând, Adrian Popescu, Horia Bădescu, Marta Petreu, până la numeroși alți autori care definesc generații și curente.

Nușfelean nu face simplu jurnalism literar. Interviurile sale depășesc forma clasică de întrebare-răspuns: ele devin convorbiri de conștiință, reflecții asupra rostului artei, al poeziei, al limbajului și al condiției scriitorului. Tonul e calm, empatic, cu o curiozitate autentică, specifică unui scriitor care se apleacă asupra celorlalți pentru a-și clarifica propriile neliiniști. De aici și titlul – „descindere în neliiniști de taină” – care sugerează o coborâre în adâncul ființei creatoare.

În interiorul volumului, câteva dialoguri se remarcă prin densitatea lor ideatică și diversitatea tonului. Convorbirea cu Aurel Rău respiră o demnitate clasică și o gravitate a cuvântului, poetul pledând pentru scrisul ca „act spiritual înalt” și pentru responsabilitatea morală a literaturii. Cu Dinu Flămând, dialogul se deschide spre orizonturi filosofice și culturale europene, explorând legătura dintre limbaj și ființă, exil și identitate. Marta Petreu aduce o tensiune confesivă și lucidă, vorbind despre eros, credință și neliiniștea metafizică a conștiinței moderne. În schimb, interviul cu Horia Bădescu respiră seninătate și echilibru, transmitând credința în sacralitatea limbii române și în rostul etic al scriitorului. Într-un registru cu totul diferit, Radu Afrim imprimă paginilor o energie teatrală și vizuală, afirmând libertatea creației și nevoia de autenticitate într-o artă care îndrăznește să riște. În convorbirea cu Ana Blandiana, se simte vibrația unei conștiințe civice și spirituale exemplare: poeta vorbește despre fragilitatea libertății, despre misiunea etică a literaturii și despre felul în care poezia poate rămâne un spațiu al demnității și al rezistenței interioare. Interviul cu Ion Mureșan se remarcă prin ironia blândă și profunzimea reflecției. Poetul, „care nu se dă legat”, transformă dialogul într-o meditație despre libertatea creației și rostul poeziei într-o lume grăbită. Cu umor și luciditate, Mureșan vorbește despre arderea interioară a poetului, despre locurile mitice ale boemei clujene și despre poezia ca formă de cunoaștere a sinelui. Interviul cu Adrian Popescu se distinge prin claritatea spiritului și eleganța tonului. Poetul clujean vorbește despre poezia ca formă de lumină și credință, despre discreția ca valoare morală și despre nevoia de echilibru între transcendență și realitatea cotidiană. În fine, interviul cu Irina Petraș propune o reflecție lucidă asupra criticii literare ca act de cultură și de responsabilitate, discutând despre canon, lectură și schimbarea paradigmelor valorice, dar și despre rolul criticii de a păstra dialogul viu între scriitor și epoca sa.

Olimpiu Nușfelean scrie cu discreție și eleganță. Întrebările sale sunt construite cu grijă, evitând spectaculosul jurnalistice și cultivând un ton sobru, meditativ. Autorul pare mereu preocupat nu de „noutate”, ci de adevăr și sens. Într-o epocă în care discursul public e dominat de superficialitate, „Descindere în neliiniști de taină” amintește că literatura e o formă de cunoaștere și că dialogul, în sensul cel mai înalt, este un act de cultură. Cartea poate fi citită ca un document al memoriei literare românești recente, dar și ca o lectură de suflet, pentru cei care caută liniștea din spatele cuvintelor.

Cristina Poterășoiu este redactor și traducător, cu experiență de peste 20 de ani în domeniul editorial. A scris, coordonat și implementat mai multe proiecte câștigătoare în cadrul programului Europa Creativă al Uniunii Europene (2018-2025) și în cadrul programelor AFCN. A scris numeroase articole și recenzii de carte în publicații literare. A scris cărțile pentru copii „Dex și Eli, eroii lui Moș Crăciun” și „Dex și Eli, prietenii licuricilor”, publicate la Editura Ars Libri Junior. Este membră a Asociației Române a Traducătorilor Literari „Artlit” și a Societății de Gestionare pe Drepturi de Autor „OPERA SCRISĂ.RO”. Este Președinte al Asociației Rezonart.

(S)TOP CELE MAI BUNE CĂRȚI ALE ANULUI 2024

De 15 ani, AgențiadeCarte.ro propune un top anual al celor mai bune cărți. Pentru anul editorial 2024, echipa AgențiadeCarte.ro a scanat nominalizările pentru Premiile Radio România Cultural, Observator Cultural, Gala Tinerilor Scriitori / Cartea de poezie a anului 2023, dar și propriile preferințe ale editorilor, colaboratorilor și cititorilor noștri. Astfel, propunem 80 de titluri pe care le considerăm semnificative pentru anul editorial 2024: 30 de cărți de poezie, 20 de cărți de proză, 10 cărți de critică, istorie și teorie literară, precum și 20 de cărți de eseu, publicistică și memorialistică. Cititorii AgențiadeCarte.ro pot vota și comenta titlurile alese de noi. Votul este deschis până la 31 august 2025, ora 23.00. Juriul Premiilor AgențiadeCarte.ro este compus din scriitorii Florin Iaru, Cristian Teodorescu și Dan Mircea Cipariu. Juriul va anunța, după închiderea votului pe agentiadcarte.ro, printr-un comunicat de presă, câștigătorii.

Ioan Cioba

Un altfel de colind

În siajul spumos al atâtor evenimente îngrămădite în calendarul specific perioadei care precede sărbătorile de iarnă, expoziția lui Radu Feldiorean poate căpăta alura captivantă a unui colind autentic de Crăciun. Cu ce altceva să compari acum acea stare de vibrație nedefinită, aproape dramatică, dar plină de speranță din preajma structurilor metalice prin care artistul se prezintă?

Îl cunosc pe Radu Feldiorean de mai bine de un sfert de veac. A făcut parte, în diferite ipostaze, din toate proiectele culturale în care am fost implicat, de la volumele de versuri și romanele publicate de mine până la calendarele artistice ori revista de literatură și artă Grai, la care am ostenit împreună... O însoțire cu abundență de muguri, cu flori multe și fructe alese. A făcut și mecenat, unul consistent și pasionat, recunoscut la cel mai înalt

nivel (premiat de președintele țării). Îi știu bine parcursul și identitatea artistică. L-aș numi, ca în parabola liturgică, fiul risipitor. Prins de bunăvoie în căpăstrul seducător al unei afaceri de succes, Radu Feldiorean a rătăcit mult în afara creuzetului artistic creativ. Și, ca în orice rătăcire, scurtele momente în care găsea traiectoria îi dădeau un sentiment de suficiență. Poate de siguranță chiar. Credea, probabil, că desenele pentru un volum de versuri și câte o copertă de carte (impecabile toate, de altfel) sau câte o expoziție conjuncturală sunt manifestări ale unui talent care nu are nevoie de mai mult pentru a străluci. Că poți fi artist și în afara unui calendar creativ riguros și programatic.

Un astfel de puseu îi hrănește orgoliul artistic timp de aproape 4 ani cu mai multe expoziții de grup și culminează cu o expoziție personală de anvergură în chiar capitala artistică a Europei, girată de Dan Hăulică – personalitate de prim rang a criticii de artă, la acea vreme ambasador al României la UNESCO, dar și de scriitorii Matei Vișniec, Horia Bădescu, Dinu Flămând și Cleopatra Lorințiu. Un spectaculos foc de artificii, care s-a cufundat

repede în bezna încă unui deceniu de risipire în zilnicăreli. Și, poate, ar mai fi zăbovit în rătăcire o vreme... Dar mănunchiul de întrebări la care nu își putea răspunde creștea metastatic și a devenit sufocant. Îmi pot imagina diminețile lui cețoase, cu obsesive ecouri nocturne: Tu, așadar, pentru ce existi? – enigmă nedelegată de la Marcus

Aurelius (Gânduri către sine însuși) sau chiar dinaintea lui și până în zilele noastre.

Întorcerea, târzie dar nu tardivă, îl aruncă într-o țarină a orgoliilor artistice cu ierburi înalte, încălcite, în care drumul de la mecena consacrat la creator de artă recunoscut este mai lung decât pe hărțile prozaice. Dar frământul bine canalizat și munca frecvent excesivă desenează acum o traiectorie limpede și apăsătoare, de la care a înțeles că nu se mai poate abate.

Acasă, la Bistrița, Radu Feldiorean vine cu daruri multe, atât de multe

încât ne propune o dublă expoziție: una în spațiul interior al Galeriei Arcade 24, cu Păsări de foc, de apă și de aer, purtând Nostalgii (desen de tinerețe), și una de exterior, în piața centrală a municipiului. Un portofoliu de sculpturi consistent, validat în cele aproape 30 de expoziții de grup dar, mai ales, în 12 expoziții individuale de sculptură în locații prestigioase din Cluj-Napoca, București, Alba Iulia, Piatra Neamț, Iași etc., multe dintre ele vegheate de ochiul versat al criticului Oliv Mircea. Data vernisajului (4 decembrie) este o zi cu multiple semnificații culturale și nu puțini sunt cei care păstrează un gând evocator efigiilor lui Constantin Noica și Horia Bernea. Dar, cunoscând venerația lui Radu Feldiorean pentru dimensiunea imnică a poeziei transilvane, îndrăznesc să cred că Arca și superbe ipostaze ale seriei Pelican, ca și Noul legământ ori Steaua căzută în vacarmul citadin bistrițean sunt reverența adâncă, smerită cu care ne amintește că, într-o zi de 25 decembrie, ziua Crăciunului nostru, ziua nașterii Mântuitorului, a răsărit și steaua strălucitoare a celui mai însemnat poet creștin al ultimului secol, Ioan Alexandru.

Redacția

*** Se distribuie gratuit împreună cu ziarul Răsunetul ***

Marcă înregistrată

ISSN 2784 – 0034 ISSN-L 2784 – 0034

Director: Meniș Maximilian; Redactor șef: Olimpiu Nușfelean; Editor coordonator: Gabriela Ciomei; Redactori: Elena M. Cîmpan, Icu Crăciun;

Prezentare grafică: Maxim Dumitruș; Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu; Web: Grigore Cotul, site: assbn.ro

Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud: Irina Petraș - președinte de onoare, Meniș Maximilian – președinte,

Icu Crăciun, Vasile George Dăncu, Virgil Rațiu – vicepreședinți;

Adresa: str. Petre Ispirescu, nr.14C, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro, menutmaximilian@yahoo.com.

Apărut cu sprijinul